

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEKLİSANS TEZİ**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİME YÖNELİK EĞİLİMLERİ**

Hüseyin BAŞAR

DENİZLİ, 2019

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEKLİSANS TEZİ**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ÇOKKÜLTÜRLÜ
EĞİTİME YÖNELİK EĞİLİMLERİ**

Hüseyin BAŞAR

Danışman

Doç. Dr. Feyyaz KARACA

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

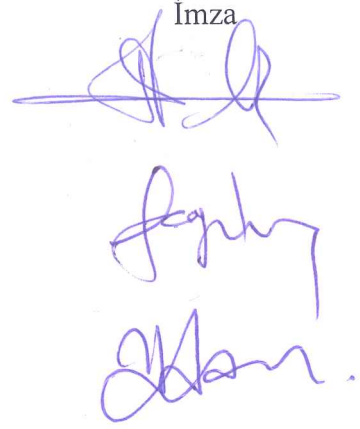
Bu çalışma, Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Hasan ŞEKER

Üye: Doç. Dr. Feyyaz KARACA (Danışman)

Üye: Doç. Dr. Yasin DOĞAN

İmza

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
24/07/2019 tarih ve 31/3 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mustafa BULUŞ
Enstitü Müdürü

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı; bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Hüseyin BAŞAR

“Bizim gibi ülkeler yüzlerce çiçekli bir kültür bahçesidir.”

Yaşar Kemal’e...

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmam boyunca bana destek olan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Feyyaz Karaca'ya ve arkadaşlarıma teőekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimleri

BAŞAR, Hüseyin

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Feyyaz KARACA

Haziran 2019, 95 sayfa

Bu araştırmanın amacı İstanbul'un Bahçelievler, Bakırköy ve Küçükçekmece ilçelerinin devlet ortaokullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerini incelemektir. Araştırmada nicel araştırma desenlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İstanbul'un Bahçelievler, Bakırköy ve Küçükçekmece ilçelerine bağlı devlet ortaokullarında görev yapan 341 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmaya 262 sosyal bilgiler öğretmeni katılım göstermiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla "Öğretmenler İçin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilim Anketi" kullanılmıştır. Elde edilen veriler bilgisayarda SPSS 21.00 programında çözümlenmiş ve bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimleri cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve görev yaptığı ilçe değişkenlerine göre incelenmiştir. Araştırmanın sonucu genel olarak incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin ortalamanın üzerinde olduğu görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinde genel olarak öğretmenlerin cinsiyetine, yaşına, öğrenim durumlarına ve görev yaptıkları ilçelere göre anlamlı farklar bulunmuştur. Araştırma sonucunda kadın sosyal bilgiler öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimleri erkek sosyal bilgiler öğretmenlerin eğilimlerine göre daha yüksek çıkarken, yaş değişkeni incelendiğinde ise yaşları 31 - 40 arasında olan sosyal bilgiler öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimleri daha yüksek çıkmıştır. Öğrenim durumları incelendiğinde yüksek lisans mezunu olan öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimleri lisans mezunu öğretmenlerin eğilimlerine göre daha olumlu bulunmuştur. Ayrıca ilçe değişkeni incelendiğinde, Küçükçekmece ilçesinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimleri Bahçelievler ve

Bakırköy ilçelerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerin eğilimlerine göre daha yüksek çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, okkltrllk, okkltrl Eğitim, Sosyal Bilgiler

ABSTRACT

The Tendencies of Social Studies Teachers towards Multicultural Education

BAŞAR, Hüseyin

Master Thesis, Department of Turkish and Social Sciences

Department of Social Studies Education

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Feyyaz KARACA

June 2019, 95 pages

The aim of this study is to investigate the tendencies of social studies teachers who work in the state secondary schools of Bahçelievler, Bakırköy and Küçükçekmece districts of Istanbul towards multicultural education. In the research, survey model which is one of the quantitative research designs was used. The study group consisted of 341 social studies teachers who work in public secondary schools of Bahçelievler, Bakırköy and Küçükçekmece districts of Istanbul in 2018-2019 academic year. A total of 262 social studies teachers participated in the study. In order to collect data, ‘Tendency Questionnaire for Multicultural Education for Teachers ‘ was used. The data were analyzed by SPSS 21.00 on computer and the findings were presented in tables based on the purposes of the research. In the research, the tendencies of social studies teachers towards multicultural education were examined according to gender, age, educational background and district variables. When the results of the study were examined in general, it was seen that the tendencies of social studies teachers towards multicultural education was above average. Significant different meanings were found in the tendencies of social studies teachers towards multicultural education according to teachers' gender, age, education level and districts where they worked. As a result of the research, while the tendencies of female social sciences teachers towards multicultural education is higher than male social studies teachers' tendencies, when the age variable is examined, the tendencies of social studies teachers between the ages of 31-40 is higher for multicultural education. When education levels were examined, it was found that the tendencies of the post-graduate graduates towards multicultural education was more positive than the tendencies of the graduate graduates. In addition, when the district variable was examined, the tendencies of social studies teachers who work in Küçükçekmece district towards multicultural education was higher than the

tendencies of social studies teachers who work in Bahçelievler and Bakırköy districts.

Keywords: Education, Multiculturalism, Multicultural Education, Social Studies

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI.....	iii
ETİK BEYANNAMESİ	iv
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Alt Problemler	3
1.4. Araştırmanın Amacı	4
1.5. Araştırmanın Önemi	4
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.7. Sayıtlılar	5
1.8. Tanımlar	5
İKİNCİ BÖLÜM	6
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Kuramsal Çerçeve	6
2.1.1. Kültür	6
2.1.1.1. Kültürün özellikleri	7
2.1.1.2. Kültürün öğeleri ve işlevleri	8
2.1.1.3. Kültür değişmesi	9
2.1.1.4. Kültür ve kimlik	9
2.1.2. Çokkültürlülük	10
2.1.5. Türkiye’de Çokkültürlü Uygulamalara Örnekler.....	15
2.1.6. Çokkültürlü Politikalara Yönelik Eleştiriler	15
2.1.7. Çokkültürlü Eğitim.....	16
2.1.7.1. Çokkültürlü eğitimin amaçları	17
2.1.7.2. Çokkültürlü eğitimin ilkeleri	17

2.1.7.3. Çokkültürlü eğitim müfredatı.....	18
2.1.7.4. Çokkültürlü eğitimde okullar ve öğretmenler.....	21
2.1.7.5. Çokkültürlü eğitimin güçlü yönleri.....	23
2.1.7.6. Çokkültürlü eğitimin zayıf yönleri.	24
2.2. Sosyal Bilgilerde Çokkültürlü Eğitim	25
2.3. İlgili Araştırmalar	29
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	38
YÖNTEM	38
3.1. Araştırma Deseni	38
3.2. Çalışma grubu.....	38
3.3. Veri Toplama Araçları.....	38
3.4. Veri Toplama Süreci.....	39
3.5. Verilerin Analizi	39
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	41
BULGULAR VE YORUM	41
4.1. Araştırmanın Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlerin Sosyodemografik Nitelikleri.....	41
4.2. Araştırma Problemlerinin Test Edilmesine İlişkin Bulgular	43
4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular: Öğretmenlerin Çokkültürlülüğe Yönelik Eğilimleri İçin Yapılan Analizler	43
4.2.2. İkinci Alt Boyuta İlişkin Bulgular: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Toplum İçerisindeki Kültürel Farklılıklara Yönelik Eğilimlerine İlişkin Bulgular.....	44
4.2.3. Üçüncü Alt Boyuta İlişkin Bulgular: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Sosyal Bilgiler Dersinin Müfredatına Yönelik Eğilimlerine İlişkin Bulgular.....	46
4.2.4. Dördüncü Alt Boyuta İlişkin Bulgular: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Eğitim-Öğretim Sürecindeki Eğilimlerine İlişkin Bulgular.....	47
4.2.5. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimlerinin Çeşitli Sosyodemografik Değişkenlere Göre Dağılımı ve Yapılan Ki-Kare Analizleri	49
4.2.5.1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin cinsiyete göre dağılımları.....	50
4.2.5.2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin	

yaşa göre dağılımı.....	52
4.2.5.3. Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin öğrenim durumlarına göre dağılımı.	55
4.2.5.4. Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin görev yaptıkları yere göre dağılımı.	56
4.3. Açık Uçlu Soruya İlişkin Bulgular	64
BEŞİNCİ BÖLÜM	65
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	65
5.1. Tartışma.....	65
5.2. Sonuç	66
5.2.1. Öğretmenlerin Çokkültürlülüğe Yönelik Eğilimine İlişkin Sonuçlar	66
5.2.2. Öğretmenlerin Çokkültürlülük Açısından Toplum İçerisindeki Kültürel Farklılıklara Yönelik Eğilimlerine İlişkin Sonuçlar.....	66
5.2.3. Öğretmenlerin Çokkültürlülük Açısından Sosyal Bilgiler Dersinin Müfredatına Yönelik Eğilimlerine İlişkin Sonuçlar	66
5.2.4. Öğretmenlerin Çokkültürlülük Açısından Eğitim-Öğretim Sürecindeki Eğilimlerine İlişkin Sonuçlar	67
5.2.5. Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimlerinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Analizi.....	67
5.3. Öneriler.....	69
KAYNAKLAR	70
EKLER	76
Ek 1. Araştırma İzin Belgesi	76
Ek 2. Öğretmenler için Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilim Anketi (ÖÇEEA)	77
ÖZGEÇMİŞ.....	79

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları.....	41
Tablo 4.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları.....	42
Tablo 4.3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğrenim Durumuna Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları	42
Tablo 4.4. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Görev Yerlerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları.....	42
Tablo 4.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülüğe Yönelik Eğilimlerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Dağılımları	43
Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Toplum İçerisindeki Kültürel Farklılıklara Yönelik Eğilimlerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	44
Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Sosyal Bilgiler Dersinin Müfredatına Yönelik Eğilimlerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	46
Tablo 4.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Eğitim-Öğretim Sürecindeki Eğilimlerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Değerleri	47
Tablo 4.9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları.....	50
Tablo 4.10. Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimlerinin Yaşa Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları	53
Tablo 4.11. Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimlerinin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları	55
Tablo 4.12. Öğretmenlerin Çokkültürlülüğe Yönelik Eğilimlerinin (ÇYE) Görev Yaptıkları Yere Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları	57
Tablo 4.13. Görev Yeri ve Öğretmenler İçin Çokkültürlü Eğitim Eğilim Anketi Toplum İçerisindeki Kültürel Farklılıklara Yönelik Eğilimleri (TKF) Alt Boyutunun Ki-Kare Analizi Sonuçları	58
Tablo 4.14. Öğretmenlerin Toplum İçerisindeki Kültürel Farklılıklara Yönelik Eğilimlerinin (TKF) Görev Yaptıkları Yere Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları	59
Tablo 4.15. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinin Müfredatına Yönelik Eğilimlerinin	

<i>(SDM) Görev Yaptıkları Yere Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları .....</i>	60
<i>Tablo 4.16. Öğretmenlerin Çokkültürlülük Açısından Eğitim-Öğretim Sürecindeki Eğilimlerinin (ESE) Görev Yaptıkları Yere Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları .</i>	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 2.1.</i> Çokkültürlü eğitim reformuna yaklaşımlar	19
<i>Şekil 2.2.</i> Çokkültürlü Eğitimin Boyutları	22
<i>Şekil 2.3.</i> Verimli bir çokkültürlü okulu değerlendirmek ve devamlı kılmak için çokkültürlülük göstergeleri	23

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bilgi toplumu yakıştırmasının yapıldığı günümüz toplum yapısında; bilgi patlaması sonucu temel üretim faktörü bilgi olmuş, bilginin işlenmesi ve depolanmasında da bilgisayar ve iletişim teknolojileri temel alınmıştır. İnternet gibi sınıraşırı bilgilenme yolları yaygınlaşmış ve uluslarüstü kuruluşlar güçlenerek uluslararası güç dengesinde yerini almıştır. Teknolojideki bu gelişmelerin yanı sıra küreselleşme, savaşlar, iç ve dış göçler ile birlikte hızla değişen ve dönüşen dünya, farklı kültürden insanları daha fazla bir araya getirmiştir. Bu durumun sonucunda farklı kültürler arasında etkileşim de yaygınlaşmıştır. Bu gelişmeler sivil ve açık toplum idealinin hakim olduğu, farklı kültürlerin bir arada birlik ve beraberlik içerisinde yaşaması zorunluluğunu doğurmuştur. Günümüz ulus devletleri de bu değişimlerden etkilenmiş ve söz konusu etki ile ulus devletler farklı kültürlerle açık, sivil ve demokratik yönde gelişme gösteren bir sürecin içerisine girmişlerdir.

Günümüz dünyasında içerisinde farklı kültürleri barındırmayan bir devlet olmayıp homojen bir toplumun varoluşu neredeyse imkansızdır (Yanık, 2013). Türkiye Cumhuriyeti Devlet'i de bunlardan biri olarak etnik yapı, dil, din, sosyal sınıf ve diğer kültürel boyutları bakımından birçok farklılığı içeren çokkültürlü bir toplum yapısına sahiptir. Ayrıca bize yakın ülkelerde yaşanan savaş süreciyle beraber çeşitli Arap ülkelerinde sosyal, kültürel ve ekonomik karışıklıklar meydana gelmiştir. Bu karışıklıkların yaşandığı ülkelerde yaşayan insanlar daha güvenli olarak gördüğü Türkiye'ye doğru geniş kitleler halinde göç etmişlerdir. Bu göç dalgası ile Türkiye'de yaşamaya başlayan mülteci, göçmen ve koruma altına alınmış topluluklar ile birlikte ülkemizin kültürel yapısı daha da çeşitlenmiştir. Bu durum Türkiye'nin içerisinde taşıdığı farklı kültürlerle ek olarak öncekinden daha fazla kültürel çeşitliliğe sahip olan bir ülke konumuna getirmiştir. Tabi ki içinde yaşadığımız bir ülke olarak Türkiye'de bütün insanların bir arada barış ve huzur içinde yaşamaları için gerekli koşulların oluşturulmasında ve bu koşulların da en kısa sürede uygulamaya konmasında herkese önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Bundan sonraki süreçte yapılması gereken, Türkiye'de her bir kültürün, başka kültürleri tanıyıp anlamasına imkan ve fırsatlar sunarak, insanların hem kendi kültürünün hem de farklı kültürlerin gelişimine katkı sağlayabilmesidir. Bu anlayış kültürel çoğulculuğun benimsenmesine katkı sağlayacak ve çokkültürlü eğitimin amacına paralel olarak var olan kültürlerin yok olmasını önleyecektir. Buna bağlı olarak eğitim sistemimiz de kültürel değerlere saygılı, empati

odaklı ve hoşgörüyü içeren anlayışa katkı yaparak toplumsal bütünlüğümüze katkı sağlayacaktır.

Kültürel farklılıkların ülke ve toplum için bir sorun olarak değil de bir fırsat olarak algılanmasında ve günlük yaşamda uygulanmasında Türk Milli Eğitim sistemine önemli görevler düşmektedir. Ayrıca Türk milli eğitiminin amaçları ve ilkeleri doğrultusunda yeni kuşakların yetiştirilmesinde ve belirlenen temel amaçların gerçekleşmesinde öğretmenlere, özellikle de Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretmenleri tarafından okutulan sosyal bilgiler dersi; doğası, temelleri ve varoluş gerekçesi ile beraber kültürlerarasılığı ve çokkültürlülüğü destekleyen önemli bir derstir. Çünkü hem bazı kazanımları hem de içeriğinin bir kısmı kültürlerarasılığa ve çokkültürlülüğe katkı sağlayacak niteliktedir.

Bu araştırma da 14.06.1973 tarih ve 1739 sayılı Milli eğitim Temel Kanunu’nun ‘Genellik ve Eşitlik’ isimli 4. Maddesinde; “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz” (Milli Eğitim Temel Kanunu [METK], 1973) ilkeleriyle bağlantılı olarak İstanbul ilinin Bahçelievler, Bakırköy ve Küçükçekmece ilçelerindeki devlet ortaokullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin nasıl olduğunun belirlenmesine yöneliktir.

1.1. Problem Durumu

Küreselleşmenin, teknolojik gelişmenin, uluslararası kuruluşların ve göçlerin artması sonucu kültürel farklılıklar daha da belirgin hale getirmiştir. Bu farklılıkların ön plana çıkması kültürlerarasılığı, kültürel çeşitliliği, çoğulculuğu ve çokkültürlülüğü de tartışmalara açmıştır. Bu tartışmaların birçoğunun karşılaştığı sorunların başında sahip olunan farklılıkların, eşitlik ve barış içinde hoşgörü ile bir arada yaşatılması gelmektedir (Bağlı ve Özensel, 2013). Toplum içerisindeki bu farklılıkları belirli bir oranda temsil edilebilmesine olanak sağlayan yapı da ancak demokratik ve açık zihniyete sahip toplumsal yapılarda yerleşik olabilmektedir. Demokratik toplumlarda; kültürel farklılıklar zenginlik olarak kabul görmekte ve bu toplumlarda farklı kültürel değerlerin korunması, geliştirilmesi, sonraki nesillere sağlıklı bir şekilde aktarımı önemsenmektedir. Bu anlamda farklı kültürlerin korunması ve yaşatılması önemli bir toplumsal ihtiyaç olarak ele alınmaktadır. Bu ihtiyaç kapsamında da, her bir kültürel yapının; kendi tarihini öğrenme, kendi coğrafyasını tanıma, kendi edebi, kültürel ve sanatsal faaliyetlerini yaşama ve sergileyebilmesi demokratik toplumlarda anayasal güvence altına alınmaktadır. (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası

[EĞİTİM-SEN], 2005).

Günümüzde küresel çapta yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler farklı kültürlerin birbirlerine yakınlaşmaları sonucunda insanların kültürel farklılıkları daha da belirginleşmiş ve bu farklı kültürlerin bir arada yaşama koşullarını yeniden yapılandırılmasını amaçlayan çokkültürlülük anlayışı güçlenmiştir. Bu anlayış sonucunda ülkeler çokkültürlü politikaları dikkate almış ve eğitim kurumlarında çokkültürlü yapıya yönelik birtakım düzenlemeler yapmışlardır.

Türkiye de, farklı kültürlerin bir arada yaşadığı toplumsal bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla Türkiye’de farklı kültürler arasında kültürel uyum sağlamak önemli olup bu hususta eğitim kurumuna ve eğitim kurumunun yürütücüleri olan öğretmenlere büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Çokkültürlü sosyal yapımıza yönelik öğretmenlerin eğilimleri de bu araştırmanın asıl konusunu oluşturmuştur. Eğilim kelimesi ile ifade edileni daha iyi anlamak için kelimenin Türk Dil Kurumu’nca yapılan tanımına bakıldığında eğilimin, *bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme* olarak tanımlandığı görülmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 1988). Bu çalışmada da İstanbul’un üç ilçesindeki devlet ortaokullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin nasıl olduğu problem olarak belirlenmiştir.

1.2. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesini, “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimleri nasıldır?” sorusu oluşturmaktadır.

1.3. Alt Problemler

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin,
  - a) Çokkültürlülüğe yönelik eğilimleri nasıldır?
  - b) Çokkültürlülük açısından toplum içerisindeki kültürel farklılıklara yönelik eğilimleri nasıldır?
  - c) Çokkültürlülük açısından sosyal bilgiler dersinin müfredatına yönelik eğilimleri nasıldır?
  - d) Çokkültürlülük açısından eğitim-öğretim sürecindeki eğilimleri nasıldır?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilim anketi ve alt boyutlarından alınan puanlar öğretmenlerin cinsiyetine, yaşına, öğrenim durumuna ve görev yaptığı ilçelere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Türkiye'nin üzerine bulunduğu topraklar, asırlardır farklı kültürel unsurları barındırmış, farklı ülkelerden gelen insanları kabul etmiş, farklı dillerin konuşulduğu ve farklı dini inançlara mensup insanların oluşturduğu bir ülkedir. Farklı kültürlerden insanların bir arada karşılıklı kabul anlayışına bağlı saygı ve empati içeren çokkültürlülük ve bunun eğitime yansımaları olan çokkültürlü eğitim bağlamından yola çıkarak okullarda eğitimin ve öğretimin uygulayıcıları olan öğretmenlerin kültürel farklılıklara eğilimleri merak konusudur. Bu araştırmanın amacı da İstanbul'un Bahçelievler, Bakırköy ve Küçükçekmece ilçelerindeki devlet ortaokullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerini belirlemek ve sonrasında çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin daha da geliştirilmesi için bazı önerilerde bulunmaktır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Kültürlerarası sürekli etkileşimin hızlandığı çağımızda gelişen teknoloji ve göçler sonucu çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim fazlasıyla önem kazanmıştır. Bu çokkültürlü toplumsal yapılarda farklı kültürlerin birlikte ve uyum içinde yaşaması için çokkültürlü eğitim kapsamına giren programlar geliştirilmekte ve daha nitelikli eğitim programları oluşturulmaktadır. Ülkemizde de eskiden beri var olan farklı kültürlerden insanların yanı sıra son dönemlerde ülkemize yoğun bir göç yaşanması sonucu daha da farklı kültürlerden insanların eklenmesiyle çokkültürlülüğün önemi artmıştır. Bu sebeplerden dolayı çokkültürlü eğitim, ülkemizde merak konusu olmuş ve bu konu ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. (Akhan ve Yalçın, 2016; Alanay, 2015; Ateş, 2017; Avval, 2018; Bahadır, 2016; Coşkun, 2012; Çalışkan ve Gençler, 2016; Çelik, 2014; Çiftçi, 2015; Damgacı, 2013; Damgacı ve Aydın, 2013; Esen, 2009; Gürel, 2013; Kaya, 2013; Marangoz, 2014; Mazı, 2018; Özdemir, 2018; Öztürk, 2018; Taş, 2019; Polat, 2009; Uyanık, 2014; Yavuz ve Anıl, 2010; Yazıcı, Başol ve Toprak, 2009). Ayrıca bu konuda yapılan çalışmalarda gün geçtikçe bir artış görülmektedir. Bu artış da çokkültürlü eğitim konusunun incelenmesine dair bir ihtiyacın olduğu anlamına gelmektedir. Bu ihtiyaç kapsamında yapılan bu araştırma da hem sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerin belirlenmesi, hem de çokkültürlü eğitim konusunda yapılmış ve bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlayacak olması açısından önemlidir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, sadece İstanbul'un Avrupa yakasında bulunan Bahçelievler, Bakırköy ve Küçükçekmece ilçelerindeki devlet ortaokullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin araştırma anketine verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1.7. Sayıtlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin anketteki maddelere gönüllü ve içtenlikle cevap verdiği varsayılmıştır.

1.8. Tanımlar

Kültür: Tarih içerisinde yaratılan bir anlam ve önem sistemi ya da başka bir deyişle bir grup insanın bireysel ve toplu yaşamlarını anlamada, düzenlemede ve yapılandırmada kullandıkları bir inançlar ve adetler sistemidir (Parekh, 2002).

Çokkültürlülük: ırk, etnik yapı, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engelli olma, sosyal sınıf, eğitim, dinsel yönelim ve diğer kültürel boyutların farkına varılmasıdır (APA'dan aktaran Başbay ve Kağnıcı, 2011).

Çokkültürlü Eğitim: Irkçılığı ve asimilasyonu redderek ve her türlü farklılığa saygı göstererek, demokratik değerler çerçevesinde kültürel çoğulculuğu sağlamak için eşit eğitim ve öğrenim fırsatları oluşturma sürecidir (Kaya ve Aydın, 2014).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde kültürün, çokkültürlülüğün, çokkültürlü eğitimin tanımları ve özellikleri hakkında açıklamalarda bulunulmuştur.

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Kültür

Türkçede yaygın kullanım alanı bulmuş olan kültür kavramı Latince *cultura* kelimesinden gelmektedir. Önceleri *toprağı ekme ve işleme, tarım yapma, hayvan bakımı* anlamında kullanılan kelime zaman içerisinde tarımla uğraşma anlamından sıyrılmış *toprağın ekilip işlenmesi* filini değil de *zihinlerin ekilip işlenmesi* fiilini anlatır anlamda anlam değişimine uğramıştır. (Thompson, 2013). Uygarlık kelimesi ile de sıkı bir akrabalık ilişkisine sahip olan kültür kavramı bazı bilim insanları tarafından uygarlıkla karşıt anlamda da kullanılabilir olmuştur. Latince uygar anlamında kullanılmış olan *civilis* tabirinden türeyen *civilization* uygarlık anlamına gelmekte olup *barbar ve yabani olmayan* anlamını ifade etmiştir (Thompson, 2013). Gökalp (2015), Türkiye’de kültür ve uygarlık kavramlarını tartışmaya açmış ve bunların farklı anlam taşıdıklarını ifade etmiştir. Kültür için “hars” tabirini kullanan Gökalp kültürün ulusal unsurlar taşıdığını uygarlığın ise “uluslararası” olduğunu savunmuştur. Gökalp gibi Kongar da (2005), kültür ve uygarlık kavramları arasında fark aramıştır. Ona göre kültür ve uygarlık nitelik olarak özdeşken coğrafi yapının niceliği bağlamında farklılık arz etmektedir. Buna ek olarak uygarlık, kültürün evrensel görünüm kazanmış hali olduğunu ifade eder.

Kültür kavramı çeşitli düşünürlerce çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Örneğin Tylor’a göre; bireyin toplumsallaşma yoluyla kazandığı dini, ahlaki, hukuki kabuller; bilimsel, teknik ve sanatsal faaliyetler ile örf, adet, gelenek ve göreneklerin kompleks bir entegrasyonudur (Haviland, McBride, Prins, Walrath, 2008). Malinowski de kültürü atalardan kalan barınak ve yapılar, eşyalar, teknik yapılar ile alışkanlık ve değerler şeklinde betimlemiştir (Burke, 2008). Yine Bozkurt’a (2014) göre kültür tasarlanmış bir yaşam biçimi ve insani faaliyetlere yön veren genel kabullerdir. Öte yandan Kaplan (2012) da kültürü, insanın gereksinimlerinin somutlaşmış bir şekli olarak tanımlamıştır. Benzer şekilde Kongar (2005) ve Fichter (2009), kültürü insanın yapıp ettiği her şey olarak ele almaktadırlar.

Ozankaya (1986) kültürü, insanların sosyal ve tarihsel gelişim sürecinde yarattıkları

bütün maddi ve manevi unsurların toplamı olarak tanımlarken, benzer şekilde Yücel (2005), insanların çevrelerine uyum sağlayabilmeleri için oluşturdukları maddi ve manevi ürünlerin tümü olarak belirtir. Williams'a (1993) göre ise kültür, belli bir toplumun üretim, eğlenme, öğrenme, bilme, uygulama, duygusal ilişki, dinsel ilke ve tören, sanat, spor, devlet yönetimi, savaş ve benzeri tarzları içerir.

İnsanların kullandıkları tüketim ürünleri maddi kültür öğelerini oluştururken; inançlar, değerler ve ideolojiler de manevi kültür öğelerini oluşturur. Maddi kültür, hızlı değişim gösterirken maddi olmayan kültür ise daha yavaş gelişir (Kongar, 2005; Bozkurt, 2014). Kongar (2005) ayrıca sanat, edebiyat ve düşün yapıtlarını üçüncü grup bir kültür ögesi olarak ifade etmektedir. Örnek olarak, "Sinan'ın Süleymaniye'si ve Rodin'in Düşünen Adam'ı maddi kültür alanında algılanabilecekleri gibi manevi kültür evrenindeki işlevlerinden dolayı, manevi kültürün bir parçası olarak da düşünülebilirler." Başka bir örnekle de "kitap bir madde, içindeki düşünceler manadır" derken bu durumu ifade etmiştir. Sonuç olarak kültür, çok yönlü ve değişken olup dünyayı nasıl algıladığımızı; insanlar, nesnelere ve doğa ile nasıl bir ilişki kurduğumuzu ciddi bir biçimde etkilemektedir (Ramsey, 2018). Aynı zamanda kültür, insanın tüm yaşam biçimini kapsayarak bireye hem şekil vermekte hem de birey tarafından şekillenmektedir.

2.1.1.1. Kültürün özellikleri. Haviland ve diğ. (2008) kültürün özelliklerini şu şekilde sıralamışlardır.

1-) Kültür Paylaşılır: İnsanlar toplum içerisinde ortak bir kültürü paylaşır. Kültürün bu özelliği sayesinde görüşler ve değerler de ortaklaşır. Aynı zamanda insanlar ortak bir kültürü paylaştığı için belirli koşullarda ve durumlarda birbirlerinin davranışlarını önceden kestirebilirler. Ancak; kültür insanlar arasında paylaşılmasına rağmen tek bir görünüme bürünmeyebilir. Çeşitli insan toplulukları, başka topluluklardan farklı kültürel desenlere sahip olabilirler Antropolog Linton "kültür biyolojik olarak kalıtım yoluyla aktarılmaz, öğrenilir" derken kişinin kültürü sosyalleşme sürecinde edindiğini vurgular. Bu bağlamda sosyalleşme yoluyla edinilen ve paylaşılan kültürün nesilden nesle aktarılması da gerçekleşir.

2-) Kültür Simgelere Dayalıdır: İnsanın birikimi olan kültür yine insan toplulukları tarafından şekillendirilmiş imgelere dayandırılır. Bu imgeler; işaret, ses, amblem veya başka bir sembolik ifade olabilirler. Kültürün öne çıkan en önemli simgesi ise dildir. Dil olmaksızın kişinin duygu, düşünce ve deneyimlerinin aktarımı olan kültürün oluşumu neredeyse imkansızdır.

3-) *Kültür Tümüleşiktir*: Kültür birbirinden ayrılan parçaların bir araya gelerek oluşturduğu düzenli bir bütün olarak işlev gösteren, iyi yapılandırılmış bir sistem olarak ele alınır. Kültürün bu parçalarının her biri kendine özgü nitelikleriyle beraber ilişkili olduğu kültürün özellikleriyle bağlantılıdır.

4-) *Kültür Devingendir*: Kültürler kendi içlerindeki ve çevrelerindeki hareketlere ve eylemlere karşılık veren devingen sistemlerdir. Bu sistemdeki bir öge değişirse ya da dışarıdan bir kuvvet baskı uygularsa bütün sistem bu değişikliğe uyum göstermek için harekete geçer. Yeterli bir şekilde işlev gösterebilmesi için kültür, değişen koşullara uyum gösterebilme esnekliğine sahip olmalıdır.

Benzer şekilde İçli (2002), kültürün özelliklerini;

- Kültürün insan tarafından oluşturulan ve insanı biçimlendiren bir kurum olduğu,
- Kültürün bir insan topluluğunun tüm değerlerini kapsadığı,
- Kültürün dinamik, zaman içinde oluşup ve değiştiği,
- Kültürün sosyalleşme yoluyla kuşaktan kuşağa aktarıldığı,
- Kültürlerin etkileşime açık olduğu,
- Kültürün bir takım çekirdek değerler etrafında örgütlenmesiyle seçici bir biçimde oluştuğu, şeklinde sıralamıştır.

2.1.1.2. Kültürün öğeleri ve işlevleri. Bozkurt (2014), kültürün öğelerini değerler, inançlar, semboller, dil ve normlar olarak belirlemiştir.

Değerler: Doğru ve yanlışlarımızı belirleyen, bize iyi-kötü, güzel-çirkin hakkında değer yargıları veren ölçülerdir.

İnançlar: Yaratılış, öte dünya ve dünya hayatının gerçekliği hakkındaki kabullerimizdir.

Semboller: Yaşamın içinde yer alan her hangi bir olaya anlam katan kültürel kodların imleridir.

Dil: İnsanlar arasındaki iletişimin aracı olmakla birlikte kültürün sonraki nesillere aktarma aracıdır.

Normlar: İnsanların insanlar arası ilişkilerde nasıl davranışlar sergilemeleri gerektiğini belirten öğedir.

Kültürü meydana getiren bu öğeler tesadüfen bir araya gelip organize olmuş değildir. Belirli bir kurala göre sistemleşen bu öğeler benzer konularda ilişkiye girerek bütünleşmekte

ve bir sistem olarak yapılanmaktadır (Özkul, 2008). Kültürün bu unsurlarıyla beraber bazı işlevleri de bulunmaktadır. Bu işlevleri Fichter (2009) şöyle sıralamaktadır;

- a) Toplumsal örüntüde bir yaşama deseni meydana getirerek bireylere bir yaşam biçimi vermek,
- b) Toplumun değerlerini yorumlamak,
- c) Sosyal dayanışma ve yardımlaşmaya katkı sağlayarak geleneklere bağlılığı güçlendirmek,
- d) Toplumlardan birbirinden farklı olduğunu bilimsel bir biçimde karakterize etmek,
- e) Bireyin kişiliğinin oluşumunda belirleyici rol oynamak, olarak ortaya koymuştur.

2.1.1.3. Kültür değişmesi. Toplumsal değişimlerin hem faili hem de bu değişimlerden etkileneni olarak kültür; toplumlararası karşılıklı etkileşimler sonucu, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler ve kitle iletişim araçlarının etkisiyle ya da çeşitli iç ve dış göçler nedeniyle değişime uğrar (Tezcan, 2015). Bu değişim, Turhan'a (1987) göre ilerlemenin ve uygarlığın kökünü oluşturmaktadır. Yalnız bu değişim zorunlu veya empoze şeklinde olmayıp serbest bir biçimde olmalıdır. Çünkü zorunlu kültür değişimleri karşıtını üretirken, serbest kültür değişmesi, kişilerin kendi çıkarlarını gözeterek kendiliğinden benimseyip kabullendikleri değişim anlamına gelmektedir. Bu bağlamda kültürel değişimleri salt kendi kültürünü terk edip başka kültürleri benimseme olarak anlamamak gerekmektedir. Çünkü toplumsal değişimler ile toplumun ruhu olan değerler hem değişmez hem de dejenerasyona uğramaz (Kaplan, 2012). Üstelik değerlerine bağlı toplumlar Kongar'a (2005) göre toplumsal değişmelerle birlikte kendi sınırlarını da aşip evrenselleşerek benliğini koruyabilirler.

2.1.1.4. Kültür ve kimlik. İnsanın kimliğinin oluşumunda kültürün belirleyiciliğine atıfta bulunan Aydın'a (2009) göre insan toplumsal bir varlık olarak, sosyalleştiği alan genişledikçe algı ve düşünceleri de değişmekte ve çeşitlenmektedir. Bu bağlamda insanın toplum içerisinde edindiği kimlikler de değişip çeşitlenmektedir. Diğer taraftan Güvenç (1994), kimlik terimini bazen genişletip, bir birey veya grubu diğerlerinden ayıran her şey anlamında kullansa da, bu hareketleri savunanların büyük kısmı kimlik terimini, kendilerini belirli türler, kişiler veya gruplar olarak niteleyen ve kendilerine bakışlarının önemli bölümünü oluşturan seçilmiş veya miras kalmış özelliklerin bütünü için kullanmakta olduğunu belirtir.

Parekh (2002) ise kimlikler ile ilgili olarak, onları taşıyanların baskın güç yapısındaki

yerlerine göre değer biçildiğini; yeniden değerlendirilmeleri için de bu yapıda da bazı değişiklikler yapılmasının gerekli olduğunu belirtir. Aynı zamanda Parekh (2002), özgürlük, farklılığı teşvik eden bir ortam, maddi kaynak ve fırsatlar, uygun yasal düzenlemeler gibi durumlar olmadan farklı kültürel kimliklerin ifade edilmesinin imkansız olduğunu vurgular.

Günümüzde bireysel ve toplumsal kimlikler farklılaşmakta, çeşitlenmekte ve çoğalmaktadır. İletişim teknolojisi sayesinde ve göçlerin sonucunda kimliklerdeki bu farklılaşma günden güne hızlanmaktadır. Farklı kültürlerden insanlarla sıkı bir şekilde etkileşim içerisinde olduğumuz bu çağımızda dünyadaki bütün ülkeler çokkültürlü toplumlardan oluşmaktadır.

2.1.2. Çokkültürlülük

İnsanlarda ortak bir kısım kabiliyetler ve ortak ihtiyaçlar bulunmaktadır. Her insan yaşadığı topluma özgü özellikler nedeniyle farklı yetenekler geliştirebilir veya bazı farklı ihtiyaçlara sahip olabilir. Bu nedenle insanlar arasında farklılıklar oluşur. Farklı yönleri ile birlikte insanların sağlıklı bir şekilde beraber yaşaması için farklılıklarına rağmen eşit koşullarda olmaları gerekir. Bundan dolayı farklılığın eşitlik kavramına dâhil edilmesi, eşit derecede farklı olma özgürlüğü söz konusu olmaya başlar. Eşit haklar özdeş haklar anlamına gelmemekle birlikte bu haklar meşru ve önemli olan farklılıkların tümünün kabul edilmesi kuralını da içermektedir (Parekh, 2002).

Günümüzde kültürel koşullarda hem çeşitli renklilik ve zenginlikler hem de kültürel değişimler gözlenmektedir. Ayrıca farklı kültürler bir arada bulunmaya başlamış, kültürler arası etkileşim tüm dünya ölçeğinde yayılmıştır. Küreselleşme, göçler ve teknolojinin etkisiyle de hızla gelişen, değişen modern dünyada kültürlerarası etkileşim yaygınlık göstermiştir. Bu durum salt bir kültüre has özellikler ile birlikte küresel boyutta kültürler arası genel ve ortak özelliklerin yerleşmeye başlamasına neden olmuştur. Bu konuda Demir ve Acar (2005) küreselliği, bir ülkeye, bir ulusa veya bir kültüre özgü olmanın zıttı anlamında genellik, yaygınlık ve ortaklık özelliği olan, olarak tanımlamaktadırlar.

Aynı zamanda küreselleşme, ekonomide devletleri aşan uluslararası kurum ve örgütlerin güçlendiği, bilgi akışı ve paylaşımında insan ve insan toplulukları arasındaki mesafenin gün geçtikçe daraldığı koşullara işaret etmektedir (Yanık, 2013). Böyle bir ortamda bir arada yaşayan farklı kültürlerin her biri, kendine özgü kültürel öge ve desenleri yansıtacak düzenleme taleplerinde bulunmaya başlamışlardır (Say, 2013). O zaman farklı kültürleri bir arada bulduran çokkültürlü toplumlar günümüzde giderek yaygınlaşırken çokkültürlülük kavramının da neyi ifade ettiğine bakılması gerekir.

Multiculturalism kavramının Türkçeye çevrilmiş şekli olan *çokkültürcülük* veya *çokkültürlülük*, sosyolojik açıdan olgusal bir durumu belirtmekle beraber uygulanan devletlerin siyasetinin genel adını da oluşturmaktadır (Özmen, 2012). Demokratik devletlerde, farklı kültürel topluluklardan gelen sosyal, ekonomik ve kültürel taleplere çözüm eğilimi gözlenmektedir. Bu anlamda çokkültürlülük, bir devlet içerisinde yaşayan farklı kültürel toplulukların kültürel taleplerini karşılamaya yönelik üretilen politikalar, bir ulusun bütünlüğü içerisinde yaşayan ve kültürel farklılıklara sahip toplulukların bir arada ve kültürel kimliklerini ortaya koyabilecekleri eşit koşullarda yaşamalarını sağlayan her türden siyasi düzen olarak tanımlanabilmektedir (Say, 2013).

Özensel'e (2012) göre çokkültürlülük, ayrı etnik ve dini grupların birlikte yaşamasını ifade eden bir tasarımın adıdır. Yani bir bakıma insanların din, dil, etnisite, tarih, ülkü ve benzeri farklılıklarla birlikte yaşama imkânını ifade etmektedir. Benzer şekilde Günay (2016), çokkültürlülüğü kültürlerarasılığın bir sonucu olarak görmekte iken, Ramsey (2018) ise çokkültürlülüğün içerisine, ırk, ekonomik sınıf, tüketimcilik, kültür, dil, toplumsal cinsiyet, cinsel kimlikler ve cinsel ve yönelimler, yeterlilikler ve yetersizlikler ile doğal dünyayla olan ilişkilerini dahil ederek çokkültürlülüğü geniş bir anlamda kullanmıştır. Ramsey'e (2018) göre çokkültürlülük, bireysel farkındalık ve güç; toplumsal, ekonomik ve politik yapının eleştirel analizi ve toplumsal adalet hareketlerinde bulunmak anlamını taşımaktadır. Ayrıca çokkültürlülük, Cırık'ın (2008) belirttiğine göre insanların toplumda farklı olsa da etnik yapıları, cinsiyetleri, dilleri, dezavantajlı konumları, sınıfları, cinsel tercihleri ve diğer kültürel özellikleri ile bir arada var olma çabasıdır. Çokkültürlülüğün bu tanımlarına ve açıklamalarına bakıldığında, farklılıkların çok geniş bir biçimde ele alındığı görülmektedir (Polat ve Kılıç, 2013).

Çokkültürlülük ile insan toplulukları farklı kültürleri tanıdıkça kendi kültürlerini de tanıma imkânı bulurlar ve bu durum kendi kültürel topluluklarına karşı da daha hoşgörülü bir tutum sergilemelerine neden olur (Parekh, 2002). Ayrıca çokkültürlülük ile topluluklar özgür yaşama imkânı bulurlar ve böylesi toplumlarda karşılıklı güven ve anlayış tesis edilir (Kymlicka, 2015). Bu anlamda çokkültürlülük ile sorunların çözümünde işlevsel hale getirilmesi planlanan çeşitli uygulamalar ele alınabilmektedir. Kymlicka'ya (2015) göre;

- Çokkültürlülük ile etnik/kültürel farklılıkların varlığı kabul edilir,
- Çokkültürlülük ile farklılık temelinde ulusal birlik tesis edilir,
- Hiçbir kültürel unsurun diğer bir kültürel unsura üstünlüğü söz konusu olamaz,
- Çokkültürlülük felsefesi temelde kültürün göreceliğine dayanır,

- Çokkültürlülüğün günümüz devletlerinde farklı kültürler arasında bir çatışmanın yaşanmasına engel olmak için önleyici bir tedavi olduğu savunulmaktadır,
- Çokkültürlülük ile farklı kültürlerin en üst düzey temsili ve düzenlemeler sonucu hizmet alımında her kültürün avantajlı konumda olacağı varsayılır.
- Çokkültürlülük, etnik/kültürel farklılığın korunarak geliştirilmesi ve topluluklar arasında olumlu ilişkilerin geliştirilmesi için bugün itibariyle bilinen en uygun toplumsal modeldir.

Kısaca; çokkültürlülük, farklı etnik/kültürel kökenlere sahip toplumların kendi özgün kimliklerini korumalarını sağlayan bir model olarak her çeşit farklı kültürel unsurlara yaşam alanı oluşturmasıyla birlikte kültürel farklılıkların bu alanda varlıklarını korumaları için destekler (Vatandaş, 2002). Çokkültürlülük, ulusalcılığın küreselleşme ile birlikte bir kısım ihtiyaçları karşılayamayacak hale gelmesi nedeniyle, bir ülkede tek bir kültüre endeksli bakış açıları yerini birçok kültürün farklılıklarıyla temsilini içeren bir sisteme bırakmıştır (Bağlı ve Özensel, 2013). Bu da çokkültürlü bir dünyada devletlerin çoğulcu bir yapıya geçişlerine giden yolu aralamıştır (Yanık, 2013). Çokkültürlülük ülkedeki alt kültürleri ve göçmen insanların kültürlerini eritmek ya da reddetmek yerine değişik kültürleri bir arada uyum içerisinde yaşatmaya çalışır.

Sonuç olarak çokkültürlülük ve kültürel çeşitlilik bağlamındaki devlet politikalarının geldiği aşama, yoğun göç alan devletler tarafından heterojen toplum modeli etrafında bir örgütlenmenin hayata geçirilmekte olduğunu göstermektedir. Gerçekte modern çağ boyunca göç almış olan bu ülkelerle ilgili olarak göçmenlerin ya da yerli ulusların daha baskın çıkarak bir diğeri dönüştürmesi yahut diyalog içerisinde olarak her iki tarafın birbirini etkilemesini beklemek gerekir. Ancak, özellikle 1945 yılına kadar neredeyse etnik homojen sayılabilecek bir toplum olan Avustralya'nın da çokkültürlülüğü benimsemesi uygulamaların aslında pratikteki sorunlara çözüm aramaktan ziyade tüm dünyadaki entelektüel çalışmalarla ve hatta egemen hale gelme eğilimi taşıyan bir düşünsel sistemle paralellik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu yeni düşünsel sistem ve bağlamda entelektüel çalışmalar ise genel olarak dünyada katı merkezîyetçiliğin artık toplumların doğal yapılarına uygun olmadığını ve ayrıca mikro örgütlenmelerin bir ağ halindeki varlıklarının insan ilişkilerindeki gerçek dokuyu gösterdiğini savunmaktadır (Say, 2013).

Çokkültürlülük, tarihsel olarak ilk önce Batılı ülkelere göç eden toplulukların talepleri üzerine ortaya çıkmış daha sonraları ise farklı ülkelere farklı bağlamlar üzerinden ele alınmıştır (Yanık, 2013). Bir isimlendirme olarak ise çokkültürlülük, 1971 yılında Kanada'da kullanılmıştır (Vatandaş 2002, Kymlicka, 2015).

Başta ABD ve Kanada gibi ülkeler olmak üzere göçmen hareketlerin yoğun olarak hissedildiği ülkelerde gündeme oturmuştur. Bu ülkelerde göçmenlerin bütünleşme adı altında kimliklerinden olmamaları ve kültürlerini ifade edebilmelerini sağlamak hedeflenmiştir (Koçak, 2010).

Çokkültürlülük, düşünce olarak üretildiği batılı ülkelerde, bu ülkelerin siyasi, toplumsal ve kültürel sorunların çerçevesinde ele alınmıştır. Teorik anlamda çokkültürlülük, Batılı ülkelere göç eden toplulukların farklılık söylemleri üzerine inşa edilmiştir. Aynı zamanda, toplulukların kimliksel, dilsel, dinsel ve kültürel taleplerinin özel alanda mevcudiyetinin kamusal alandaki görünürlükleri ve tanınması şeklinde genel değerlendirmelerle biçimlenmiştir. Ancak uygulama düzeyinde çokkültürlülük, farklı ülkelerde, farklı şekiller almıştır. Bu farklılık, ülkelerin sahip oldukları yapısal, tarihsel, sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel özelliklerle birebir bağlantılıdır (Yanık, 2013). Günümüz ülkelerine çokkültürlülük, eğitim sisteminin içerisine dahil edilerek çokkültürlü eğitimin uygulanmasını sağlamıştır. Her ülkeye göre farklılık gösteren çokkültürlü eğitimin niteliği bir açıdan ülkelerin demokrasiyi yaşamaları ile paralellik göstermektedir (Polat, 2009). Günümüzde birçok ülke çokkültürlü eğitim politikalarını uygulamakla birlikte çokkültürlülüğü ve çokdilliliği eğitim sisteminin içerisine dahil etmişlerdir (Aydın, 2013; Demirdağ, 2018; Doytcheva, 2016; Gezgin, 2015; Kaya ve Aydın, 2014; Yanık, 2013).

Bu ülkelerden bir tanesi olan Kanada, çokkültürcü yaklaşımın uygulamasını kabul eden dünyadaki ilk ülke olmasının yanı sıra bünyesinde barındırdığı çeşitliliği kendisinin varlık koşulu olarak görmektedir (Karaca, 2018). Mahtani'nin belirttiğine göre, Ekim 1971'de Trudeau başkanlığında çokkültürlülük politikaları konusunda alınan dört temel karar vardır. Buna göre Kanada;

- a) Kendi kimliği ve farklılığını devam ettirmek isteyen her gruba izin verip yardım eder,
- b) Kültürlerini geliştirme ve aynı zamanda kültürlerin Kanada toplumunun bir parçası olma konusunda her gruba yardım eder,
- c) Toplumunu bir arda tutarak yaratıcılığı gösterir,
- d) Göçmenlere Kanada'daki dilleri öğretmede yardımcı olunur (Bağlı ve Özensel,

2013). Bunlar dışında Kanada'da etnik gruplar kendi anadillerinde eğitim hakkına sahiptir. Ülkede çokkültürlü eğitim devlet politikası olarak yer almaktadır. Kanada'da birçok azınlık bulunmakta ve ülkede bu azınlıklar ülkenin zenginliği olarak kabul görmektedir. Kanada vatandaşlığı üst kimliğinde her bir etnik grup kendi kimliğini serbestçe ortaya koyabilmekte

ve kendi dilini serbestçe kullanabilmektedir. Bu anlamda Kanada birçok kültürün birlik içerisinde yaşadığı bir ülke görünümü kazanmıştır (Kaya ve Aydın, 2014).

Bir diğer ülke örneği olarak Amerika Birleşik Devletleri, Amerikalılık bilinci içinde bir ulus fikrini taşımaya devam etmekle birlikte etnik gruplar düzeyinde farklılıklar lehine düzenlemelere gitmektedir. ABD, Kanada ve Avustralya'dan farklı olarak çokkültürlü bir devlet olduğunu ilan etmemiştir ancak kültürlerin çokluğunu tanıyan uygulamalarıyla kısmen de olsa onlarla aynı doğrultuda bir politikaya yönelmiştir (Say, 2013). Doytcheva'nın belirttiğine göre, tüm dünyada gelişmelere paralel bir şekilde etnik ve kültürel örgütlenmelerdeki yükselen eğilim karşısında ABD, 1970'lerden itibaren azınlıklar yararına bir dizi gelişmeyi uygulamaya koymuştur. Bu gelişmeler, Hispanik göçmenler için iki dilde eğitim programı, üniversitelerde etnik çalışmalar için anabilim dallarının kurulması, özel sektörde ırk azınlıklarının üyelerine öncelik sağlayan işe alma uygulamaları ve 'pozitif ayrımcılık' politikası olarak sıralanabilir. Ayrıca ABD'de 1980'lerin sonlarından itibaren Stanford Üniversitesi ile başlayan zorunlu 'Batı Kültürü' eğitiminin terk edilerek yerine değerlerin ve kültürlerin çoğulluğunu vurgulayan programların konması önemli bir değişmeyi işaret etmiştir. (akt. Say, 2013). ABD'de eğitim sistemi merkezîyetçi olmayıp okullarında birçok farklı dil öğreten ABD'de iki dilli eğitim programları yaygın bir şekilde uygulanmaktadır (Kaya ve Aydın, 2014).

Çokkültürlü politikalara yer veren diğer bir ülke de Avustralya olmuştur. Avustralya hükümeti, toplumun çokkültürlü olduğunu benimseyen bir hükümet olup Avustralyalıların dillerinin, kültürlerinin desteklenmesi gerektiğine inanır. Avustralya nüfusunun farklı etnik gruplardan oluşmasından dolayı okul programları; etnik okullar programı ve çokkültürlü eğitim programı adı altında iki farklı şekilde düzenlenir ve bunlara fonlar sağlanır. Bu sayede ülkedeki birçok etnik grubun dillerini ve kültürlerini yaşamaları sağlanır (Aydın, 2013, s.63). Birleşik Krallık'ta ise İngiliz çokkültürlülük politikası ilk olarak 1960'lı yıllarda çeşitli "İrklar Arası İlişkiler" yasalarıyla başlamış, 1976'da ırklar arası eşitlik için kurulan komisyonla güçlenmiştir. Bu devam eden süreçte okulların ve öğretmenlerin ırk çeşitliliği konusunda hassasiyet kazanmasına önem verilmeye başlanmıştır (Doytcheva, 2016). Birleşik Krallık; Galler, İskoçya, Kuzey İrlanda ve İngiltere olmak üzere dört devletin tek çatı altında toplandığı birleşik bir devlet görünümündedir. Ülkede göçmen aileler topluma uyum süreci bağlamında çeşitli eğitim ve öğretim programlarına tabi tutulmaktadır. Her bir devlette hem yerel dil hem de İngilizce olmak üzere iki dilli bir eğitim olanağı mevcuttur. Özellikle Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda'da kültürün önemli bileşeni olan dilin işlevsel kullanımı önemsenmekte ve bu bağlamda anadilin korunması ve sağlıklı bir şekilde nesillere

aktarılması desteklenmektedir. (Kaya ve Aydın, 2014).

Çokkültürlü uygulamalara yer veren diğer bir ülke de İsveç'tir. Bu ülkede İsveç dilinde eğitim olmakla birlikte Fince eğitim de verilerek iki dilli eğitim politikası yürütülmektedir (Aydın, 2013). Ayrıca İsveç'te nüfusun %12'sini göçmenler oluşturur. İsveç'te azınlıkların ve göçmenlerin anadillerini konuşma hakkı yasal anlamda koruma altına alınmış; okulda, mahkemede ve diğer tüm kamu kuruluşlarında kullanabilme imkânı tesis edilmiş ve azınlıkların serbestçe medya organı olarak televizyon ve radyodan anadilleriyle yayın yapmaları sağlanmıştır. Ülkede ayrıca azınlıklar, kendi gazetelerini basabilmekte, anadillerinin etkin kullanımını gerektiren iş olanaklarını kamuda ve özel sektörde rahatlıkla bulabilmektedirler (Aydın, 2013, Kaya ve Aydın, 2014).

2.1.5. Türkiye’de Çokkültürlü Uygulamalara Örnekler

Türkiye toprakları, Avrupa kıtası ve Asya kıtasını birleştiren stratejik bir konuma sahip olup asırlardır farklı kültürlere ev sahipliği yapmaktadır (Karaca, 2018). Bu durum da bize gösteriyor ki Türkiye’de farklı dili konuşan, farklı dini inanca sahip birçok insanlar uzun yıllardan beri Türkiye’de varlığını sürdürmektedir. Bu durum Türkiye’nin çokkültürlü bir toplum yapısına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Çokkültürlü bu yapının tanınması adına devlet kanalı olan TRT, farklı dillerde yayın yapan televizyon kanalları açmıştır. Bu kanallar, İngilizce yayın yapan TRT-WORLD, Orta Asya, Balkanlar ve Türkiye olmak üzere sekiz farklı ülkenin dilinde yayın yapan TRT-AVAZ, Arapça yayın yapan TRT-ARABİ ve Kürtçe yayın yapan TRT-KURDİ’dir (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu [TRT], 2019). Bunun yanı sıra çokkültürlü politikalar eğitime de yansımış olup Türkiye’de, “Yaşayan Diller ve Lehçeler” adı altında başlatılan uygulama ile 2009 yılından itibaren bazı üniversitelerde Kürtçeye yönelik enstitüler kurulmuş olup bu dersler için üniversitelerde öğretmen adayı yetiştirilmektedir (Aydın, 2013, s.173). Ayrıca var olan dilleri yaşatmak adına 2012- 2013 eğitim öğretim yılından itibaren kimi dilleri seçmeli ders olarak belirlenmiştir (Gezgin, 2015). MEB’in belirlediği seçmeli dersler, Adıgece, Abazaca, Kurmanca, Zazaca, Lazca, Gürcüce, Boşnakça ve Arnavutça’dır. Bugün bu dersler 5. 6. 7. ve 8. Sınıflarda seçmeli ders olarak belirtilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, Resmi Yazı, 2019). Bu gelişmeler ülkemizde çokkültürlü politikalara yönelik atılan adımların göstergesidir.

2.1.6. Çokkültürlü Politikalara Yönelik Eleştiriler

Huntington (2013), çokkültürlülüğün temelinde Batı karşıtı bir ideoloji yatmakta olmakla birlikte Amerika’yı iki dil, iki kültür ve iki halktan bir ülke durumuna getireceğini belirtir. Bunun sonucu olarak da Amerika’nın dönüşeceğini ve Amerika olmaktan çıkacağını

belirtmiştir. Diğer taraftan Vatandaş'a (2002) göre ise çokkültürlülük özgürlükler sistemi olarak takdim edilse de aslında kendi içindeki farklılıkları silmeye çalışmaktadır. Çokkültürlülük, asimilasyona giden bir yol olup aslında farklı kültürleri eritmektedir. Doytcheva (2016) da çokkültürlülüğün kalıcı olamayacağını belirterek, günümüz çağdaş demokratik ülkelerin, kurumlarını tekrar düzenleyerek ve insanlara farklılıklarını geliştirmek ve bu farklılıklarını aktarma olanağını vererek farklı kültürlerin tanınması gerektiği düşüncesini temel alan tarihi bir siyasi program olmakla birlikte entelektüel tartışma ve pratik deneyimlerin toplamı olarak tanımlamış ve geçici olduğunu belirtmiştir.

Bunlar dışında çokkültürlülük tartışmalarına Türkiye'de Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası da dahil olmuştur. EĞİTİM SEN'e (2015) göre çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitimin içeriği büyük ölçüde liberal öze doldurulmuştur. Ayrıca çokkültürlülük kimilerince eleştirilmeden yüceltilirken, kimilerince de küresel kapitalimin tuzağı ya da milli birlik ve bütünlük ruhuna aykırı görülüp sakıncalı diye kenara itilmektedir. Bu iki yaklaşıma karşılık EĞİTİM SEN çokkültürlülüğü, liberal içeriğinden temizleyerek emekten yana, eşitlikçi ve özgürlükçü çerçevede tanımlayarak demokratik düşüncenin geleceği açısından önemsemiştir.

2.1.7. Çokkültürlü Eğitim

Gay (2014), müfredat, öğretim, yönetim veya performans değerlendirme dahil, eğitim adına yaptığımız her şeyin merkezinde kültürün yer aldığını belirterek kültürün eğitim programlarında önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamış ve kültürel değerlere duyarlı eğitimin önemine dikkat çekmiştir. Çokkültürlü eğitim, güncel yaşam koşulları ile birlikte gelişim göstermiş, tekkültürlü eğitim anlayışının küreselleşmenin getirdiği ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalması üzerine oluşturulmuş ve ortak kültürü yaşatmayı eğitim amacı olarak belirleyen bir eğitim sistemi anlayışıdır (Parekh, 2002). Banks (2013), çokkültürlü eğitimi bir fikir ya da kavram, eğitimsel bir reform hareketi ve bir süreç olarak tanımlar. Aydın (2013) ise çokkültürlü eğitimi, ön yargı ve ırkçılığı yok etmeye yardım eden, farklı ırkları uyum içerisinde bir araya toplayıp farklı kültürler arasında etkileşim kuran, iki grup arasında hoşgörü tesis edip kültürel engelleri kaldıran önemli işlevlere sahip olduğunu belirtir. Diğer taraftan Açıkalın (2010), çokkültürlü eğitim ile küresel eğitim arasında yoğun ilişkiler bulunduğunu belirtir. Dolayısıyla bu iki akım birbirlerinin devamı veya tamamlayıcısı olarak değerlendirilmesi gerektiğini ve bu şekilde eğitim programları üzerindeki etkilerinin tartışılmasının daha doğru olacağını savunur. Açıkalın (2010) buna ek olarak, çokkültürlü eğitimin içeriğinde, kadın sorunları, eşcinsel sorunları, özürli hakları ve

sorunları, azınlık (özellikle ABD’de) öğrencilerinin başarısını geliştirmeye çalışma, dinsel farklılıklar ve eğitimde fırsat eşitliğinin olduğunu belirtmiştir.

2.1.7.1. Çokkültürlü eğitimin amaçları. Gay’e göre çokkültürlü eğitimin temel amaçları şu şekildedir.

- *Bireysel gelişim:* Bireyin kendisini anlamasını sağlamakla beraber olumlu benlik geliştirerek bireyin kimliğiyle barışık olmasını sağlamak,
- *Değerleri ve tutumları açıklama:* Farklı kültürlerle ait değerleri açıklayarak insanların bu kültürleri bilmelerini ve bu kültürlerle saygı duymalarını sağlamak,
- *Çokkültürlü sosyal yeterlilik:* Bireylerin, kültürler arası iletişimi ve farklı bakış açılarını görmelerini destek sağlamak,
- *Temel yetenek kazanımı:* Farklı etnik kökenlerden olan öğrencilerin eğitim – öğretim sürecindeki temel bilgi ve yetenekleri kazanmalarını sağlamak,
- *Kültürel ve etnik okuryazarlığı geliştirmek:* Bireylerin, kendi kültürlerinin yanı sıra diğer kültürel ve etnik farklılıkları fark etmelerini ve bu farklılıklara saygı duymalarını sağlamaktır (akt, Cırık, 2008).

Banks’a (2013) göre çokkültürlü eğitim ile bir kişinin hayata başka birinin perspektifinden bakabilmesi hedeflenmektedir. Çokkültürlü eğitimde ötekine saygı duyma bağlamında onu tanıma ve anlama önemsenmektedir. Çokkültürlü eğitimde dil ve kültür yelpazesi gibi geniş bir alandan bireysel seçim imkânı sunulması bir diğer hedeftir. Ayrıca çokkültürlü eğitimin; her öğrencide toplum içindeki tüm kültürlerle iletişime olanak verecek şekilde bilgi, beceri, tutum ve değerler edindirilmek, eğitim ortamında bazı etnik gruplara veya dezavantajlı kesimlere yönelik ayrımcılığa karşı bir farkındalık yaratmak ve dünyanın farklı yerlerinde yaşayan farklı kültürlerle sahip insanlar ile teknolojinin de katkısıyla iletişim becerisi sağlamak gibi amaçları da bulunmaktadır.

Çokkültürlü eğitimin tanımları ve amaçlarına bakıldığında çokkültürlü eğitimin öğrenciyi merkeze aldığını ve bununla birlikte öğrencinin sosyal ve kültürel çevresiyle barışık olmasını sağlamaya çalıştığı görülmektedir.

2.1.7.2. Çokkültürlü eğitimin ilkeleri. Çokkültürlü eğitimin öğrenme ortamlarının düzenlenmesine yön vermesinin, ilkelerinin, öğrenme ortamlarına doğru olarak yansıtılmasıyla olanaklı olacağı düşünülmektedir. Banks ve diğerleri, Bennett ve Gay tarafından belirlenen çokkültürlü eğitimde öğrenme ve öğretmenin temel ilkeleri aşağıdaki şekilde sunulmuştur.

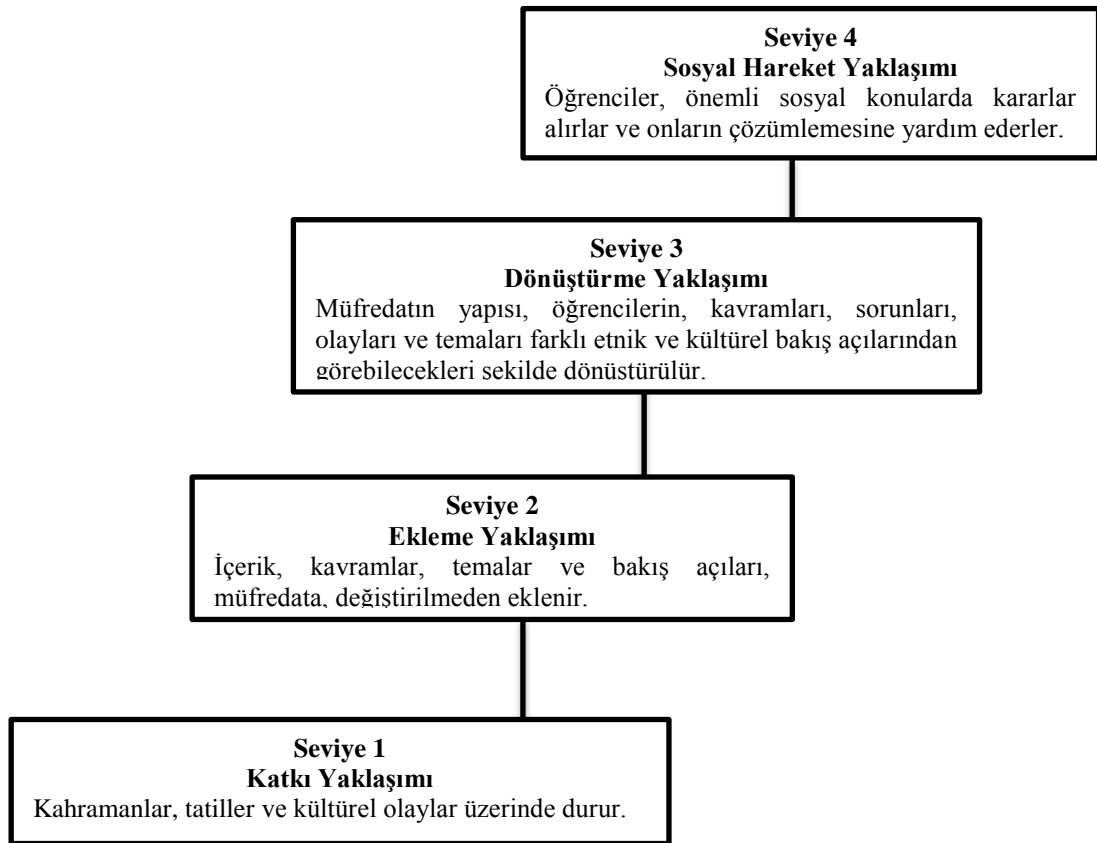
- Her türlü ayrımcılığın ve ön yargının son bulması.

- Öğrenme ortamlarında farklı kültürlerin yer edinmesi
- Farklı kültürel miraslarının, tecrübelerin, bakış açılarının birleştirilerek kültürel olarak farklı öğrenciler için okulda öğrenilenler ile gerçek yaşam deneyimleri arasında bağlantılar kurulması.
- Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması.
- Farklı kültürlerin birleşmesine yönelik için bilimsel araştırmaların yapılması.
- Farklı kültürleri anlamak ve bu kültürlere değer vermek için hümanistik girişimlerde bulunulması.
- Eğitimde bilginin, öğrenmenin ve yöntemin süreç içerisinde birlikte ele alınması.
- Değişimin sistematik bir şekilde gelişimsel bir süreç olduğunun kabul edilmesi.
- Farklılıkların eğitimin içeriğini zenginleştirdiğinin fark edilmesi
- Öğrencilerin bağlı oldukları etnik gruplarının taşıdığı özelliklerinin davranışlarını nasıl etkilediğini öğretmenlerin anlamalarını kolaylaştıracak programların düzenlenmesi.
- Eğitim programlarının, öğrencilerin, bilginin sosyal olarak yapılandırıldığını anlamaları sağlayacak şekilde düzenlenip öğrencileri ortak değerlerde buluşturması.
- Öğrencilerin, başarılarını ve sosyal ilişkilerini etkileyen faktörlerin gelişimine katkı sağlayan örtük programlara katılıma teşvik edilmesi.
- Okulların ekonomik bakımdan eşit oranda desteklemesi.
- Öğretmenlerin çok yönlü, kültürel duyarlılığa sahip olan yöntem ve tekniklerini kullanmalarının sağlanması (akt, Cırık, 2008).

2.1.7.3. Çokkültürlü eğitim müfredatı. Nitelikli bir eğitim anlayışında; öğrencilerin farklı kültürdeki akranlarına onların bakış açılarından bakma fırsatı tanınmalıdır. Müfredat programlarında da; empati becerisi kapsamında kendini başkasının yerine koyarak onun hissettiklerini anlamaya dayalı beceri ve kazanımların oranının artırılması gerekmektedir (Parekh, 2002).

Banks, (2013), çokkültürlü eğitim, reform niteliğinde bir süreç olup bu eğitim anlayışı farklılıkların bir milleti zenginleştirdiğini ve toplumsal sorunların çözümünde ortak bir anlayış geliştirdiğini savunur. Aynı zamanda Banks (2013), çokkültürlü eğitimin her bireye kendi kültürünü özgür ve nitelikli yaşama imkânı sunarak toplumu tecrübelerini yansıtmasına fırsat veren bireylerden oluşan zengin bir yapıya dönüştürdüğünü ifade eder.

Banks (2013), çokkültürlü eğitim reformuna yaklaşımları dört seviyeden oluşan bir şekilde göstermiştir.

Şekil 2.1. Çokkültürlü eğitim reformuna yaklaşımlar.

Not: Şekil örneği “Banks, 2013). *Çokkültürlü Eğitime Giriş* s.53” kitabından alınmıştır.

Aydın (2013) ise çokkültürlü eğitim müfredatını dört hedef ile belirtmiştir.

Hedef 1: Çeşitlilik / farklılık ve çokkültürlü eğitim hakkında farkındalığı arttırmak.

Bu aşamadaki stratejiler aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

- Çokkültürlü eğitimin planlaması yapılarak farklılıklara karşı her türlü şiddetin değerlendirilip şiddetin her türüne sıfır tolerans göstermek.
- Kabullenme ve saygı çerçevesinde öğrenci tutumlarını olumlu yönde geliştirmek.
- Tüm çalışanlara profesyonel destek sağlamak.
- İçerik ve seviyeye uygun çokkültürlü ders planları ve üniteler hazırlamak.
- Çokkültürlü eğitim çalışmalarını aileler ve toplumun diğer üyeleri ile paylaşmak.
- Çalışanların kültürlerarası tutumlarını değerlendirmelerini sağlamak.
- Katılımcı bir çevre oluşturmak.
- Okulu, toplumu, ülkeyi ve dünyayı etkileyen kültürel faktörleri anlamak.

Hedef 2: Personelin katılımcı, aktif, güvenli, ve şefkatli olduğu bir ortam oluşturmak

için müfredat çalışmalarına çokkültürlülük elementlerin dahil edilmesi.

Bu aşamadaki stratejiler şu şekilde sıralanmıştır:

- Seviyeye uygun çokkültürlü müfredat eylemleri gerçekleştirmek.
- Öğretim üyeleri ve öğretmenlerin müfredatı değerlendirerek uygulamalara yönelik farkındalığı geliştirmek.
- Sosyal adaleti sağlamaya yönelik çalışmaları arttırmak için personele çokkültürlü eğitim kaynakları sağlamak.
- Öğrencilerin önyargılardan kurtulmalarına yönelik dersler ve aktiviteler hazırlamak.
- Öğrenme ortamında öğrencilerin paylaşımlarını incelemek için fırsatlar oluşturmak.
- Şiddet, ayrımcılık ve diğer uygunsuz davranışlar hakkında farkındalığı artırıcı dersler hazırlamak.

Hedef 3: Öğrencileri kültürlerarası bir toplum ve iş ortamına hazırlamak için öğretim stratejilerini tüm öğrencilerin yaşayışlarını dahil edecek şekilde planlamak.

Bu aşamada belirtilen stratejiler şunlardır:

- Proje tabanlı öğrenme yöntemini kullanmak için imkanlar oluşturmak.
- Yeterince temsil edilmeyen grupların dışlanmasını ve bu gruplara yönelik önyargıyı ele alan eğitim ve öğrenme becerilerinin entegrasyonunu sağlamak.
- Örneklerle konuları çağdaş bir zemine oturtmak.
- Öğrencilerin kültürel yaşam ve deneyimlerinden yararlanmak.
- Öğrencileri demokratik idealler doğrultusunda çalışmaya yöneltmek.
- Öğrencilerin ve öğretmenlerin sosyal adalet ve eşitlik konularında işbirliği ve değerlendirme yapabilmeleri için fırsat sağlamak.
- Çokkültürlü eğitim – öğretim araçlarını pedagojik stratejiler ile birleştirerek öğrencilerin eleştirel düşüncelerini ve farklı kültürler hakkında farkındalık oluşturmalarını sağlamak.

Hedef 4: çokkültürlü eğitimi, genel öğrenci başarısını artırma vizyonunun bir parçası olarak uygulamak.

Bu aşamada stratejiler şu şekildedir:

- İhtiyaçları belirlemek için var olan uygulamaların çokkültürlü eğitim anlayışına ne kadar yansıtıldığını ölçmek ve yapılmakta olan çalışmaları değerlendirmek.
- Okul bölgelerinde çokkültürlü müfredatı tanıtmak, uygulama ve değiştirmekle görevli komiteler oluşturmak.
- Çokkültürlü eğitim alanında internet üzerinden profesyonel destek sağlamak.

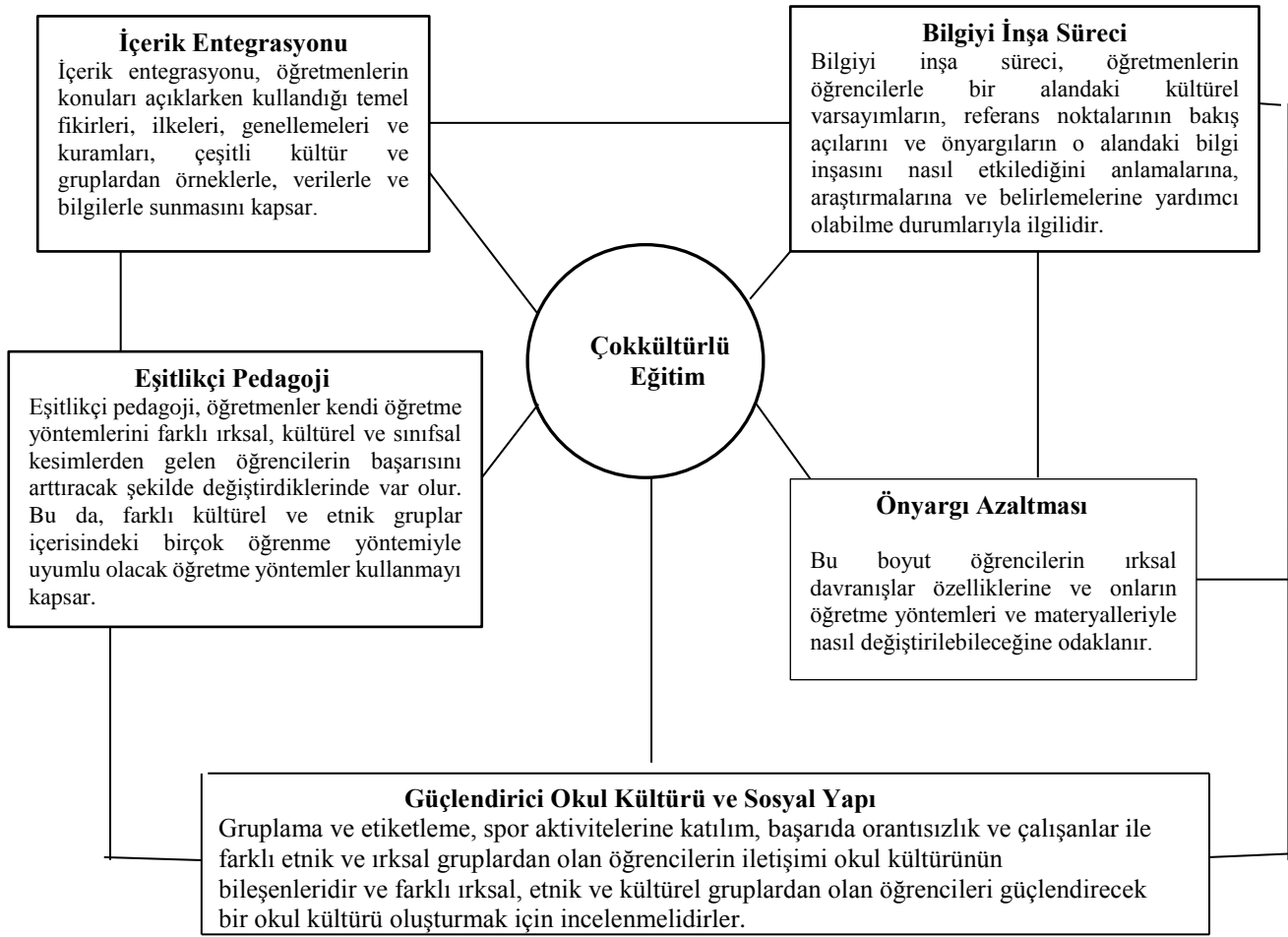
Parekh (2002) ise çokkültürlü eğitim müfredatının iki şartı karşılaması gerektiğini savunur. Bunlardan birincisi, müfredatın aşırı şekilde dar olmaması gerektiğini, ideal olarak öğrencilere söz konusu dersin temel temsil biçimlerini tanıtmalı, bazıları üzerinde odaklanmalı ve diğerlerini kendi başlarına incelemelerini sağlamalıdır.

İkinci şart ise öğretilme biçimiyle ilgilidir. Burada müfredata farklı kültürler dahil edildikten sonra bu farklılıklar arasında verimli bir iletişim sağlanmalıdır. Müfredat, öğrencilerin farklı kültürleri tanımaları için birbirleriyle diyalog içerisinde yer almalarını sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır.

2.1.7.4. Çokkültürlü eğitimde okullar ve öğretmenler. Kültürel hassasiyetleri dikkate alan Gay (2014), okullarda etnik olarak farklı öğrencilerin kültürel bilgileri, geçmiş yaşantıları, referans çerçevesini ve performans stillerini dikkate alarak öğrenme etkinliklerinin düzenlenmesi gerektiğini savunur.

Banks'a (2013) göre de bir toplumda çokkültürlülük olgusu bulunuyorsa böylesi toplumlarda hazırlanacak öğretim programlarındaki içeriklerde bu kültürlerin her biri eşit bir şekilde temsil edilebilmelidir. Çokkültürlü eğitim uygulaması yürüten okullar tüm sosyal sınıf, ırk, kültür ve dil gruplarından oluşan tüm öğrencilerin daha demokratik değer, inanç ve davranışlar geliştirmelerine yardımcı olmalıdır. Öğretmenlerin de öğrenme durumlarını oluştururken ya da çokkültürlü eğitime uygun öğretim strateji, yöntem ve tekniği belirlerken öğrencinin kendini tanımladığı kimliği çok iyi tanımaları gerekmektedir. Öğrencinin kendisine uygun bulmadığı kimlik kalıplarına göre bir perspektif oluşturmak öğretim sürecinde dezavantajlı bir konum yaratacaktır. Ancak benimsenmiş kimlikleri gözeten bir öğretme öğrenme süreci oldukça verimli bulunmaktadır Aynı zamanda öğretmenler de çokkültürlü eğitimin boyutlarını başarılı bir şekilde uygulayabilmelidir.

Banks (2013) çokkültürlü eğitimin boyutlarını aşağıdaki şekilde göstermiştir.

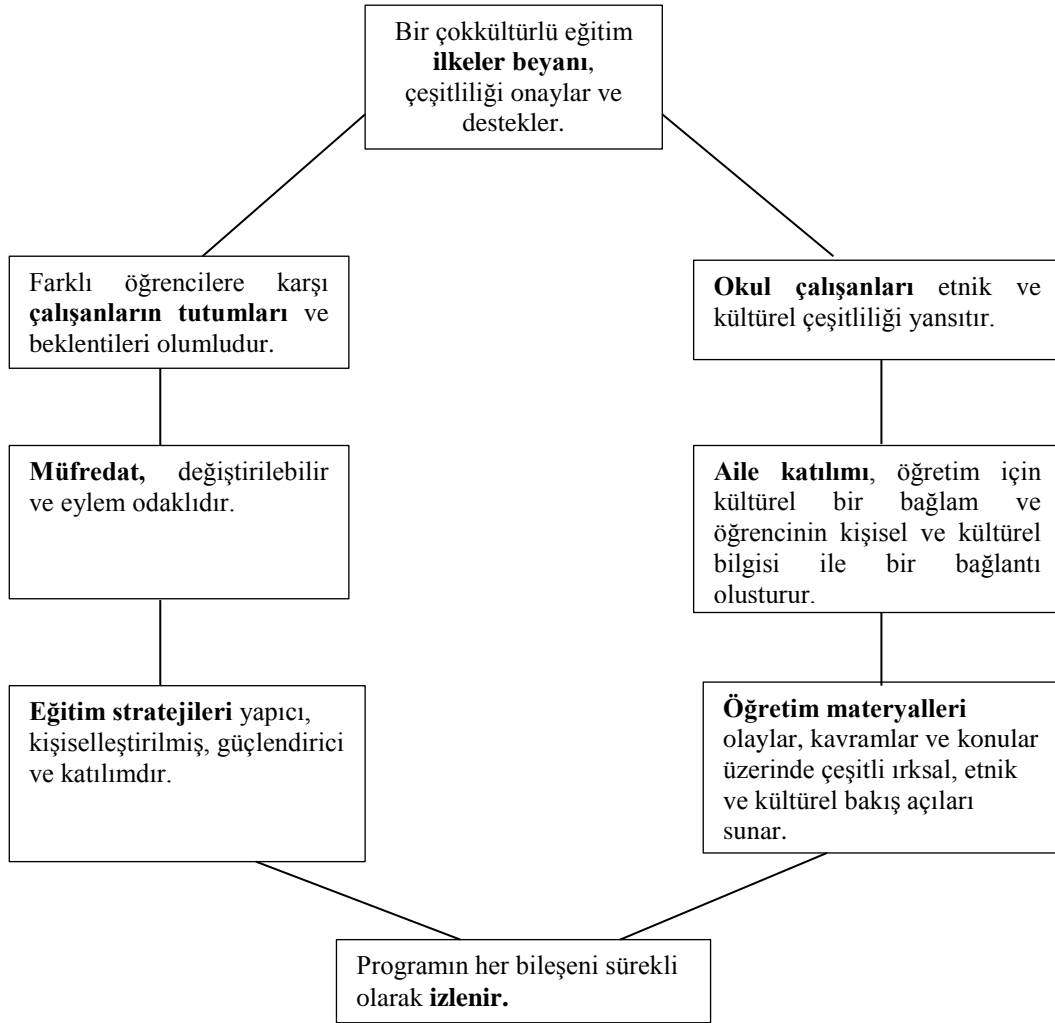

Şekil 2.2. Çokkültürlü Eğitimin Boyutları

Not: Şekil örneği "(Banks, 2013). *Çokkültürlü Eğitime Giriş*, s. 34." kitabından alınmıştır.

Bunların dışında öğretmenler sadece öğrencinin ırk ve etnisitesini bilerek öğrenci davranışlarını tam olarak anlayamazlar. Öğretmenler eğer öğrencilerin ana dili, sosyal sınıfı, etnik kimliği ve kendini ait olduğu etnik grupta ne derece ilişkilendirdiklerini bilirlerse öğrencilerini ve onların davranışlarını daha iyi anlayabilirler. (Banks, 2013). Öğrencileri tanımakla birlikte öğretmenlerin aynı zamanda öğrencileri ile bilgiyi hangi şekilde paylaşabileceklerini de bilmesi gerekmektedir (Başbay ve Bektaş, 2009).

Banks (2013), verimli bir çokkültürlü okulu değerlendirmek ve devamlı kılmak için yapılması gerekenleri aşağıdaki şekilde göstermiştir.

Şekil 2.3. Verimli bir çokkültürlü okulu değerlendirmek ve devamlı kılmak için çokkültürlülük göstergeleri.

Not: Şekil örneği "(Banks, 2013). *Çokkültürlü Eğitime Giriş*, s. 132." kitabından alınmıştır.

Tüm bu açıklamalardan yola çıkarak çokkültürlü eğitim, dil, din, mezhep, ırk, sosyal sınıf ve cinsiyet ayrımı yapmadan ve kimseyi ötekileştirmeden tüm farklılıkları içinde barındırdığını söylenebilir. Bunun yanı sıra çokkültürlülük, farklılıklara değer verip farklı kültürden bireylerin kendilerini değerli görmesini sağlayan bir eğitim sistemi olduğu söylenebilir.

2.1.7.5. Çokkültürlü eğitimin güçlü yönleri. Ameny-Dixon ve Geneva Gay, çokkültürlü eğitimin güçlü yönlerini şu şekilde belirtmişler:

- 1- Demokrasi, eşitlik ve adalet gibi kavramlara vurgu yapar.
- 2- Toplumdaki farklı grupların bir arada bulunmasını sağlayarak birlikte barış içerisinde yaşayan bir toplum yapısı oluşturur.
- 3- Üretkenliği artırır ve tüm insanların zihinsel ve ahlaki gelişimini sağlar.

- 4- Aynı problemin çözümü için birçok perspektiften işe koşulmasıyla yaratıcı problem çözme becerilerini artırır. Ortak amaç ve değerlere ulaşılmasıyla kişiler arası olumlu ilişkileri artırır. Farklı bireylerin bir araya gelmesi ve etkileşimde bulunmasını sağlayarak etiketlemeyi ve önyargıları azaltır. Farklı kültürlerin zenginliği ile toplumları yeniden canlandırır ve dünyaya ilişkin daha geniş bir bakış açısının oluşmasını sağlar (akt. Kaya ve Aydın, 2014).

2.1.7.6. Çokkültürlü eğitimin zayıf yönleri. Cırık (2008), Banks (2013), Aydın (2013), Kaya ve Aydın (2014), çokkültürlü eğitimin tartışmalı olduğunu belirten kesimlerin, çokkültürlü eğitimin dezavantajlarını şu şekilde belirttiklerini ifade etmişlerdir.

- 1- Çokkültürlü eğitimin net bir tanımı yoktur, bundan dolayı çokkültürlü eğitim, uygulayıcılar tarafından farklı şekillerde yorumlanarak olumsuz sonuçlar doğurur.
- 2- Çokkültürlü eğitim “ötekiler” içindir. Bu anlayış çokkültürlü eğitimi marjinal hale getirip eğitim reformunun bir parçası olmaktan alıkoyar.
- 3- Çokkültürlü eğitim genelde ırk ve etnisite üzerinde durarak cinsiyet, din ve sosyal sınıf gibi diğer farklılıkları ihmal eder.
- 4- Çokkültürlü eğitim milli bütünlük ve toplumsal düzen için bir tehdit oluşturarak bölünmeye sebep olur.
- 5- Çokkültürlü eğitimin etnik gruplar arasındaki etkileşimi bozmak ve parçalamak isteyenler için kullanılmaya müsait olmakla birlikte kültürel farklılıkların üzerinde fazlasıyla durmanın başkalarına karşı olumsuz önyargıları arttırarak insanların diğer kültürleri yanlış anlamaya yönlendirir.
- 6- Çokkültürlü eğitim uygulamaları eğitimde ortak paydaları ortadan kaldırır.

Çokkültürlü eğitime yönelik bu eleştirileri değerlendiren Banks (2013), çokkültürlü eğitimin sadece “ötekiler” denilen farklı etnik gruplar için olduğu anlayışının yanlış olduğunu belirtir. Ayrıca çokkültürlülük sadece “ötekiler” için değil toplumda var olan herkes içindir. Bunun dışında çokkültürlülüğün çokkültürlü eğitimin bir ülkeyi böleceği algısının yanlış olup bir ülkeyi birleştirmek için düzenlenmiş olduğunu belirtir. Aydın (2013), benzer şekilde eşitliği sağlamak için kültürler arasındaki farklılıklardan ziyade benzerliklere yoğunlaşmamız gerektiğini belirtir. Cırık (2008) ise çokkültürlülüğün, toplumun her yerinde gözlenen bir gerçek olup toplumun zenginliği olduğunu savunurken. Bölünme ve ortak paydaları kaldırma konusunda eleştiri yapanlara farklı ve azınlıkta kalan diğer kültürlerin asimile edilmesini savunduklarını belirterek bunun aksine çokkültürlü eğitimin, toplumun daha hoşgörülü, adaletli ve bütünü parçalardan daha zengin olduğunun

fark edilmesine yardımcı olduğunu savunmuştur.

2.2. Sosyal Bilgilerde Çokkültürlü Eğitim

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeylerine göre basitleştiren, bunları kullanarak, öğrencilere, sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitim programıdır (Öztürk, 2005). Türkiye’de son yıllardaki eğitim reformları ile birlikte eğitim programlarında köklü değişiklikler yapılmış, yapılan bu değişikliklerden sosyal bilgiler programı da etkilenmiştir. Bu etkiler sonucunda ilköğretim sosyal bilgiler programlarında öğrencilerin dünyanın farklı alanlarında yaşayan insanların yaşam şekilleri ve kültürel unsurlarını öğrenmelerini sağlayacak *Küresel Bağlantılar* adlı bir öğrenme alanı ve bu öğrenme alanını destekleyen çeşitli ünitelere yer verilmiştir. Bu üniteler 4. ve 5. sınıf programında *Uzaktaki Arkadaşlarım ve Hepimizin Dünyası* başlığı altında verilmiştir. Ayrıca 6. ve 7. sınıf programında da *Ülkemiz ve Dünya ile Ülkelerarası Köprüler* üniteleri bu öğrenme alanını kanıtlamıştır (Açıkalın, 2010). Bu eklemeler sayesinde çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim 2005-2006 öğretim yılından itibaren sosyal bilgiler dersine belirgin bir şekilde yansımıştır (Keskin ve Yaman, 2014). Sosyal bilgiler dersinin kazanım ve içerik kısımlarına bakıldığında çokkültürlü eğitimin ilkelerine ve amaçlarına uygun bölümler bulunmaktadır (Cırık, 2008; Açıkalın, 2010; Keskin ve Yaman, 2014; Akhan ve Yalçın, 2016). Cırık’a (2008) göre Sosyal Bilgiler dersinde toplam 93 kazanımın 16’sı (%17,2) çokkültürlü eğitim ile ilişkilendirilebilir. Akhan ve Yalçın’a (2016) göre ise 2005 Sosyal bilgiler öğretim programının genel amaç sayısı 17 tanedir. Bu amaçlardan çokkültürlü eğitime ilişkin tespit edilen amaç sayısı 6 (% 35,3)’dür. Sınıf düzeylerine göre bakıldığında, ilköğretim dördüncü sınıfta toplam kazanım sayısı 46 olup çokkültürlülüğe ilişkin kazanım sayısı 9 (% 19,6)’dur. Beşinci sınıfta ise toplam 46 kazanımın 7’si (% 10,9) çokkültürlü eğitim ilkelerine uygundur. Ortaokul altıncı sınıfta toplam 43 kazanımın 9’u (% 21) çokkültürlü eğitimle ilişkilidir. Yedinci sınıfta ise kazanım sayısı 39 olup, çokkültürlülüğe dair 8 (% 20,5) kazanım tespit edilmiştir. 2005 Sosyal bilgiler programı toplam kazanım sayısı 174’tür. Bunun 31 (% 17,8) kazanımı çokkültürlü eğitim ilkelerine uygun olduğu belirlenmiştir.

Sosyal bilgiler programında çokkültürlü eğitim ile ilişkilendirilen kazanım sayısı yeterli düzeyde olmayıp artırılması gerekmektedir (Cırık, 2008; Açıkalın, 2010). Keskin ve Yaman (2014) da ülkemiz için tartışmalı olan çokkültürlü eğitim paradigmasına ilk defa 2005 programında yer verildiğini, yumuşak bir geçiş amaçlandığını ve çok aşırıya

gidilmediğini ifade etmişlerdir. Yakın zamanda Mili Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın içeriğine baktığımızda çokkültürlü eğitim ile ilişkilendirilebilecek amaç, beceri, değer ve kazanımlar mevcuttur.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri'nde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrenciler kazandırılmak istenen amaçları bakıldığında çokkültürlü eğitim ile ilişkili maddeler bulunmaktadır. (Millî Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı [MEB], 2018, s.8). Bu maddeler şunlardır:

- *Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,*
- Bu madde, Türk kültürüne ait unsurların korunup geliştirilmesinin kültürel çeşitliliğe katkı sağlayacağından çokkültürlülük ile bağlantılı olduğu söylenebilir.
- *Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algulamaları,*
- Bu madde, tarihsel kalıntılar arasında benzerlik ve farklılıkların bilinmesi ve dünya üzerinde farklı kültürlere ait unsurların farklı kültürlere ait insanlar tarafından oluşturulduğunun öğrenilmesi sonucunda öğrencilerin dünyada farklı kültürden insanların yaşadığını kavramaları açısından çokkültürlülük ile ilişkilidir.
- *Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,*

Bu madde, öğrencilerin kişisel ve toplumsal sorunların çözümü sırasında farklı görüş ve fikirlerden insanlar olduğunu ve bu farklı fikirlerin de çözüm konusunda gerekli olduğunu anlamaları bağlamında çokkültürlü eğitimle ilişkilidir.

- *Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,*

Bu madde, bireylerin milli, manevi ve evrensel değerlerin içerisinde farklı kültürlerin değerlerine ait değerlerin de olduğunun kavramaları açısından çokkültürlülük ile ilişkilendirilebilir.

- *Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri.*

Bu madde, bireylerin ülkeyi ve dünyayı daha iyi tanımasını sağlayarak, dünya üzerinde farklı kültürden insanları daha iyi tanımasını sağlayacağı için çokkültürlülük ile

ilişkilendirilebilir.

Aynı Sosyal Bilgiler Öğretim Dersi Programı kapsamında öğrencilere kazandırılması amaçlanan beceriler arasında *eleştirel düşünme, empati, iletişim, iş birliği, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme* ve *sosyal katılım* becerileri çokkültürlü eğitim ile ortak paydada yer alırken, öğrencilere kazandırılması amaçlanan değerlere bakıldığında da *adalet, barış, dayanışma, duyarlılık, eşitlik, özgürlük, saygı* ve *sevgi*, değerleri çokkültürlü eğitim çerçevesine alınabilir.

MEB (2018) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapısında yer alan Öğrenme alanları ve kazanımları incelendiğinde yine bazı kazanımların çokkültürlü eğitime uygun kazanımlar bulunmaktadır. Öğrenme alanları ve çokkültürlü eğitim ile ilişkili olan kazanımları şu şekildedir.

Birey ve Toplum öğrenme alanında, bireyden topluma giden yolun işlendiği bir temada yakından uzağa ilkesi işlevsel hale gelmektedir. Bu öğrenme alanında sosyoloji ve psikoloji disiplinlerinin yoğun bir etkisi olmakla beraber disiplinler arası ilişkilendirme yapabilmek de önemsenmiştir (MEB, 2018). Bu öğrenme alanının dördüncü sınıf kazanımları arasında, “*Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar*” ile “*Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar*” kazanımları, altıncı sınıf kazanımlarından, “*Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder*” kazanımı, *Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik önyargıları sorgular*” kazanımı ve “*Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır*” kazanımları, empati, saygı, önyargıyı sorgulama ve farklı kültürler ile birlikte sosyalleşme gibi çokkültürlü eğitimin ilkeleri ile bağlantılı olup çokkültürlü eğitim ile ilişkilidir.

Kültür ve Miras öğrenme alanında, Türk kültürünün dünya kültürel mirasına kattığı renklilik ve zenginliğin farkına vararak bu kültürü korumak ve geliştirmek hedefine yönelik tasarlanmıştır (MEB, 2018). Kültür ve Miras öğrenme alanı içerisinde yer alan dördüncü sınıf kazanımları arasında “*Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir*” ve “*Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır*” kazanımları çokkültürlü eğitim ile ilişkisi içerisinde değerlendirilebilirken beşinci sınıf kazanımları arasında yer alan, “*Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır*”, “*Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler*”, “*Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder*”, “*Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini*

değerlendirir” kazanımlarının tamamı çokkültürlü eğitim ile ilişkilendirilebilir. Benzer şekilde altıncı sınıf kazanımları arasında yer alan, “*Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar*” kazanımı ile yedinci sınıf kazanımlarından olan; “*Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir*” kazanımları öğrencilerin hem ülkemizin değişik yerlerine ait yerel – kültürel unsurların öğretilmesi hem de Türkiye’deki farklı dönemlerden ve farklı uygarlıklardan kalan kültürel unsurları tanıyarak ülkemizin geçmişten beri çokkültürlü bir yapıya sahip olduğunu kavramaları açısından çokkültürlü eğitim ile ilişkilendirilebilir.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı, insanda mekân algısını güçlendirmek ve onu yakın çevresi ile güçlü bir etkileşime girmesi yönünde yönlendirmek amacıyla düzenlenmiştir. Ayrıca günümüz küreselleşen dünyasında yakından uzağa ilkesi çerçevesinde dünyanın öbür ucundaki yerleri tanımak da bu öğrenme alanı çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu öğrenme alanı ile öğrencilere; araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, gözlem, harita okuryazarlığı ve mekânı algılama becerileri kazandırılması planlanmaktadır (MEB, 2018).

Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında bilim ve teknolojinin insan hayatındaki avantaj ve dezavantajlarına yoğunlaşmıştır. Öğrencide bilimsel düşünme ilkeleri doğrultusunda problem çözmek, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisi edinmek gibi kazanımları edindirmek hedeflenmiştir. İçerikte bilimsel çalışmalarda etik ve mevzuat yer almaktadır (MEB, 2018).

Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı girişimci birey yetiştirmek, ülke ekonomisinde sınırlı kaynaklar bulunmasından dolayı bu kaynakların tutumlu ve yerinde kullanılması gerektiği gibi konular çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu öğrenme alanının merkezinde ekonomi disiplini yer almakta olup, ekonomi; üretim, dağıtım ve tüketim gibi anahtar kavramlar çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca mesleklerin tanıtılması ve öğrencinin ilgi duyduğu meslekleri tanınması da bu öğrenme alanının yükümlülükleri arasındadır (MEB, 2018).

Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında, öğrenen bireyin; grup, kurum ve sosyal örgütlerin oluşumu, süreklilikleri ve ilişkilerini kavramasına odaklanılmaktadır. Aynı zamanda grup, kurum ve sosyal örgütler içerisinde bireyin rolünü tanınması önemsenmektedir. Öğrenciden toplumsal sorunların çözümünde devlet gücünün işlevselleşimini kavraması, toplumsal sorunların çözüm yollarını tanınması, birey haklarının kamusal alanda nasıl savunulduğunu bilmesi beklenir. Bu anlamda demokrasiyi yaşam biçimi edinmiş etkin bir vatandaş olmak hedeflenir (MEB, 2018).

İnsanlar Yerler ve Çevreler, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim ile *Etkin Vatandaşlık* öğrenme alanlarına ait kazanımlar arasında çokkültürlü eğitim ile ilişkilendirilebilecek herhangi bir kazanıma rastlanmamıştır.

Küresel Bağlantılar öğrenme alanında, günümüzde bilginin her türden sınırı aşarak uluslar arası hale geldiğini ve bu nedenle insanlar ve devletler etkileşim halinde olup ve işbirliğine yönelmekte olduğu belirtilir. Bu nedenle öğrencinin bu ilişkileri, etkileşimleri ve işbirliğini tanıması ve buna katkı sunması gerekmektedir. Küresel bağlantılar öğrenme alanı ile dünya gündemini takip eden, kişisel ve toplumsal problemleri çözebilme kapasitesi edinmiş, etkin ve etkili aynı zamanda sorumluluk sahibi Türk vatandaşı yetiştirmek amaçlanmaktadır (MEB, 2018). Bu öğrenme alanı içerisinde dördüncü sınıf kazanımlarından olan *“Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır”*, *“Türkiye’nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar”*, *“Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır”*, *“Farklı kültürlere saygı gösterir”* kazanımları, beşinci sınıf kazanımlarından *“Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir”*, altıncı sınıf kazanımları arasında *“Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder”* kazanımı ve *“Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular”* kazanımı ve yedinci sınıf kazanımları içerisinde de *“Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular”* kazanımı çokkültürlü eğitim çerçevesine alınabilir. Bu öğrenme alanına ait kazanımlar, öğrencilerin farklı ülkelere ait kültürel unsurları tanımlarıyla birlikte günümüzde etkili olan popüler kültür hakkında da bilgilenmelerini sağlar.

Bu bilgiler incelenip değerlendirildiğinde kazanımların yirmi bir tanesinin doğrudan veya dolaylı olarak çokkültürlü eğitim ile ilişkili olduğu görülmektedir.

2.3. İlgili Araştırmalar

Herron, Green, Russell ve Southard (1995) tarafından yazılan *“Evaluation of Multicultural Education in Schools From The Teachers’ Perspective”* isimli makalede; Florida eyaletinde görev yapan 218 öğretmenle yapılan nicel çalışmanın sonuçları paylaşılmıştır. Öğretmenlerin, çokkültürlü eğitim yaklaşımlarına yönelik algılarının incelendiği çalışmada tüm branş öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim konusunda olumlu düşündüğü ancak sınıf öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim uygulamalarında diğer branştaki öğretmenlere nazaran daha katılımcı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedenleriyle ilgili olarak da sınıf öğretmenlerinin çeşitli muhitlerden gelen farklı öğrencilerle muhatap olmaları ve öğrencilerle daha fazla zaman geçirebilme imkânlarının olması hususları öne

sürülmüştür.

Bekerman (2004) tarafından; “Potential and Limitations of Multicultural Education In Conflict-ridden Areas: Bilingual Palestinian Jewish Schools in Israel” ismiyle kaleme alınan makalede çokkültürlü eğitime uygun öğrenim görülen bir okulda yapılan çalışma ele alınmıştır. Araştırma sonucuna göre, iki farklı kültürün bulunduğu okulda, ailelerin çokkültürlü eğitime pozitif yaklaştığı, çokkültürlü eğitimle birlikte yaşama, farklılıklara saygı gibi değer ve becerilerin geliştirilebildiği yönünde fikir belirttiği ortaya konulmuştur.

Chan (2002), “The Visible and Invisible in Cross-cultural Movement Experiences: Bringing in Our Bodies to Multicultural Teacher Education” adlı çalışmada çokkültürlü yapıda olan bir okulda farklı kültürel yapılarla uyumlu eğitim programı tasarlamış ve bu programı uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda çokkültürlü eğitim şartlarına uygun tasarlanan etkinliklerin uygulamada verimli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu etkinlikler sonucunda kültürel yapılarda, farklı kültürel yapılara ait kültürel değerleri tanıma sonucunda bu değerlere yönelik takdir duygusunun geliştiği gözlemlenmiştir.

Cho ve DeCastro-Ambrosetti (2005) tarafından yapılan araştırmada çokkültürlü eğitim dersinin öğretmen adaylarının kültürel farklılıkları olan öğrencilere yönelik deneyim ve ihtiyaçları ile ilgili tutumları üzerindeki etkisi araştırmada incelenmiştir. Araştırmada Ön-test ve son-test kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının diğer kültürlerle yönelik tutum düzeylerinin yüksek olduğu bulgusuna rastlanmıştır.

Steven Locke (2005), “Institutional Social and Cultural Influences on the Multicultural Perspectives of Preservice Teachers” isimli araştırmada çokkültürlü eğitime uygun derslere katılan 48 öğretmen adayının görüşlerine başvurmuştur. Araştırma sonucunda; öğretmen adaylarının çokkültürlülüğe yönelik düşüncelerinin popüler kültürden ve öğretim programına hâkim olana geleneksel yapıdan etkilendiği tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmada; öğretmen adaylarına yönelik eğitim sürecinde çokkültürlülüğü benimsetici programlara yer verilmesi önerilmiştir.

Borland (1994) ilköğretim öğretmenlerinin çokkültürlü eğitimi nasıl tanımladıkları ve çokkültürlü eğitimi neden önemli gördüklerini incelediği çalışmasının sonucunda öğretmenlerin çoğunluğunun çokkültürlü eğitimi, başkalarına değer ve saygı göstermek ve farklılıkları öğretmek, öğrenmek ve farkında olmak olarak tanımladığı bulgusuna ulaşmıştır.

Yıldırım (2016) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik bilgi, inanç, tutum ve öz yeterliklerinin, sınıf içi uygulamalarıyla ilişkilerini incelemek amaçlanmıştır. Araştırma, ilişkisel tarama ve nedensel karşılaştırma desenine göre yapılandırılmıştır. Araştırmanın örneklemi; 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Prizren,

Priştine, Mamuşa, Reçane ve Restelitsa il ve ilçelerinde görev yapan 975 Türk, Arnavut ve Boşnak öğretmenleri olmuştur. Araştırma sonucunda öğretmenlerin kültürel farklılıkların öğretimine yönelik kavramsal bilgileri, çokkültürlü eğitime yönelik uygulama bilgileri, tutumları, inançları, öz yeterlik algıları ve çokkültürlü eğitime yönelik sınıf içi uygulama düzeylerinin yüksek olduğu, fakat cinsiyet ve mesleki kıdem açısından farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Kervan (2017), öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutumları ile epistemolojik inançları ve öğretim yaklaşımları arasındaki ilişkinin incelemesi amacıyla yaptığı çalışmayı, ilişkisel tarama ve nedensel karşılaştırma deseninden yararlanarak yürütmüştür. Çalışmaya 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Kosova'da ilköğretim alt ve orta seviyede en az iki dilde eğitimin yürütüldüğü okullarda görev yapan Türk (130), Arnavut (425) ve Boşnak (106) olmak üzere toplam 661 öğretmen katılmıştır. Verilerin toplanmasında Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği, Epistemolojik İnanç Ölçeği ve Öğretim Yaklaşımları Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutum düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca çokkültürlü eğitime yönelik tutum, epistemolojik inançlar ve öğretim yaklaşımlarında cinsiyet, etnik köken ve yaş değişkenlerinin önemli bir faktör olduğu saptanmış olup, öğretmenlerin görev yaptıkları eğitim kademesine göre tutumlarda, epistemolojik inanç ve öğretim yaklaşımlarında farklılık belirlenmemiştir.

Oğuz (2016) araştırmasında öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının uyruk, yaş, cinsiyet, etnik köken, yaşadığı bölge, okuduğu bölüm vd. değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığının araştırılmasını amaçlamıştır. Araştırma, 2015-2016 eğitim öğretim yılında KKTC Lefke Avrupa Üniversitesi Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerinin son sınıfında okumakta olan 251 öğretmen adayına yönelik yapılmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik tutumları, birçok değişkene göre incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre genel olarak, öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik yüksek düzeyde olumlu tutuma sahip olduğu görülmüştür.

Akhan ve Yalçın (2016) doküman analizi yöntemiyle yaptıkları araştırmada şimdiye kadar uygulanmış olan 1961, 1962, 1968, 1988, 1993, 1998, 2005 yıllarına ait sosyal bilgiler öğretim programlarında çokkültürlü eğitime ne kadar ve ne şekilde yer verildiğini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmada sosyal bilgiler dersi programının genel amaçları ve kazanımları incelenmiş ve çokkültürlü eğitime ilişkin ifadelerle, yenilenen her programda bir önceki programa göre daha fazla yer verildiği bulgusuna rastlanmıştır.

Taş (2019), araştırmasında 1998 ve 2017 tarihli sosyal bilgiler dersi öğretim programları ve bu programlara göre hazırlanmış ders kitaplarını çokkültürlülük olgusuna yer vermesi bakımından karşılaştırmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanarak yapılan çalışmada veri kaynağı olarak; 1998 ve 2017 tarihli sosyal bilgiler dersi öğretim programları ve bu programlara bağlı olarak Talim Terbiye Kurulu tarafından kabul edilen ilköğretim ders kitapları kullanılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda 2017 tarihli sosyal bilgiler dersi öğretim programının 1998 tarihli sosyal bilgiler dersi öğretim programından daha çok ve çeşitli boyutlarıyla çokkültürlülük olgusuna yer verdiği tespit edilmiştir.

Avval (2018), “Sosyal Bilgiler Eğitimcilerinin ve Sosyal Bilimcilerin Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Eğitime Bakış Açıları” adlı çalışmasını İstanbul ilinde bulunan farklı üniversitelerde görev yapan Prof. Dr, Doç. Dr, Dr. Öğretim Üyesi, Dr. ve Öğr. Grv. Dr. unvanlarına sahip katılımcılara yönelik yapmıştır. Veri toplama aracı olarak açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplara bağlı olarak farklı sorular da sorulmuştur. Verilerin analizi sonucunda katılımcılar çokkültürlülük kavramının kendilerinde “çeşitlilik, zenginlik, eşitlik, kültürel değerler, yeni kültürler zemini, kültürleri yargılamama, modernizm, medeniyet, etkileşim, süreklilik, hoşgörü, saygı, tahammül ve dinamizm” gibi kavramları çağrıştırdığını belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu çokkültürlü eğitime ilişkin olumlu düşünceler bildirmiş, ulusal birliğin korunmasına ve çokkültürlü eğitimin uzmanlar tarafından oluşturulup uygulanması gerektiğine dikkat çekmişlerdir.

Damgacı (2013), Türkiye’de eğitim fakültesi bulunan 83 üniversitenin akademisyenlerine elektronik ortamda Çokkültürlü Eğitim Tutum Ölçeği isimli anketi göndermiş ve bu anketle akademisyenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin tutumlarını ölçmeyi amaçlamıştır. Araştırmada karma araştırma yöntemi benimsenmiş ve araştırmaya 745 akademisyen katılım göstermiştir. Katılımcıların 520’si Çokkültürlü Eğitim Tutum Ölçeği’ni tamamlamıştır. Katılımcıların ölçeğe verdikleri cevaplar puanlandırılarak çeşitli analizler elde edilmiştir. Sonuç olarak akademisyenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde olduğu ortaya konulmuştur.

Damgacı ve Aydın (2013) tarafından yürütülen ve İstanbul’daki eğitim fakültelerinde görev yapan akademisyenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin tutumlarını ortaya koymayı amaçlayan araştırmada, 15 üniversiteden 108 akademisyene Çokkültürlü Eğitim Tutum Ölçeği uygulanmış ve ölçeğe verdikleri cevaplar analize tabi tutulmuştur. Araştırma

sonucunda akademisyenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin tutumlarının çok yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Başarır (2012), araştırmasında öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik görüş ve öz-yeterlik algılarının cinsiyet, anadil, aile gelir durumu, lisans programı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, yerleşim yeri ve nüfusa kayıtlı olunan ilin bulunduğu coğrafi bölge değişkenlerine göre incelemiştir. Betimsel tarama yöntemi ile yaptığı araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime ilişkin görüşlerinin ve öz-yeterlik algılarının ortalamaları yüksek düzeyde çıkmıştır.

Coşkun (2012), Atatürk Üniversitesi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakülteleri ve Eğitim Fakültelerinin DKAB Eğitimi Bölümlerinde öğrenim gören 219 öğrenci ile yaptığı araştırmada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının olumlu düzeyde olduğu; bu düzeyin fakülte türü, cinsiyet, sosyo-ekonomik seviye ve akademik başarı gibi değişkenlere göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Çalışkan ve Gençer (2016), Türkiye'nin eğitim fakültelerinde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime ilişkin tutum düzeylerini belirlemek ve çeşitli değişkenler açısından durumu betimlemek amacıyla yaptıkları çalışma, Sakarya Üniversitesi ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören 247 sosyal bilgiler öğretmen adayına yönelik olmuştur. Araştırmanın sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik tutum düzeylerinin yüksek olduğu, cinsiyetin ve ailenin aylık gelirinin öğretmen adayların tutum düzeylerinde herhangi bir farklılık yaratmadığı, sınıf düzeylerine göre ise öğretmen adayların tutum düzeylerinde anlamlı farklılıkların olduğu, öğretmen adayların yaşları artıkça tutum düzeylerinde de anlamlı bir artış yaşandığı bulunmuş ve bu sonuçlara ilişkin öneriler sunulmuştur.

Çelik (2014), Türkiye'deki Lisans Öğrencilerinin Çokkültürlü Eğitim ve Demokrasi Algısı adlı nicel araştırmasında çokkültürlü eğitime ve demokrasi eğitimine katkı sağlayabilmek için bireylerin bu konudaki algılarını tespit etmek için çeşitli değişkenler bağlamında incelemiştir. Araştırmaya İç Anadolu ve Marmara bölgelerinden iki devlet üniversitesinin farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören 424 lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre lisans öğrencilerinin çokkültürlü eğitime ve demokrasiye yönelik olumlu algılara sahip oldukları görülmüştür.

Polat (2009), Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesindeki son sınıfında bulunan toplam 332 öğrenci ile yaptığı "Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Eğitime Yönelik Kişilik Özellikleri" isimli çalışmasında çokkültürlü kişilik ölçeğini kullanmıştır. Araştırmada

sonuçlarına göre öğretmen adaylarının ‘yüksek düzeyde’ çokkültürlü eğitime yatkın oldukları görülmüştür.

Yavuz ve Anıl (2010) tarafından “Öğretmen Adayları İçin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması” araştırması yapılmıştır. Araştırma kapsamında Adıyaman, Malatya, Hacettepe, Ortadoğu Teknik ve Gazi Üniversitesi gibi farklı üniversitelerin eğitim fakültelerinde okuyan 214 öğrenciden veriler alınmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların çokkültürlü eğitime ilişkin tutumlarının olumlu olduğu bulunmuştur.

Demirsoy (2013), tez çalışmasında, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda öğrenim gören son sınıf öğrencilerinin çokkültürlülüğe ilişkin görüşlerini ve çokkültürlü eğitime yaklaşımlarını ortaya koymayı amaçlamış ve Marmara Bölgesi’nde bulunan bir devlet üniversitesinde 4. sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini almak için önceden hazırlanan sorular çerçevesinde yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. 12 öğretmen adayına uygulanan mülakat sonucunda veriler elde etmiş, araştırma sonunda öğretmen adaylarının çokkültürlülüğü, birden fazla kültürün, farklı kültürel grupların ve farklı kültürel unsurlara sahip insanların bir arada olması olarak gördükleri; çokkültürlü eğitime de farklı kültürlerin, kültürel grupların ve kültürel unsurların müfredatlarda ve eğitim kurumlarında yer alması olarak yaklaştıkları sonucuna ulaşmıştır.

Alanay (2015), İstanbul ilindeki eğitim fakültesinde öğrenim gören lisans öğrencilerinin çokkültürlülüğe ve çokkültürlü eğitime dair görüşlerini belirlemek amacıyla öğrencilerin cinsiyet, etnik kimlik, üniversite türü (özel/devlet), bölüm ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre görüşleri arasında anlamlı farkların olup olmadığını incelemiştir. Araştırmaya 967 katılımcı ankete cevap vermiştir. Anketin sonuçlarına göre eğitim fakültesi lisans öğrencilerinin çokkültürlülüğe ve çokkültürlü eğitime dair görüşleri olumlu çıkmıştır

Çiftçi (2015), “Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Öğretmenlerin Kültürel Yeterliklerine İlişkin Algıları” adlı çalışmasına İstanbul ilinde resmi; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan 736 öğretmen katılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin kendilerini kültürel yeterlik bakımından üst düzeyde olmasa da yeterli olarak algıladıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca bilgi, beceri ve kültürel saygı alt boyutları bakımından kendilerini yeterli algılayan, tutum ve kültürel farkındalık alt boyutlarında kısmen yeterli olarak algıladıkları belirlenmiştir. Araştırmanın diğer sonuçları; öğretmenlerin kültürel yeterliklerine ilişkin algılarının genel olarak ve alt boyutlar bakımından, eğitim kademesi, ortaöğretim okul türü, branş, mezun olunan okul türü, cinsiyet, yaş, etnik köken ve anadil değişkenlerinin anlamlı biçimde farklılaşmaya neden olduğunu ortaya koymuştur.

Esen (2009), çokkültürlü eğitim politikalarının yokluğunda Türkiye'deki devlet ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin farklılıkları nasıl idare ettiklerinin analizini yaptığı çalışmada nitel araştırma metotları, özellikle mülakat çalışma metodu uygulanmıştır. Araştırmacı yarı yapılandırılmış bir mülakat formu geliştirmiş ve 15 ilköğretim öğretmeniyle mülakat gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucu öğretmenlerin farklı toplum anlayışına sahip olduklarını göstermiştir. Bazıları toplumu tek bir bütün olarak görürken diğerleri onu parçalanmış bir yapı olarak algılamakta, diğerleriye onu renkli bir mozaik olarak görmektedirler. Bazı öğretmenler farklılığa karşı kayıtsız olduklarını belirtirken bazıları farklılığı çok indirgemeci bir şekilde algılamış ve bireysel düzeydeki farklılığa odaklanmışlardır. Diğerleriye farklılığa karşı tolerans sahibi olarak görülmüştür. Araştırma bulgularına göre, farklılıkları idare etme ile ilgili hiçbir eğitim almış olmasalar da öğretmenlerin farklılıkları ve farklılıkla ilişkili problemleri idare etme ile ilgili olarak kendi yöntemlerini geliştirdikleri görülmüştür.

Gürel (2013), Erzincan merkez ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler üzerine yapmış olduğu ve araştırmada öğretmenlerin çokkültürlü eğitim tutumlarını ve çokkültürlü kişilik özelliklerinin belirlemek için ölçekler kullanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda ilköğretim öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim tutumlarının orta seviyelerde olduğu, ilköğretim öğretmenlerinin çokkültürlü kişilik özelliklerinin yüksek seviyelerde olduğu gözlenmiştir.

Kaya (2013), öğretmenlerin çokkültürlülük, çokkültürlü eğitim ve iki dilli eğitim hakkındaki görüşlerini ortaya koymak amacıyla bir ölçek geliştirmiş ve bu ölçeği Diyarbakır ilinde görev yapan sınıf, sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmenlerinden oluşan toplam 426 kişilik bir örnekleme uygulamıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin çokkültürlü eğitim konusunda yüksek düzeyde olumlu görüş bildirildiği saptanmıştır.

Marangoz (2014), "Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Karşı Algıları" isimli yüksek lisans tezinde çokkültürlü eğitim hakkında, ilköğretim ve ortaokullarda görev yapan okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin algılarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Karma araştırma tasarımına uygun olarak gerçekleştirilen araştırmada Çokkültürlü Eğitim Algı Ölçeği isimli bir ölçek uygulanmış ve veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin çokkültürlü eğitime karşı algılarının yüksek düzeyde olumlu olduğu ortaya konulmuştur.

Mazı (2018), Hatay ilinde görev yapan 300 öğretmenin çokkültürlülük algılarının çeşitli değişkenler açısından incelediği çalışmada betimsel tarama modeli kullanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin çokkültürlülük algılarının cinsiyet ve yaş değişkenine

göre anlamlı farklılık bulunmazken, branş ve okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğretmenlerin çokkültürlülük algılarının branş değişkenine göre anlamlı farklılığın sadece okul öncesi öğretmenleri ve branş öğretmenleri arasında olduğu tespit edilmiştir. Okul türü değişkenine göre ise, öğretmenlerin çokkültürlülük algılarında sadece anaokulu ve ortaokul öğretmenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Özdemir (2018), beden eğitimi öğretmenlerinin çokkültürlü kişiliklerinin, çokkültürlü yeterlik algılarının ve tutumlarının mesleki kıdem ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi ve beden eğitimi öğretmenlerinin çokkültürlü kişiliklerinin, çokkültürlü eğitime yönelik tutumları ile yeterlik algılarının yordayıcısı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla çalışma yapmıştır. Çalışmaya 96 kadın 106 erkek olmak üzere toplam 202 beden eğitimi öğretmeni katılmıştır. Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine göre çokkültürlü kişilik özellikleri, yeterlik algıları ve çokkültürlü eğitime yönelik tutumları arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır

Uyanık (2014), Türkiye'deki devlet okulları ile uluslararası özel okulların çokkültürlü eğitim ilkeleri açısından değerlendirilmesi amacıyla çalışma yapmıştır. Çalışmasını nitel araştırma tekniklerine bağlı kalınarak yürütmüştür. Çalışma sonucunda genel olarak öğretmenlerin çokkültürlü eğitim ilkeleri konusundaki düşüncelerinin olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte devlet okulunda çalışan sınıf öğretmenlerinin, çokkültürlü eğitim hakkında kavram karmaşası veya yanılgısına düştükleri, yabancı uyruklu öğrencilere nasıl davranacakları konusunda çokkültürlü eğitim ilkeleri dikkate alındığında bilgi düzeylerinin ya da yeterliliklerinin az olduğu görülmüştür.

Yazıcı, Başol ve Toprak (2009) tarafından “Öğretmenlerin Çokkültürlü Tutum Ölçeği”ni kullanarak; Tokat ili merkez, ilçe ve köylerindeki ilköğretim ve liselerde görev yapan öğretmenler arasından tesadüfi örneklemeyle seçilen farklı branşlardaki 415 öğretmen ile çalışma yapılmıştır. Araştırma sonucunda; eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin eğitim enstitüsü mezunu öğretmenlerden çokkültürlü eğitime yönelik daha olumlu tutuma sahip olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırmada; kıdem arttıkça çokkültürlü eğitime yönelik tutumların olumsuzlaştığı, ilçede görev yapan öğretmenlerin ilde görev yapan öğretmenlere nazaran daha olumlu tutum sergilediği; ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim yaşantıları heterojen bir yerleşim yerinde geçirenlerin homojen bir yerde geçirenlere göre daha olumlu bir tutuma sahip oldukları ve genel olarak öğretmenlerin çokkültürlü eğitim konusunda olumlu tutuma sahip oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ateş (2017), araştırmasında Kocaeli ilindeki ortaokullarda öğrenim gören 6,7 ve 8. sınıf öğrencilerine “Çokkültürlü Vatandaşlık Algı ve Farkındalıkları” ölçeği; sosyal bilgiler

öğretmenlerine ise “Çokkültürlü Eğitim Algı Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırmanın örneklemini uygun örnekleme yöntemi ile belirlenen 1222 ortaokul öğrencisi ve 355 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, ortaokul öğrencilerinin çokkültürlülüğe yönelik algıları olumlu yönde yüksek ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim algıları yüksek derecede olumlu bulunmuştur. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim algıları ile cinsiyet, yaş, mezun olunan bölüm, eğitim durumu, kıdem ve yaşamını geçirdiği bölge değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitimin müfredata aktarılmasının en önemli getirisi olarak olayların çok yönlü değerlendirilmesini sağlaması ve evrensel değerlerin ön plana çıkmasını sağlaması olarak gördükleri tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre çokkültürlü eğitimin en büyük dezavantajı ise ülkemizde suistimale açık bir konu olması olduğu, sonucuna ulaşılmıştır.

Bahadır (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitime dair algılarının nasıl olduğunun, nasıl bir tutuma sahip olduklarının ve bu tutumlarının cinsiyet, yaşa bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla 2014/2015 eğitim öğretim yılında Kocaeli ilinde eğitim veren 50 sosyal bilgiler öğretmenine yarı yapılandırılmış soru formu uygulamıştır. Cevapların nitel olarak analiz edildiği çalışmada söz konusu kavramların bilgisi yoklanmış ve belirlenen kategoriler üzerinden (çokkültürlülük, çokkültürlü eğitim algısı, anadilde eğitim, çokkültürlü eğitim uygulamaları, çokkültürlü eğitim ile ilgili öğretmenlere düşen sorumluluklar) içerikler değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin %90'ının çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim kavramlarına yönelik algılarının olumlu yönde tespit edildiği çalışmada bu eğitimin uygulanması noktasında ise öğretmenlerin sadece % 50'si uygulanmalıdır yönünde görüş belirtmiştir. Anadilde eğitim algılarına bakıldığında ise öğretmenlerin yaklaşık % 68'i ortak bir devlet dilinin olmasından yanadır, aksi halde devlet bütünlüğünün bozulacağı endişesini taşımaktadırlar. Öğretmenlerin çokkültürlü eğitimin uygulanması noktasında yeterliliklerinin de sorgulandığı çalışmada öğretmenlerin çokkültürlü eğitime dair uygulamalardan haberdar olmadıkları ortaya çıkmıştır. Çokkültürlü eğitime karşı sorumluluk algıları ise olumlu yöndedir. Öğretmenlerin % 88'i bu noktada hoşgörü, farklılıklara saygı, empati gibi evrensel değerleri benimsetmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın deseni, araştırmanın çalışma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama aracı, araştırmanın veri toplama süreci ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel tekniklerle ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerini incelemeyi amaçlayan bu araştırmada nicel araştırma desenlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin nesnelleştirilmesi yoluyla gözlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilmesini sağlayan nicel araştırmalar, tarama modeliyle geçmişte ya da halen devam eden bir durumu var olduğu şekliyle ortaya koymaya çalışır (Karasar, 2010).

3.2. Çalışma grubu

Bu araştırma çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İstanbul'un Bahçelievler, Bakırköy ve Küçükçekmece ilçelerindeki ortaokullarda görev yapan 341 sosyal bilgiler öğretmeninden, 262 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Bu üç ilçedeki 341 sosyal bilgiler öğretmenlerine ise tam tarama yapılarak hepsine ulaşılmaya çalışılmış ancak bunlardan 262'sine ulaşılabilmektedir. Çalışma grubunun belirlenmesinde çokkültürlü yapıyı eğitim-öğretim sürecinde farklı şekillerde deneyimleme imkanı olan ilçeler tercih edilmiş,

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerini belirlemek amacıyla araştırmacı ve Karaca tarafından 2019'da geliştirilen *Öğretmenler İçin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilim Anketi (ÖÇEEA)* kullanılmıştır. Anket 32 madde ile bu maddelerin kendi içinde gruplanmasından meydana gelen dört alt boyuttan oluşmuştur. Veri toplama aracı hazırlanmadan önce konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Veri toplama aracının geliştirilmesi sırasında Hacettepe ve Pamukkale Üniversitesinde çalışan üç akademisyenden uzmanın görüşü alınarak veri toplama aracı yeniden yapılandırılmıştır. Bu çalışmaların sonunda gerekli düzenlemeler yapılarak nihai veri toplama aracı hazırlanmıştır. Veri toplama aracında yer alan maddelerin boyutlara göre numaraları şu şekildedir:

Öğretmenlerin çokkültürlülüğe yönelik eğilimleri (ÇYE): 1, 2, 3, 4, 5, 6;

Öğretmenlerin çokkültürlülük açısından toplum içerisinde kültürel farklılıklara yönelik eğilimleri (TKF): 7, 8, 9, 10, 11, 12;

Çokkültürlülük açısından öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin müfredatına yönelik eğilimleri (SDM): 13, 14, 15, 16;

Çokkültürlülük açısından öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecindeki eğilimleri (ESE): 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32.

Beşli likert tipli bu ankette maddeler; *Her zaman (5)*, *Sıklıkla (4)*, *Bazen (3)*, *Nadiren (2)* ve *Hiçbir zaman (1)* olarak derecelendirilmiştir. Ayrıca anketin 12. maddesi ve 25. maddesi olumsuz olduğundan puanlama tersine çevrilmiştir. Belirtilen amaç doğrultusunda hazırlanan anket formlarında sosyal bilgiler öğretmenleri hakkında cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, meslekteki hizmet yılı ve görev yerinin öğrenilmesini sağlayacak maddeler de yer almıştır. Yaş ve hizmet yılı değişkenleri açık uçlu sorulmuş, analiz sürecinde kategorik hale getirilmiştir. Ayrıca anketin sonuna çalışma grubundaki sosyal bilgiler öğretmenlerinin eklemek istediklerinin olup olmadığına ilişkin açık uçlu soru da eklenmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Resmi izinlerin alınmasının ardından veri toplama aracı olan “Öğretmenler İçin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilim Anketi (ÖÇEEA) maddeleri sosyal bilgiler öğretmenlerine doğru ve içten tepkide bulunabilmeleri için kimlik bilgileri istenmeden uygulanmıştır. Toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılarak analiz edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Elde edilen veriler bilgisayarda SPSS 21.00 programı kullanılarak çözümlenmiş ve bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak frekans ve yüzdelik dağılımlarına göre tablolar halinde sunulmuştur. Bu çalışmada kullanılan Öğretmenler İçin Çokkültürlü Eğitim Eğilim Anketi (ÖÇEEA) güvenilirlik katsayısı $\alpha=.84$ olarak bulunmuştur. Alt boyutlara ilişkin güvenilirliği incelediğimizde öğretmenlerin çokkültürlülüğe yönelik eğilimlerinin (ÇYE) güvenilirliği $\alpha=.48$; öğretmenlerin çokkültürlülük açısından toplum içerisinde kültürel farklılıklara yönelik eğilimlerinin (TKF) güvenilirliği $\alpha=.63$; çokkültürlülük açısından öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin müfredatına yönelik eğilimlerinin (SDM) güvenilirliği $\alpha=.42$; çokkültürlülük açısından öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecindeki eğilimlerinin (ESE) güvenilirliği $\alpha=.81$ olarak bulunmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel bilgilerini oluşturan cinsiyet, yaş, öğrenim

durumu, meslekteki hizmet yılı ve görev yeriyle ilgili toplanan veriler gruplandırılarak frekans ve yüzdelik oranlar şeklinde analiz edilmiştir. Açık uçlu şekilde sorulan yaş ve meslekteki hizmet yılına ait veriler analiz sürecinde gruplandırılmıştır. Ayrıca bu iki veri sonuçları birbiriyle uyumlu ilerlediğinden analiz sürecinde yaşla ilgili veriler tercih edilmiş, görev süresiyle ilgili veriler ise dışarıda tutulmuştur. Katılımcıların sorulara verdikleri cevapların bağımsız değişken olarak kabul edilen cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve görev yerlerine göre farklılık gösterip göstermedikleri Ki-Kare testi yapılarak test edilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin değerlendirilmesinde beşli likert anketi kullanılmıştır. Anket, *Her zaman (5)*, *Sıklıkla (4)*, *Bazen (3)*, *Nadiren (2)* ve *Hiçbir zaman (1)* olarak derecelendirilmiş ancak "*Bazen*" kategorisi anlam olarak kendisine en yakın olan "*Nadiren*" kategorisiyle birleştirilmiş ve ikisi birden "*Nadiren*" olarak yeniden yapılandırılarak tekrar analize dahil edilmiştir. Yeni durumda ölçek beş dereceli likert ölçeğinden dört dereceli likert ölçeğine dönüştürülerek *Her zaman (4)*, *Sıklıkla (3)*, *Nadiren (2)* ve *Hiçbir zaman (1)* olarak derecelendirilmiş ve verilerin analizi bu formatta gerçekleştirilmiştir. Açık uçlu soruya verilen yanıtlar, alt problemlerden olan öğretmenlerin çokkültürlülüğe yönelik eğilimleri, toplum içerisindeki kültürel farklılıklara yönelik eğilimleri, müfredata yönelik eğilimleri ve eğitim-öğretim sürecindeki eğilimlerine göre ayrı ayrı sunulmuştur. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde; öncelikle araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 262 sosyal bilgiler öğretmeninin sosyodemografik özelliklerini gösteren veriler frekans ve yüzdelik oranlar şeklinde hesaplanarak tablolar halinde gösterilmiş ve yorumları yapılmıştır. İkinci olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerini belirlemek amacıyla oluşturulan 32 soru maddesine verdikleri cevaplar kendi içinde dört alt boyuta ayrılarak frekans ve yüzdelik dağılımlar şeklinde analiz edilmiş ve çıkan sonuçlarda yorumlanmıştır. Bu dört boyut (1) öğretmenlerin çokkültürlülüğe yönelik eğilimleri (ÇYE) ilk 6 madde, (2) öğretmenlerin çokkültürlülük açısından toplum içerisindeki kültürel farklılıklara yönelik eğilimleri (TKF) 7. maddeden 12. maddeye kadar, (3) öğretmenlerin çokkültürlülük açısından sosyal bilgiler dersinin müfredatına yönelik eğilimleri (SDM) 13. maddeden 16. maddeye kadar ve (4) öğretmenlerin çokkültürlülük açısından eğitim-öğretim sürecindeki eğilimleri (ESE) 17. maddeden 32. maddeye kadar olan bölümleri kapsamaktadır. Üçüncü olarak öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimleri konusunda dört alt boyutta verdikleri cevapların araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetine, yaşına, öğrenim durumuna ve görev yerlerine göre bir farklılık gösterip göstermediği Ki-kare istatistik tekniği uygulanarak test edilmiştir. Test sonucunda farklılıkları anlamlı çıkan sonuçlar değerlendirmeye alınmış ama anlamlı olmayanlar ise değerlendirme dışında tutulmuştur.

4.1. Araştırmanın Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlerin Sosyodemografik Nitelikleri

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 262 sosyal bilgiler öğretmeninin sosyodemografik özelliklerinin gösteren cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve görev yerlerine ait veriler frekans ve yüzdelik oranlar şeklinde hesaplanarak tablolar halinde gösterilmiş ve yorumları yapılmıştır.

Tablo 4.1. *Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Frekans ve Yüzdelik Dağılımları*

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Kadın	140	53,4	53,4	53,4
Erkek	122	46,6	46,6	100,0
Toplam	262	100,0	100,0	

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi, toplamda 262 öğretmenden oluşan çalışma grubunun 140’ını (%53,4) kadın, 122’sini ise (%46,6) erkekler oluşturmaktadır. Burada kadın

öğretmenlerin sayı ve oranları erkek öğretmenlere göre biraz daha fazla görülmektedir.

Tablo 4.2. *Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları*

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
21-30 yaş arası	81	30,9	30,9	30,9
31-40 yaş arası	116	44,3	44,3	75,2
41 yaş ve üstü	65	24,8	24,8	100,0
Toplam	262	100,0	100,0	

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi, çalışma grubunu oluşturan 262 öğretmenin 81’i (%30,9) 21-30 yaş grubunda, 116’sı da (%44,3) 31-40 yaş grubunda yer alırken, geri kalan 65’ide (%24,8) 41 yaş ve üstü grupta yer almaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenler arasında en fazla frekansa ve yüzdeler oranına sahip olan 31-40 yaşa arası grup olurken arkasından 21-30 yaş arası grup, en sonda ise 41 yaş ve üstü grup gelmektedir.

Tablo 4.3. *Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğrenim Durumuna Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları*

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Lisans	239	91,2	91,2	91,2
Yüksek lisans	23	8,8	8,8	100,0
Doktora	-	-	-	-
Toplam	262	100,0	100,0	

Tablo 4.3’te gösterildiği gibi, çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 239’u (%91,2) lisans, 23’ü (%8,8) yüksek lisans öğrenim durumuna sahiptir. Doktora düzeyinde öğrenim gören öğretmen bulunmamaktadır. Burada lisans mezunu öğretmenlerin sayı ve oranı yüksek lisans mezunu öğretmenlere göre çok yüksek düzeyde bulunurken doktora mezunu öğretmen ise hiç bulunmamaktadır.

Tablo 4.4. *Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Görev Yerlerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları*

Görev yeri	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Bahçelievler	89	34,0	34,0	34,0
Bakırköy	31	11,8	11,8	45,8
Küçükçekmece	142	54,2	54,2	100,0
Toplam	262	100,0	100,0	

Tablo 4.4’te görüldüğü gibi, çalışma grubunu oluşturan 262 öğretmenin 89’u (%34,0) Bahçelievler’de görev yaparken, bunların 31’i (%11,8) de Bakırköy’de, geri kalan öğretmenlerin 142’si (%54,2) de Küçükçekmece’de görev yapmaktadır. Öğretmenlerin görev yaptıkları ilçelere göre frekans ve yüzdeler oranları analiz edildiğinde ilk sırada

Küçükçekmece yer alırken, ardından Bahçelievler en sonda ise Bakırköy gelmektedir. Buradan ilçelerin sahip olduğu nüfus miktarı ne kadar fazla ise o ilçede görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sayısı da o kadar fazla olduğu söylenebilir.

4.2. Araştırma Problemlerinin Test Edilmesine İlişkin Bulgular

4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular: Öğretmenlerin Çokkültürlülüğe Yönelik Eğilimleri İçin Yapılan Analizler

Araştırmaya katılan toplam 262 öğretmenin araştırmanın ilk boyutunu oluşturan öğretmenlerin Çokkültürlülüğe Yönelik Eğilimlerini (ÇYE) öğrenmek için ankette sorulan ilk altı soruya verdikleri cevapların frekans ve yüzdelik oranları Tablo 4.5.'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülüğe Yönelik Eğilimlerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Dağılımları

Madde no ve açıklama	Hiçbir zaman f (%)	Nadiren f (%)	Sıklıkla f (%)	Her zaman f (%)	Toplam f (%)	BOYUTLAR (Aritmetik ortalama 4 üzerinden)
M1: Çokkültürlü eğitimin bütün insanlar için gerekli olduğunu düşünüyorum.	1 (0,4)	31 (11,8)	82 (31,3)	148 (56,5)	262 (100)	
M2: Çokkültürlü eğitim ile ilgili yayınlanmış bilimsel araştırmaları takip ediyorum.	13 (5)	185 (70,6)	55 (21,0)	9 (3,4)	262 (100)	
M3: Çokkültürlü eğitimin hangi amaçları taşıdığını biliyorum.	1 (0,4)	92 (35,1)	130 (49,6)	39 (14,9)	262 (100)	Öğretmenlerin çokkültürlülüğe yönelik eğilimleri ÇYE-(2,52)
M4: Çokkültürlü eğitimin hangi ülkelerde nasıl uygulandığını araştırıyorum.	29 (11,1)	168 (64,1)	52 (19,8)	13 (5,0)	262 (100)	
M5: Çokkültürlü eğitimin ülkemiz için faydalı olacağına inanıyorum.	3 (1,1)	39 (14,9)	99 (37,8)	121 (46,2)	262 (100)	
M6: Ülkemizde çokkültürlü eğitimin uygulandığını düşünüyorum.	32 (12,2)	189 (72,1)	30 (11,5)	11 (4,2)	262 (100)	

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülüğe yönelik eğilimlerine (ÇYE) ait maddeler değerlendirildiğinde 262 katılımcı öğretmenin her bir soruya verdiği cevapların derecesi birbirinden farklılık göstermektedir. M1: Çokkültürlü eğitimin bütün insanlar için gerekli olduğunu düşünüyorum konusunda öğretmenlerin 148'i (%56,5) *her zaman* cevabını verirken, M2: Çokkültürlü eğitim ile ilgili yayınlanmış bilimsel araştırmaları takip ediyorum maddesine ise 185 kişi (%70,6) *nadiren* yanıtını vermiştir. M3: Çokkültürlü eğitimin hangi amaçları taşıdığını biliyorum konusunda ise öğretmenlerin 130'u (%49,6) yaklaşık yarısı

sıklıkla seçeneğini işaretlemiştir. M4: Çokkültürlü eğitimin hangi ülkelerde nasıl uygulandığını araştırıyorum konusunda da 168 katılımcı (%64,1) *nadiren* cevabını vermiştir. M5: Çokkültürlü eğitimin ülkemiz için faydalı olacağına inanıyorum maddesine ise 121 öğretmenin (%46,2) *her zaman* şeklinde yanıtını vermiştir. M6: Ülkemizde çokkültürlü eğitimin uygulandığını düşünüyorum konusunda ise öğretmenlerin 189'u (%72,1) üçte ikisinden daha fazlası *nadiren* şeklinde cevap vermişlerdir.

Bu bulgular kendi içinde karşılaştırıldığında ise en yüksek frekans ve yüzdelik oran olarak M6: Ülkemizde çokkültürlü eğitimin uygulandığını düşündüğünü *nadiren* olarak belirten 189 kişi (%72,1) ile en yüksek orana sahiptir. Diğer taraftan M1: Çokkültürlü eğitimin bütün insanlar için gerekli olduğunu düşünüyorum ve M3: “Çokkültürlü eğitimin hangi amaçları taşıdığını biliyorum.” Maddeleri de sadece 1 kişinin (%0,4) *hiçbir zaman* olarak cevaplandığı en düşük orana sahiptir.

Çokkültürlülüğe yönelik eğilimlere ait altı madde genel olarak değerlendirildiğinde 4 üzerinden 2.90 aritmetik ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülüğe yönelik eğilimlerinin genel olarak belirli bir yönünün olmadığını ve karışık eğilime sahip olduklarını söyleyebiliriz.

4.2.2. İkinci Alt Boyuta İlişkin Bulgular: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Toplum İçerisindeki Kültürel Farklılıklara Yönelik Eğilimlerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Toplum İçerisindeki Kültürel Farklılıklara Yönelik Eğilimlerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Dağılımları

Madde no ve açıklama	Hiçbir zaman f (%)	Nadiren f (%)	Sıklıkla f (%)	Her zaman f (%)	Toplam f (%)	BOYUTLAR (Aritmetik ortalama 4 üzerinden)
M7: İnsanların kültürel farklılıklarına saygı duyarım.	2 (0,8)	15 (5,7)	77 (29,4)	168 (64,1)	262 (100)	Öğretmenlerin çokkültürlülük açısından toplum içerisindeki kültürel farklılıklara yönelik eğilimleri TKF-(3,40)
M8: İnsanların inançlarını (dinlerini ve mezheplerini) rahatça uygulamaları gerektiğini savunurum.	-	18 (6,9)	72 (27,5)	172 (65,6)	262 (100)	
M9: İnsanların farklı dillerde anlaşmalarını hoş karşılarım.	-	20 (7,6)	68 (26,0)	174 (66,4)	262 (100)	

(devamı arkadadır)

Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Toplum İçerisindeki Kültürel Farklılıklara Yönelik Eğilimlerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Dağılımları(devamı)

Madde no ve açıklama	Hiçbir zaman f (%)	Nadiren f (%)	Sıklıkla f (%)	Her zaman f (%)	Toplam f (%)	BOYUTLAR (Aritmetik ortalama 4 üzerinden)
M10: Engelli insanlara (zihinsel ve fiziksel bakımdan), ihtiyaç duydukları zaman gerekli yardımı yaparım.	1 (0,4)	21 (8,0)	82 (31,3)	158 (60,3)	262 (100)	Öğretmenlerin çokkültürlülük açısından toplum içerisindeki kültürel farklılıklara yönelik eğilimleri TKF-(3,40)
M11: Farklı cinsel yönelimleri olan insanlar ile bir arada bulunmayı olağan karşılarım	17 (6,5)	65 (24,8)	64 (24,4)	116 (44,3)	262 (100)	
M12: Farklı siyasi eğilimleri olan insanlarla bir arada bulunmaktan rahatsız olurum.	15 (5,7)	67 (25,6)	66 (25,2)	114 (43,5)	262 (100)	

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülük açısından toplum içerisindeki kültürel farklılıklar yönelik eğilimleri (TKF) boyutuna ait maddeler değerlendirildiğinde bütün maddelerde (M7, M8, M9, M10, M11 ve M12) *her zaman* cevabının en yüksek oranda olduğu Tablo 4.6.'de görülmektedir. Bu maddelerde kendi içinde analiz edildiğinde katılımcıların 174'ünün (%66,4) "M9: İnsanların farklı dillerde anlaşmalarını hoş karşılarım" maddesine en yüksek oranda *her zaman* yanıtını vermişlerdir. Arkasından 172 kişinin (%65,6) "M8: İnsanların inançlarını (dinlerini ve mezheplerini) rahatça uygulamaları gerektiğini savunurum" maddesine ikinci sırada ve 168 kişi (%64,1) ile "M7: İnsanların kültürel farklılıklarına saygı duyarım" maddesine de üçüncü sırada yüksek oranda *her zaman* yanıtını vermişlerdir. Bu boyut içinde 114 öğretmenin (%43,5) en düşük düzeyde *her zaman* yanıtını verildiği madde ise "M12: Farklı siyasi eğilimleri olan insanlarla bir arada bulunmaktan rahatsız olurum" maddesidir. Diğer taraftan iki madde de "M9: İnsanların farklı dillerde anlaşmalarını hoş karşılarım" ve "M8: İnsanların inançlarını (dinlerini ve mezheplerini) rahatça uygulamaları gerektiğini savunurum" konusunda öğretmenler arasında *hiçbir zaman* olarak cevaplayan bulunmamaktadır.

Çokkültürlülük açısından toplum içerisindeki kültürel farklılıklara yönelik eğilimlerine ait altı madde değerlendirildiğinde aritmetik ortalamasının 4 üzerinden 3,77 olduğu görülmektedir. Bu bulgular araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülük açısından toplum içerisindeki kültürel farklılıklara yönelik eğilimlerinin üst düzeyde olumlu olduğunu göstermektedir.

4.2.3. Üçüncü Alt Boyuta İlişkin Bulgular: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Sosyal Bilgiler Dersinin Müfredatına Yönelik Eğilimlerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Sosyal Bilgiler Dersinin Müfredatına Yönelik Eğilimlerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Dağılımları

Madde no ve açıklama	Hiçbir zaman f (%)	Nadiren f (%)	Sıklıkla f (%)	Her zaman f (%)	Toplam f (%)	BOYUTLAR (Aritmetik ortalama 4 üzerinden)
M13: Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin çokkültürlü eğitime uygun olduğuna inanıyorum.	20 (7,6)	146 (55,7)	59 (22,5)	37 (14,1)	262 (100)	Öğretmenlerin çokkültürlülük açısından sosyal bilgiler dersinin müfredatına yönelik eğilimleri SDM-(2,84)
M14: Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin farklı kültürel unsurlara yer verdiğini düşünüyorum.	11 (4,2)	166 (63,4)	63 (24,0)	22 (8,4)	262 (100)	
M15: Sosyal bilgiler dersinin içeriğine farklı ülkelere ait kültürel unsurların daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünüyorum.	3 (1,1)	37 (14,1)	118 (45,0)	104 (39,7)	262 (100)	
M16: Sosyal bilgiler dersinin içeriğine ülkemizde yaşayan farklı kültürlere ait bilgilerin daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünüyorum.	3 (1,1)	36 (13,7)	96 (36,6)	127 (48,5)	262 (100)	

Tablo 4.7.'de araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülük açısından sosyal bilgiler dersinin müfredatına yönelik eğilimleri (SDM) boyutuna ait maddelere verdikleri cevaplar görülmektedir. Katılımcıların 166'sı (%63,7) en yüksek oranda "M14: Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin farklı kültürel unsurlara yer verdiğini düşünüyorum" maddesine *nadiren* cevabını vermişlerdir. Akasından 146'sı da (%55,7) "M13: Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin çokkültürlü eğitime uygun olduğuna inanıyorum" maddesine *nadiren* ifadesinde bulunmuştur. Öğretmenlerin 127'si (%48,5) de "M16: Sosyal bilgiler dersinin içeriğine ülkemizde yaşayan farklı kültürlere ait bilgilerin daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünüyorum" maddesine *her zaman* yanıtını vermişlerdir.

Bu boyut içinde en düşük oranda işaretlenen son iki madde ise 3 katılımcının (%1,1) *hiçbir zaman* cevabını verdikleri "M15: Sosyal bilgiler dersinin içeriğine farklı ülkelere ait kültürel unsurların daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünüyorum" ve "M16: Sosyal bilgiler dersinin içeriğine ülkemizde yaşayan farklı kültürlere ait bilgilerin daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünüyorum" maddeleridir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülük

açısından sosyal bilgiler dersinin müfredatına yönelik eğilimlere ait dört maddeye verdikleri yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde 4 üzerinden 2,84'lük ortalamaya sahip oldukları görülmektedir

4.2.4. Dördüncü Alt Boyuta İlişkin Bulgular: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Eğitim-Öğretim Sürecindeki Eğilimlerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Eğitim-Öğretim Sürecindeki Eğilimlerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Değerleri

Madde no ve açıklama	Hiçbir zaman f (%)	Nadiren f (%)	Sıklıkla f (%)	Her zaman f (%)	Toplam f (%)	BOYUTLAR (Aritmetik ortalama 4 üzerinden)
M17: Okulda çokkültürlü eğitime uygun etkinlikleri düzenlerim	21 (8,0)	166 (63,4)	60 (22,9)	15 (5,79)	262 (100)	
M18: Okulda farklı kültürlere ait bilgileri öğrencilerin görebileceği alanlara yerleştiririm.	17 (6,5)	154 (58,8)	68 (26,0)	23 (8,8)	262 (100)	
M19: Öğrencilerin okulda kültürel farklılıklarını yansıtma larını hoş karşılarım.	-	31 (11,8)	88 (33,6)	143 (54,6)	262 (100)	
M20: Öğrencileri farklı kültürler ile bir arada yaşamaya hazırlarım.	-	29 (11,1)	93 (35,5)	140 (53,4)	262 (100)	
M21: Okulda farklı kültürlerinden dolayı öğrenciler arasında ayrımcılık söz konusu olursa duruma müdahale ederim.	1 (0,4)	15 (5,7)	65 (24,8)	181 (69,1)	262 (100)	Öğretmenlerin çokkültürlülük açısından eğitim-öğretim sürecinde ki eğilimleri ESE-
M22: Öğrencilere kültürel farklılıkların birer zenginlik olduğunu anlatırım.	-	21 (8,0)	58 (22,1)	183 (69,8)	262 (100)	(3,13)
M23: Farklı kültürlerden gelen öğrencilerin tutum ve davranışları konusunda bilgi edinirim.	2 (0,8)	36 (13,7)	98 (37,4)	126 (48,1)	262 (100)	
M24: Farklı kültürden öğrencilerin kendi kültürleri hakkındaki bilgileri sınıftaki diğer öğrencilerle paylaşmalarını sağlayacak bir ortam oluştururum.	1 (0,4)	55 (21,0)	96 (36,6)	110 (42,0)	262 (100)	
M25: Öğrenciler derste işlenen konuyla ilgili farklı siyasi eğilimlere göre açıklamalar yaptığında rahatsız olurum.	31 (11,8)	85 (32,4)	92 (35,1)	54 (20,6)	262 (100)	
M26: Farklı kültürden gelen öğrencilerin ait oldukları kültürel farklılıkları belirtmelerini olağan karşılarım.	1 (0,4)	32 (12,2)	84 (32,1)	145 (55,3)	262 (100)	
M27: Ders esnasında ilgili konularda farklı yöreden gelen öğrencilere söz hakkı veririm.	1 (0,4)	29 (11,1)	73 (27,9)	159 (60,7)	262 (100)	

(devamı arkadadır)

Tablo 4.8. *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Açısından Eğitim-Öğretim Sürecindeki Eğilimlerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Değerleri (devamı)*

Madde no ve açıklama	Hiçbir zaman f (%)	Nadiren f (%)	Sıklıkla a f (%)	Her zaman f (%)	Toplam f (%)
M28: Sınıfta farklı kültürlerden öğrencilerin kaynaşmaları için etkinlikler düzenlerim.	5 (1,9)	88 (33,6)	72 (27,5)	97 (37,0 9)	262 (100)
M29: Farklı kültürden olan öğrencilerden her birinin kendi kültürel öğelerini yansıtan materyalleri sınıfla paylaşmalarını sağlarım.	3 (1,1)	80 (30,5)	101 (38,5)	78 (29,8)	262 (100)
M30: Kaynaştırma öğrencilerinin derse katılımı artırmaya yönelik etkinlikler düzenlerim.	2 (0,8)	73 (27,9)	93 (35,5)	94 (35,9)	262 (100)
M31: Kaynaştırma öğrencilerine sınıftaki diğer öğrencilerden farklı değerlendirme yaparım.	4 (1,5)	41 (15,6)	99 (37,8)	118 (45,5)	262 (100)
M32: Kaynaştırma öğrencilerine yönelik farklı yöntem ve teknikler uygularım.	2 (0,8)	76 (29,0)	100 (38,2) 2	84 (32,1) 12	262 (100)

Tablo 4.8.'de görüldüğü gibi araştırmanın son boyutunu oluşturan ve 16 maddeden oluşan öğretmenlerin çokkültürlülük açısından eğitim-öğretim sürecindeki eğilimlerine (ESE) ait maddelere öğretmenlerin verdikleri cevaplar analiz edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 262 öğretmenin bu 16 maddenin 12 maddesinde *her zaman* cevabını en yüksek oranda vermişlerdir. Geri kalan dört maddenin iki maddesinde *sıklıkla* cevabı öncelikle tercih ederlerken son iki maddede *nadiren* cevapları öne çıkarmışlardır. Bu grupta en yüksek oranda *her zaman* yanıtının verildiği 12 maddeyi ele aldığımızda bunlar arasında en yüksek oran 183 öğretmenin (%69,8) tercih ettiği “M22: Öğrencilere kültürel farklılıkların birer zenginlik olduğunu anlatırım” maddesidir.

Ardından 181 katılımcının (%69,1) *her zaman* cevapladığı “M21: Okulda farklı kültürlerinden dolayı öğrenciler arasında ayrımcılık söz konusu olursa duruma müdahale ederim” maddesidir. Devamında 159 kişinin (%60,7) tercih ettiği “M27: Ders esnasında ilgili konularda farklı yöreden gelen öğrencilere söz hakkı veririm” maddesi gelmektedir. Sonrasında ise 145 katılımcının (%55,3) seçtiği “M26: Farklı kültürden gelen öğrencilerin ait oldukları kültürel farklılıkları belirtmelerini olağan karşılarım” maddesidir. Arkasından ise 143 katılımcının (%54,6) tercih ettiği “M19: Öğrencilerin okulda kültürel farklılıklarını yansıtmalarını hoş karşılarım” maddesidir. Bu maddelerin hepsi de yüzde elli oranının

üstünde *her zaman* şeklinde yanıtlanmışlardır.

En yüksek oranda *sıklıkla* cevabının verildiği maddelere bakıldığında ilk sırada 101 katılımcının (%38,5) tercih ettiği “M29: Farklı kültürden olan öğrencilerden her birinin kendi kültürel öğelerini yansıtan materyalleri sınıfla paylaşmalarını sağlarım” maddesidir. Arkasından 92 kişinin (%35,1) seçtiği “M26: Farklı kültürden gelen öğrencilerin ait oldukları kültürel farklılıkları belirtmelerini olağan karşılarım” maddesi yer almaktadır. Diğer taraftan en yüksek oranda *nadiren* cevabının verildiği maddelere bakıldığında iki madde öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki 166 katılımcının (%63,4) tercih ettiği “M17: Okulda çokkültürlü eğitime uygun etkinlikleri düzenlerim” ile 154 kişinin (%58,8) seçtiği “M18: Okulda farklı kültürlere ait bilgileri öğrencilerin görebileceği alanlara yerleştiririm” maddeleridir. Ayrıca “M19: Öğrencilerin okulda kültürel farklılıklarını yansıtmalarını hoş karşılarım”, “M20: Öğrencileri farklı kültürler ile bir arada yaşamaya hazırlarım” maddelerine yönelik *hiçbir zaman* cevabını veren öğretmen bulunmamaktadır.

Öğretmenlerin çokkültürlülük açısından eğitim-öğretim sürecindeki eğilimleri (ESE) boyutuna ait on altı madde genel olarak değerlendirildiğinde 4 üzerinden 3.13'lük ortalamaya sahiptir. Bu ortalama içerisinde değerlendirildiğinde %69,8 (183) eğilimle “M22: Öğrencilere kültürel farklılıkların birer zenginlik olduğunu anlatırım.” maddesi en fazla *her zaman* olarak işaretlenmiş ve *hiçbir zaman* olarak hiçbir öğretmen tarafından işaretlenmemiştir.

Elde edilen bu bulgulara göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerin çokkültürlülük açısından eğitim-öğretim sürecindeki eğilimleri on altı maddenin on ikisinde katılımcılar tarafından *her zaman* seçeneği diğer seçeneklere göre daha çok tercih edilmiştir. Buradan okullarda görev yapan öğretmenlerin eğitim öğretim sürecinde farklılıklara sahip olan öğrencilere yönelik olarak onların farklılıklarını anlamada, yanlışların düzeltilmesinde mevcut durumun daha da iyileştirilmesinde daha yapıcı ve olumlu bir eğilime sahip oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

4.2.5. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimlerinin Çeşitli Sosyodemografik Değişkenlere Göre Dağılımı ve Yapılan Ki-Kare Analizleri

Bu bölümde çalışma grubunu oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve görev yeri değişkenlerine göre dağılımları Ki-Kare tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. En çok ve en az işaretlenen maddeleri hakkında bilgi verilmiş, maddelerin frekans ve yüzde değerleri belirtilmiştir.

4.2.5.1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin cinsiyete göre dağılımları. Araştırmanın bu bölümünde çalışma grubunu oluşturan 262 sosyal bilgiler öğretmenin kendilerinden cevaplandırılması istenen 32 madde analiz edilerek cinsiyete göre bir farklılık gösterip göstermediği Ki-kare tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Diğer bir değişle katılımcıların cinsiyetlerinin öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerini etkileyip etkilemedikleri test edilmiştir. Bu testin sonucunda Ki-kare tekniği kullanım sonucunda anlamlı olanlar değerlendirmeye alınmış, anlamlı olmayanlar ise değerlendirme dışında tutulmuştur.

Tablo 4.9. *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları*

Madde – Soru No	Cinsiyet	Hiçbir zaman f (%)	Nadiren f (%)	Sıklıkla f (%)	Her zaman f (%)	Toplam f (%)	Ki-kare P değeri
M13:Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin çokkültürlü eğitime uygun olduğuna inanıyorum.	Kadın	6 (4,3)	75 (53,6)	34 (24,3)	25 (17,9)	140 (100,0)	8.051 P=0.045
	Erkek	14 (11,5)	71 (58,2)	25 (20,5)	12 (9,8)	122 (100,0)	
	Toplam	20 (7,6)	146 (55,7)	59 (22,5)	37 (14,1)	262 (100,0)	
M14:Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin farklı kültürel unsurlara yer verdiğini düşünüyorum.	Kadın	4 (2,9)	85 (60,7)	32 (22,9)	19 (13,6)	140 (100,0)	11.384 P=0.010
	Erkek	7 (5,7)	81 (66,4)	31 (25,4)	3 (2,5)	122 (100,0)	
	Toplam	11 (4,2)	166 (63,4)	63 (24,0)	22 (8,4)	262 (100,0)	
M16:Sosyal bilgiler dersinin içeriğine ülkemizde yaşayan farklı kültürlere ait bilgilerin daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünüyorum.	Kadın	2 (1,4)	11 (7,9)	57 (40,7)	70 (50,0)	140 (100,0)	9.291 P=0.026
	Erkek	1 (0,8)	25 (20,5)	39 (32,0)	57 (46,7)	122 (100,0)	
	Toplam	3 (1,1)	36 (13,7)	96 (36,6)	127 (48,5)	262 (100,0)	
M17:Okulda çokkültürlü eğitime uygun etkinlikleri düzenlerim	Kadın	11 (7,9)	80 (57,1)	37 (26,4)	12 (8,6)	140 (100,0)	7.731 P=0.052
	Erkek	10 (8,2)	86 (70,5)	23 (18,9)	3 (2,5)	122 (100,0)	
	Toplam	21 (8,0)	166 (63,4)	60 (22,9)	15 (5,7)	262 (100,0)	
M22:Öğrencilere kültürel farklılıkların birer zenginlik olduğunu anlatırım.	Kadın	0 (0,0)	10 (7,1)	23 (16,4)	107 (76,4)	140 (100,0)	6.576 P=0.037
	Erkek	0 (0,0)	11 (9,0)	35 (28,7)	76 (62,3)	122 (100,0)	
	Toplam	0 (0,0)	21 (8,0)	58 (22,1)	183 (69,8)	262 (100,0)	
M24: Farklı kültürden öğrencilerin paylaşımlarını sağlayacak bir ortam oluştururum.	Kadın	1 (0,7)	20 (14,3)	53 (37,9)	66 (47,1)	140 (100,0)	9.340 P=0.025
	Erkek	0 (0,0)	35 (28,7)	43 (35,2)	44 (36,1)	122 (100,0)	
	Toplam	1 (0,4)	55 (21,0)	96 (36,6)	110 (42,0)	262 (100,0)	

(devamı arkadadır)

Tablo 4.9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları (devamı)

Madde – Soru No	Cinsiyet	Hiçbir zaman f (%)	Nadiren f (%)	Sıklıkla f (%)	Her zaman f (%)	Toplam f (%)	Ki-kare P değeri
M29:Farklı kültürden olan öğrencilerden her birinin kendi kültürel öğelerini yansıtan materyalleri sınıfla paylaşmalarını sağlarım.	Kadın	2 (1,4)	36 (25,7)	50 (35,7)	52 (37,1)	140 (100,0)	8.614 P=0.035
	Erkek	1 (0,8)	44 (36,1)	51 (41,8)	26 (21,3)	122 (100,0)	
	Toplam	3 (1,1)	80 (30,5)	101 (38,5)	78 (29,8)	262 (100,0)	
M31: Kaynaştırma öğrencilerine sınıftaki diğer öğrencilerden farklı değerlendirme yaparım.	Kadın	3 (2,1)	15 (10,7)	62 (44,3)	60 (42,9)	140 (100,0)	9.105 P=0.028
	Erkek	1 (0,8)	26 (21,3)	37 (30,3)	58 (47,5)	122 (100,0)	
	Toplam	4 (1,5)	41 (15,6)	99 (37,8)	118 (45,0)	262 (100,0)	
M32:Kaynaştırma öğrencilerine yönelik farklı yöntem ve teknikler uygulardım.	Kadın	1 (0,7)	33 (23,6)	67 (47,9)	39 (27,9)	140 (100,0)	12.125 P=0.007
	Erkek	1 (0,8)	43 (35,2)	33 (27,0)	45 (36,9)	122 (100,0)	
	Toplam	2 (0,8)	76 (29,0)	100 (38,2)	84 (32,1)	262 (100,0)	

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi, *Öğretmenler İçin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimi Anketi’nin maddelerine* katılımcı öğretmenlerin verdikleri cevaplar cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediği Ki-Kare testi yapılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda 32 maddenin dokuzunda cinsiyete göre farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu maddeler sırasıyla M13, M14, M16, M17, M22, M24, M29, M31 ve M32 maddeleridir. Diğer taraftan yirmi üç maddede cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmamıştır.

M13: *Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin çokkültürlü eğitime uygun olduğuna inanıyorum* maddesini kadın öğretmenlerin *her zaman ve sıklıkla* cevaplarını erkeklere göre daha fazla tercih ederken, erkeklerinde *nadiren ve hiçbir zaman* cevaplarını kadınlara göre daha fazla seçtikleri görülmektedir.

M14: *Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin farklı kültürel unsurlara yer verdiğini düşünüyorum* maddesinde de erkek öğretmenler verdikleri cevaplarda *hiçbir zaman, nadiren ve sıklıkla* tercihleri kadın öğretmenlere göre daha yüksekken, kadın öğretmenlerinde *her zaman* yanıtı erkeklere göre daha yüksektir.

M16: *Sosyal bilgiler dersinin içeriğine ülkemizde yaşayan farklı kültürlere ait bilgilerin daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünüyorum* maddesine verilen yanıtlarda

kadınların erkeklere göre *her zaman*, *sıklıkla* ve *hiçbir zaman* tercihleri daha yüksek orandayken, erkeklerinde sadece *nadiren* tercihleri kadınlara göre daha yüksek orandadır.

M17: *Okulda çokkültürlü eğitime uygun etkinlikleri düzenlerim* maddesini kadın katılımcıların *her zaman* ve *sıklıkla* ve *hiçbir zaman* cevaplarını erkeklere göre daha fazla tercih ederken, erkeklerinde *nadiren* cevaplarını kadınlara göre daha fazla seçtikleri görülmektedir.

M22: *Öğrencilere kültürel farklılıkların birer zenginlik olduğunu anlatırım* maddesine erkek öğretmenler verdikleri cevaplarda *nadiren* ve *sıklıkla* tercihleri kadın öğretmenlere göre daha yüksekken, kadın öğretmenlerinde *her zaman* yanıtı erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

M29: *Farklı kültürden olan öğrencilerden her birinin kendi kültürel öğelerini yansıtan materyalleri sınıfla paylaşmalarını sağlarım* maddesine kadın katılımcılar verdikleri cevaplarda tercihleri *her zaman* ve *hiçbir zaman* erkek öğretmenlere göre daha yüksekken, erkek öğretmenlerinde *nadiren* ve *sıklıkla* yanıtı kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

M31: *Kaynaştırma öğrencilerine sınıftaki diğer öğrencilerden farklı değerlendirme yaparım* konusunda kadın öğretmenlerin *her zaman*, *sıklıkla* ve *hiçbir zaman* cevaplarını erkeklere göre daha fazla tercih ederken, erkeklerinde *nadiren* cevaplarını kadınlara göre daha fazla seçtikleri görülmektedir.

M32: *Kaynaştırma öğrencilerine yönelik farklı yöntem ve teknikler uygulamam* maddesine kadın öğretmenlerin *sıklıkla* tercihi erkeklere göre daha yüksekken, erkek öğretmenlerin *nadiren* ve *her zaman* tercihleri kadınlara göre daha yüksektir.

Bu bulgulara göre *Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimleri konusunda Cinsiyete Göre Dağılıma bakıldığında genel olarak* kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha yüksek oranda eğilime sahip oldukları görülmektedir.

4.2.5.2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin yaşa göre dağılımı. Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan 262 sosyal bilgiler öğretmenin kendilerinden cevaplandırılması istenen 32 madde analiz edilerek yaş grubuna göre bir farklılık gösterip göstermediği Ki-kare tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Diğer bir ifadeyle öğretmenlerin yaş gruplarının çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerini etkileyip etkilemedikleri analiz edilmiştir. Analizin sonucunda Ki-kare tekniği bakımından anlamlı olanlar değerlendirmeye alınmış, anlamlı olmayanlar için ise değerlendirme yapılmamıştır.

Tablo 4.10. Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimlerinin Yaşa Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları

Madde – Soru No	Yaş	Hiçbir zaman f (%)	Nadiren f (%)	Sıklıkla f (%)	Her zaman f (%)	Toplam f (%)	Ki-kare P değeri
M1: Çokkültürlü eğitimin bütün insanlar için gerekli olduğunu düşünüyorum.	21-30	1 (1,2)	10 (12,3)	23 (28,4)	47 (58,0)	81 (100,0)	13.732 P<0.033
	31-40	0 (0,0)	9 (7,8)	32 (27,6)	75 (64,7)	116 (100,0)	
	41+	0 (0,0)	12 (18,5)	27 (41,5)	26 (40,0)	65 (100,0)	
	Toplam	1 (0,4)	31 (11,8)	82 (31,3)	148 (56,5)	262 (100,0)	
M11: Farklı cinsel yönelimleri olan insanlar ile bir arada bulunmayı olağan karşılarım	21-30	6 (7,4)	22 (27,2)	24 (29,6)	29 (35,8)	81 (100,0)	20.026 P<0.003
	31-40	4 (3,4)	21 (18,1)	23 (19,8)	68 (58,6)	116 (100,0)	
	41+	7 (10,8)	22 (33,8)	17 (26,2)	19 (29,2)	65 (100,0)	
	Toplam	17 (6,5)	65 (24,8)	64 (24,4)	116 (44,3)	262 (100,0)	
M20: Öğrencileri farklı kültürler ile bir arada yaşamaya hazırlarım.	21-30	0 (0,0)	6 (7,4)	34 (42,0)	41 (50,6)	81 (100,0)	13.606 P< 0.009
	31-40	0 (0,0)	15 (12,9)	28 (24,1)	73 (62,9)	116 (100,0)	
	41+	0 (0,0)	8 (12,3)	31 (47,7)	26 (40,0)	65 (100,0)	
	Toplam	0 (0,0)	29 (11,1)	93 (35,5)	140 (53,4)	262 (100,0)	
M21: Okulda farklı kültürlerinden dolayı öğrenciler arasında ayrımcılık söz konusu olursa duruma müdahale ederim.	21-30	1 (1,2)	3 (3,7)	24 (29,6)	53 (65,4)	81 (100,0)	12.832 P< 0.046
	31-40	0 (0,0)	4 (3,4)	23 (19,8)	89 (76,7)	116 (100,0)	
	41+	0 (0,0)	8 (12,3)	18 (27,7)	39 (60,0)	65 (100,0)	
	Toplam	1 (0,4)	15 (5,7)	65 (24,8)	181 (69,1)	262 (100,0)	
M23: Farklı kültürlerden gelen öğrencilerin tutum ve davranışları konusunda bilgi edinirim.	21-30	2 (2,5)	10 (12,3)	30 (37,0)	39 (48,1)	81 (100,0)	13.900 P< 0.031
	31-40	0 (0,0)	10 (8,6)	48 (41,4)	58 (50,0)	116 (100,0)	
	41+	0 (0,0)	16 (24,6)	20 (30,8)	29 (44,6)	65 (100,0)	
	Toplam	2 (0,8)	36 (13,7)	98 (37,4)	126 (48,1)	262 (100,0)	
M25: Öğrenciler derste işlenen konuyla ilgili farklı siyasi eğilimlere göre açıklamalar yaptığında rahatsız olurum.	21-30	12 (14,8)	16 (19,8)	31 (38,3)	22 (27,2)	81 (100,0)	13.480 P< 0.036
	31-40	11 (9,5)	40 (34,5)	40 (34,5)	25 (21,6)	116 (100,0)	
	41+	8 (12,3)	29 (44,6)	21 (32,3)	7 (10,8)	65 (100,0)	
	Toplam	31 (11,8)	85 (32,4)	92 (35,1)	54 (20,6)	262 (100,0)	

Tablo 4.10'da görüldüğü gibi, *Öğretmenler İçin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilim Anketi*'nin maddelerine katılımcı öğretmenlerin verdikleri cevaplar yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediği Ki-Kare testi yapılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda 32 maddenin altısında yaş gruplarına göre farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu maddeler sırasıyla M1, M11, M20, M21, M22, M23 ve M25'tir. Diğer taraftan yirmi altı maddede yaş gruplarına göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

M1: *Çokkültürlü eğitimin bütün insanlar için gerekli olduğunu düşünüyorum* maddesini 31-40 yaş grubu öğretmenlerin *her zaman* cevabını diğer iki yaş grubuna göre daha fazla tercih etmişlerdir. Diğer taraftan 41 ve üzeri yaş grubundaki öğretmenler diğer iki gruba göre *nadiren* ve *sıklıkla* seçeneğini daha yüksek oranda tercih etmişlerdir.

M11: *Farklı cinsel yönelimleri olan insanlar ile bir arada bulunmayı olağan karşılarım* maddesinde 21-30 yaş grubundaki öğretmenlerin verdikleri cevaplarda *sıklıkla* tercihleri yüksek orandayken, 31-40 yaş grubundaki öğretmenlerin verdikleri yanıtlarda *her zaman* daha yüksek orandadır. Diğer yaş grubu olan 41 ve üzerinin verdikleri yanıtlarda *hiçbir zaman* ve *nadiren* daha yüksek oranda olduğu görülmektedir.

M20: *Öğrencileri farklı kültürler ile bir arada yaşamaya hazırlarım* maddesine 21-30 41 ve üzeri yaş grubundaki öğretmenlerin verdikleri cevaplarda *sıklıkla* tercihleri 31-40 yaş grubundakilere göre daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. Diğer taraftan 31-40 yaş grubundaki öğretmenlerin verdikleri yanıtlarda *her zaman* seçeneği diğer iki gruba göre daha yüksek oranda tercih edilmiştir.

M21: *Okulda farklı kültürlerinden dolayı öğrenciler arasında ayrımcılık söz konusu olursa duruma müdahale ederim* maddesine 21-30 yaş grubundaki öğretmenlerin *sıklıkla* seçeneği diğer iki gruba göre daha yüksek oranda iken, 31-40 yaş grubu *her zaman* seçeneğini diğer iki gruba göre daha yüksek oranda tercih etmişlerdir. Diğer taraftan 41 ve üzeri yaş grubu ise *nadiren* seçeneğini diğer iki gruba göre daha yüksek oranda tercih etmiştir.

M23: *Farklı kültürlerden gelen öğrencilerin tutum ve davranışları konusunda bilgi edinirim* maddesine 21-30 yaş grubundaki öğretmenlerin tercihlerinde *hiçbir zaman* seçeneği diğer yaş grupların göre daha yüksek oranda iken, 31-40 yaş grubundaki öğretmenlerin *sıklıkla* ve *her zaman* seçeneğini diğer iki yaş grubuna göre daha yüksek oranda tercih ettikleri görülmektedir. Diğer yaş grubu olan, 41 ve üzeri yaş grubu ise bu *nadiren* seçeneğini diğer iki yaş grubuna göre daha yüksek oranda tercih ettikleri görülmektedir.

M25: Öğrenciler derste işlenen konuyla ilgili farklı siyasi eğilimlere göre açıklamalar yaptığında rahatsız olurum maddesine 21- 30 yaş aralığındaki öğretmenlerin verdikleri cevaplarda *hiçbir zaman* ve *her zaman* seçeneği diğer iki yaş grubundakilere göre daha yüksek orandadır. Diğer taraftan 31-40 yaş grubu diğer iki gruba göre *sıklıkla* seçeneğini daha oranda tercih etmiş, 41 ve üzeri yaş grubu ise *nadiren* seçeneğini diğer iki gruba göre daha yüksek oranda cevaplandırmışlardır.

Yapılan analizler sonucunda *Öğretmenler İçin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilim Anketi*'nin maddelerine katılımcı öğretmenlerin verdikleri cevaplar yaş gruplarına göre dağılımlarına bakıldığında 31-40 yaş grubunun diğer iki gruba göre *her zaman* yanıtını daha fazla tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan 21-30 yaş grubu ise *sıklıkla* yanıtını diğer iki gruba göre daha yüksek oranda tercih ettikleri görülmektedir. Ardından 41 ve üzeri yaş grubunda ise *nadiren* cevabını tercih oranları diğer iki gruba göre daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgulara göre 31-40 yaş grubu sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimleri diğer iki yaş grubuna göre daha olumlu olduğu görülmektedir.

4.2.5.3. Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin öğrenim durumlarına göre dağılımı. Bu bölümde araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 262 sosyal bilgiler öğretmenin kendilerinden cevaplandırılması istenen 32 madde analiz edilerek öğrenim durumlarına göre bir farklılık gösterip göstermediği Ki-kare tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Diğer bir ifadeyle öğretmenlerin öğrenim durumlarının çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerini etkileyip etkilemedikleri analiz edilmiştir. Analizin sonucunda Ki-kare tekniği bakımından anlamlı olanlar değerlendirmeye alınmış, anlamlı olmayanlar için ise değerlendirme dışında tutulmuştur.

Tablo 4.11. *Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimlerinin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları*

Madde – Soru No	Öğrenim durumu	Hiçbir zaman f %	Nadiren f %	Sıklıkla f %	Her zaman f %	Toplam f %	Ki- Kare P
M17: Okulda çokkültürlü eğitime uygun etkinlikleri düzenlerim.	Lisans	21 (8,8)	155 (64,9)	49 (20,5)	14 (5,9)	239 (100,0)	9.905 P< 0.019
	Yüksek lisans	0 (0,0)	11 (47,8)	11 (47,8)	1 (4,3)	23 (100,0)	
	Toplam	21 (8,0)	166 (63,4)	60 (22,9)	15 (5,7)	262 (100,0)	
M22: Öğrencilere kültürel farklılıkların birer zenginlik olduğunu anlatırım	Lisans	0 (0,0)	17 (7,1)	57 (23,8)	165 (69,0)	239 (100,0)	6.625 P< 0.036
	Yüksek lisans	0 (0,0)	4 (17,4)	1 (4,3)	18 (78,3)	23 (100,0)	
	Toplam	0 (0,0)	21 (8,0)	58 (22,1)	183 (69,8)	262 (100,0)	

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi, *Öğretmenler İçin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilim Anketi*’ne verilen cevaplar öğrenim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği Ki-Kare testi yapılarak analiz edilmiştir. Anket maddelerinden M17 ve M22 arasında anlamlı farklılık bulunurken, diğer maddelerde anlamlı farklılık bulunmamıştır.

“M17: *Okulda çokkültürlü eğitime uygun etkinlikleri düzenlerim*” maddesini lisans mezunu öğretmenlerin *hiçbir zaman, nadiren ve her zaman* seçeneklerini yüksek lisans mezunu öğretmenlere göre daha yüksek oranda tercih ederken, yüksek lisans mezunu öğretmenlerin ise *sıklıkla* seçeneğini diğer gruba göre daha yüksek oranda tercih ettikleri görülmüştür.

M22: *Öğrencilere kültürel farklılıkların birer zenginlik olduğunu anlatırım* maddesini lisans mezunu öğretmenlerin verdikleri cevaplarda *sıklıkla* tercihleri daha yüksek oranda iken yüksek lisans mezunu öğretmenlerin ise *nadiren ve her zaman* seçenekleri lisans mezunlarına göre daha yüksek oranda olduğu görülmektedir.

Bu bulgulara göre yüksek lisans mezunu öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimleri lisans mezunu öğretmenlere göre daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.5.4. Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin görev yaptıkları yere göre dağılımı. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 262 sosyal bilgiler öğretmenin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin görev yaptıkları yere göre dağılımı Ki-Kare tekniği kullanılarak analiz edildiğinde M4, M6, M13, M17 ve M18 maddeleri dışındaki diğer tüm maddelerde anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu maddelerin hepsini tek bir tabloda göstermek zor olduğu için farklılıkların daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla maddelerin ait olduğu dört farklı alt boyuta göre oluşturulan tablolara ayrılarak sunulmuştur.

İlk boyutunu oluşturan öğretmenlerin çokkültürlülüğe yönelik eğilimlerinin (ÇYE) görev yaptıkları yere göre dağılımı ve ki-kare analizi sonuçları Tablo 4.12.’de gösterilmektedir. Bu boyutta Küçükçekmece ilçesinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin M1: *Çokkültürlü eğitimin bütün insanlar için gerekli olduğunu düşünüyorum* maddesine ve M5: *Çokkültürlü eğitimin ülkemiz için faydalı olacağına inanıyorum* maddesine verdikleri cevaplar Bahçelievler ve Bakırköy ilçelerinde görev yapan öğretmenlerin verdikleri cevaplara göre daha yüksek oranda olumlu oldukları söylenebilir.

Diğer taraftan Bahçelievler ilçesinde görev yapan öğretmenlerin M3: *Çokkültürlü eğitimin hangi amaçları taşıdığını biliyorum* maddesine verdikleri yanıtlarda diğer iki ilçede görev yapan öğretmenlerin verdikleri yanıtlara göre daha pozitif olduğunu söyleyebiliriz. Bu

bulgulara göre farklı ilçelerde görev yapmanın öğretmenlerin çokkültürlülüğe yönelik eğilimlerini etkilediği sonucu çıkmaktadır.

Tablo 4.12. Öğretmenlerin Çokkültürlülüğe Yönelik Eğilimlerinin (ÇYE) Görev Yaptıkları Yere Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları

Madde – Soru No	Görev yeri	Hiçbir zaman			Her zaman		Toplam f (%)	Ki-kare P değeri
		f (%)	Nadiren f (%)	Sıklıkla f (%)	f (%)			
M1: Çokkültürlü eğitimin bütün insanlar için gerekli olduğunu düşünüyorum	Bahçelievler	1 (1,1)	11 (12,4)	34 (38,2)	43 (48,3)	89 (100,0)	43.005 P< 0.000	
	Bakırköy	0 (0,0)	12 (38,7)	13 (41,9)	6 (19,4)	31 (100,0)		
	Küçükçekmece	0 (0,0)	8 (5,6)	35 (24,6)	99 (69,7)	142 (100,0)		
	Toplam	1 (0,4)	31 (11,8)	82 (31,3)	148 (56,5)	262 (100,0)		
M2: Çokkültürlü eğitim ile ilgili yayınlanmış bilimsel araştırmaları takip ediyorum.	Bahçelievler	2 (2,2)	68 (76,4)	17 (19,1)	2 (2,2)	89 (100,0)	12.714 P< 0.048	
	Bakırköy	5 (16,1)	19 (61,3)	7 (22,6)	0 (0,0)	31 (100,0)		
	Küçükçekmece	6 (4,2)	98 (69,0)	31 (21,8)	7 (4,9)	142 (100,0)		
	Toplam	13 (5,0)	185 (70,6)	55 (21,0)	9 (3,4)	262 (100,0)		
M3: Çokkültürlü eğitimin hangi amaçları taşıdığını biliyorum.	Bahçelievler	0 (0,0)	27 (30,3)	51 (57,3)	11 (12,4)	89 (100,0)	18.346 P< 0.005	
	Bakırköy	1 (3,2)	17 (54,8)	12 (38,7)	1 (3,2)	31 (100,0)		
	Küçükçekmece	0 (0,0)	48 (33,8)	67 (47,2)	27 (19,0)	142 (100,0)		
	Toplam	1 (0,4)	92 (35,1)	130 (49,6)	39 (14,9)	262 (100,0)		
M5: Çokkültürlü eğitimin ülkemiz için faydalı olacağına inanıyorum.	Bahçelievler	1 (1,1)	14 (15,7)	37 (41,6)	37 (41,6)	89 (100,0)	22.169 P< 0.001	
	Bakırköy	0 (0,0)	12 (38,7)	12 (38,7)	7 (22,6)	31 (100,0)		
	Küçükçekmece	2 (1,4)	13 (9,2)	50 (35,2)	77 (54,2)	142 (100,0)		
	Toplam	3 (1,1)	39 (14,9)	99 (37,8)	121 (46,2)	262 (100,0)		

Tablo 4.13'te görüldüğü gibi, Öğretmenler İçin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilim Anketinin ikinci boyutunu oluşturan Toplum İçerisindeki Kültürel Farklılıklara Yönelik Eğilimleri (TKF) sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları ilçelere yere göre farklılık gösterip göstermediği Ki-Kare testi yapılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda bu boyutu oluşturan tüm maddelerde (M7, M8, M9, M10, M11 ve M12) anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Diğer bir değişle Küçükçekmece ilçesinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin Toplum İçerisindeki Kültürel Farklılıklara Yönelik Eğilimlerini (TKF) açıklayan tüm maddelerde M7, M8, M9, M10, M11 ve M12 Bahçelievler ve Bakırköy ilçelerinde görev yapan öğretmenlere göre daha yüksek oranda olumlu yaklaşımları

gözlenmektedir. Yani farklı ilçelerde görev yapmanın sosyal bilgiler öğretmenlerinin toplum içerisindeki kültürel farklılıklara yönelik eğilimlerini etkilediğini söylenebilir.

Tablo 4.13. Görev Yeri ve Öğretmenler İçin Çokkültürlü Eğitim Eğilim Anketi Toplum İçerisindeki Kültürel Farklılıklara Yönelik Eğilimleri (TKF) Alt Boyutunun Ki-Kare Analizi Sonuçları

Madde – Soru No	Görev yeri	Hiçbir zaman f (%)	Nadiren f (%)	Sıklıkla f (%)	Her zaman f (%)	Toplam f (%)	Ki-kare P değeri
M7: İnsanların kültürel farklılıklarına saygı duyarım.	Bahçelievler	0 (0,0)	4 (4,5)	27 (30,3)	58 (65,2)	89 (100,0)	50.783 P< 0.000
	Bakırköy	1 (3,2)	9 (29,0)	14 (45,2)	7 (22,6)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	1 (0,7)	2 (1,4)	36 (25,4)	103 (72,5)	142 (100,0)	
	Toplam	2 (0,8)	15 (5,7)	77 (29,4)	168 (64,1)	262 (100,0)	
M8: İnsanların inançlarını (dinlerini ve mezheplerini) rahatça uygulamaları gerektiğini savunurum.	Bahçelievler	0 (0,0)	4 (4,5)	28 (31,5)	57 (64,0)	89 (100,0)	32.955 P< 0.000
	Bakırköy	0 (0,0)	9 (29,0)	11 (35,5)	11 (35,5)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	5 (3,5)	33 (23,2)	104 (73,2)	142 (100,0)	
	Toplam	0 (0,0)	18 (6,9)	72 (27,5)	172 (65,6)	262 (100,0)	
M9: İnsanların farklı dillerde anlaşmalarını hoş karşılarım.	Bahçelievler	0 (0,0)	7 (7,9)	27 (30,3)	55 (61,8)	89 (100,0)	34.513 P< 0.000
	Bakırköy	0 (0,0)	7 (22,6)	16 (51,6)	8 (25,8)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	6 (4,2)	25 (17,6)	111 (78,2)	142 (100,0)	
	Toplam	0 (0,0)	20 (7,6)	68 (26,0)	174 (66,4)	262 (100,0)	
M10: Engelli insanlara (zihinsel ve fiziksel bakımdan), ihtiyaç duydukları zaman gerekli yardımı yaparım.	Bahçelievler	0 (0,0)	3 (3,4)	30 (33,7)	56 (62,9)	89 (100,0)	59.960 P< 0.000
	Bakırköy	1 (3,2)	12 (38,7)	12 (38,7)	6 (19,4)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	6 (4,2)	40 (28,2)	96 (67,6)	142 (100,0)	
	Toplam	1 (0,4)	21 (8,0)	82 (31,3)	158 (60,3)	262 (100,0)	
M11: Farklı cinsel yönelimleri olan insanlar ile bir arada bulunmayı olağan karşılarım.	Bahçelievler	3 (3,4)	22 (24,7)	24 (27,0)	40 (44,9)	89 (100,0)	22.536 P< 0.001
	Bakırköy	6 (19,4)	13 (41,9)	8 (25,8)	4 (12,9)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	8 (5,6)	30 (21,1)	32 (22,5)	72 (50,7)	142 (100,0)	
	Toplam	17 (6,5)	65 (24,8)	64 (24,4)	116 (44,3)	262 (100,0)	
M12: Farklı siyasi eğilimleri olan insanlarla bir arada bulunmaktan rahatsız olurum.	Bahçelievler	3 (3,4)	27 (30,3)	25 (28,1)	34 (38,2)	89 (100,0)	36.144 P< 0.000
	Bakırköy	5 (16,1)	17 (54,8)	6 (19,4)	3 (9,7)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	7 (4,9)	23 (16,2)	35 (24,6)	77 (54,2)	142 (100,0)	
	Toplam	15 (5,7)	67 (25,6)	66 (25,2)	114 (43,5)	262 (100,0)	

Tablo 4.14. Öğretmenlerin Toplum İçerisindeki Kültürel Farklılıklara Yönelik Eğilimlerinin (TKF) Görev Yaptıkları Yere Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları

Madde – Soru No	Görev yeri	Hiçbir	Nadiren	Sıklıkla	Her	Toplam	Ki-kare P değeri
		zaman f (%)			zaman f (%)		
M7: İnsanların kültürel farklılıklarına saygı duyarım.	Bahçelievler	0 (0,0)	4 (4,5)	27 (30,3)	58 (65,2)	89 (100,0)	50.783 P< 0.000
	Bakırköy	1 (3,2)	9 (29,0)	14 (45,2)	7 (22,6)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	1 (0,7)	2 (1,4)	36 (25,4)	103 (72,5)	142 (100,0)	
	Toplam	2 (0,8)	15 (5,7)	77 (29,4)	168 (64,1)	262 (100,0)	
M8: İnsanların inançlarını (dinlerini ve mezheplerini) rahatça uygulamaları gerektiğini savunurum.	Bahçelievler	0 (0,0)	4 (4,5)	28 (31,5)	57 (64,0)	89 (100,0)	32.955 P< 0.000
	Bakırköy	0 (0,0)	9 (29,0)	11 (35,5)	11 (35,5)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	5 (3,5)	33 (23,2)	104 (73,2)	142 (100,0)	
	Toplam	0 (0,0)	18 (6,9)	72 (27,5)	172 (65,6)	262 (100,0)	
M9: İnsanların farklı dillerde anlaşmalarını hoş karşılarım.	Bahçelievler	0 (0,0)	7 (7,9)	27 (30,3)	55 (61,8)	89 (100,0)	34.513 P< 0.000
	Bakırköy	0 (0,0)	7 (22,6)	16 (51,6)	8 (25,8)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	6 (4,2)	25 (17,6)	111 (78,2)	142 (100,0)	
	Toplam	0 (0,0)	20 (7,6)	68 (26,0)	174 (66,4)	262 (100,0)	
M10: Engelli insanlara (zihinsel ve fiziksel bakımdan), ihtiyaç duydukları zaman gerekli yardımı yaparım.	Bahçelievler	0 (0,0)	3 (3,4)	30 (33,7)	56 (62,9)	89 (100,0)	59.960 P< 0.000
	Bakırköy	1 (3,2)	12 (38,7)	12 (38,7)	6 (19,4)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	6 (4,2)	40 (28,2)	96 (67,6)	142 (100,0)	
	Toplam	1 (0,4)	21 (8,0)	82 (31,3)	158 (60,3)	262 (100,0)	
M11: Farklı cinsel yönelimleri olan insanlar ile bir arada bulunmayı olağan karşılarım.	Bahçelievler	3 (3,4)	22 (24,7)	24 (27,0)	40 (44,9)	89 (100,0)	22.536 P< 0.001
	Bakırköy	6 (19,4)	13 (41,9)	8 (25,8)	4 (12,9)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	8 (5,6)	30 (21,1)	32 (22,5)	72 (50,7)	142 (100,0)	
	Toplam	17 (6,5)	65 (24,8)	64 (24,4)	116 (44,3)	262 (100,0)	
M12: Farklı siyasi eğilimleri olan insanlarla bir arada bulunmaktan rahatsız olurum.	Bahçelievler	3 (3,4)	27 (30,3)	25 (28,1)	34 (38,2)	89 (100,0)	36.144 P< 0.000
	Bakırköy	5 (16,1)	17 (54,8)	6 (19,4)	3 (9,7)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	7 (4,9)	23 (16,2)	35 (24,6)	77 (54,2)	142 (100,0)	
	Toplam	15 (5,7)	67 (25,6)	66 (25,2)	114 (43,5)	262 (100,0)	

Tablo 4.14’te sunulduğu gibi, Öğretmenler İçin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilim Anketinin üçüncü boyutunu oluşturan öğretmenlerin *Sosyal Bilgiler Dersinin Müfredatına Yönelik Eğilimlerinin* öğretmenlerin görev yaptıkları yere göre farklılık gösterip göstermediği Ki-Kare testi yapılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda bu boyutu oluşturan dört maddenin üçünde (M14, M15 ve M16) anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Tablo 4.15. *Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinin Müfredatına Yönelik Eğilimlerinin (SDM) Görev Yaptıkları Yere Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları*

Madde – Soru No	Görev yeri	Hiçbir	Nadiren	Sıklıkla	Her	Toplam	Ki-kare P değeri
		zaman			zaman		
		f (%)	f (%)	f (%)	f (%)	f (%)	
M14: Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin farklı kültürel unsurlara yer verdiğini düşünüyorum	Bahçelievler	0 (0,0)	65 (73,0)	16 (18,0)	8 (9,0)	89 (100,0)	14.858 P< 0.021
	Bakırköy	2 (6,5)	15 (48,4)	13 (41,9)	1 (3,2)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	9 (6,3)	86 (60,6)	34 (23,9)	13 (9,2)	142 (100,0)	
	Toplam	11 (4,2)	166 (63,4)	63 (24,0)	22 (8,4)	262 (100,0)	
M15: Sosyal bilgiler dersinin içeriğine farklı ülkelere ait kültürel unsurların daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünüyorum.	Bahçelievler	1 (1,1)	12 (13,5)	44 (49,4)	32 (36,0)	89 (100,0)	40.258 P< 0.000
	Bakırköy	2 (6,5)	13 (41,9)	13 (41,9)	3 (9,7)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	12 (8,5)	61 (43,0)	69 (48,6)	142 (100,0)	
	Toplam	3 (1,1)	37 (14,1)	118 (45,0)	104 (39,7)	262 (100,0)	
M16: Sosyal bilgiler dersinin içeriğine ülkemizde yaşayan farklı kültürlere ait bilgilerin daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünüyorum.	Bahçelievler	3 (3,4)	6 (6,7)	42 (47,2)	38 (42,7)	89 (100,0)	52.057 P< 0.000
	Bakırköy	0 (0,0)	15 (48,4)	11 (35,5)	5 (16,1)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	15 (10,6)	43 (30,3)	84 (59,2)	142 (100,0)	
	Toplam	3 (1,1)	36 (13,7)	96 (36,6)	127 (48,5)	262 (100,0)	

Bu üç maddeye bakıldığında M14: *Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin farklı kültürel unsurlara yer verdiğini düşünüyorum* maddesine Bahçelievler’de görev yapan öğretmenlerin diğer ilçelerde görev yapanlara göre daha düşük düzeyde katıldıkları görülmektedir. Diğer taraftan M15: *Sosyal bilgiler dersinin içeriğine farklı ülkelere ait kültürel unsurların daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünüyorum* ve M16: *Sosyal bilgiler dersinin içeriğine ülkemizde yaşayan farklı kültürlere ait bilgilerin daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünüyorum* maddelerine olumlu cevap verme konusunda Küçükçekmece ilçesinde görev yapan öğretmenler diğer iki ilçede görev yapanlara göre önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Elde edilen bu bulgulara göre farklı ilçelerde görev yapmak sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinin müfredatına yönelik eğilimlerini anlamlı bir

şekilde etkilemektedir.

Tablo 4.14.'te görüldüğü gibi, Öğretmenler İçin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilim Anketinin dördüncü boyutunu oluşturan öğretmenlerin çokkültürlülük açısından eğitim-öğretim sürecindeki eğilimlerinin (ESE) sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları ilçelere göre farklılık gösterip göstermediği Ki-Kare testi yapılarak analiz edilmiştir. Bu boyutta bulunan 16 maddeden 14'ünde (M19, M20, M21, M22, M23, M24, M25, M26, M27, M28, M29, M30, M31 ve M32) öğretmenlerin çokkültürlülük açısından eğitim-öğretim sürecindeki eğilimlerinin (ESE) sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları ilçelere göre önemli farklılıklar gösterdiği görülmektedir.

Tablo 4.16. Öğretmenlerin Çokkültürlülük Açısından Eğitim-Öğretim Sürecindeki Eğilimlerinin (ESE) Görev Yaptıkları Yere Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları

Madde – Soru No	Görev yeri	Hiçbir	Nadiren	Sıklıkla	Her	Toplam	Ki-kare P değeri
		zaman			zaman		
		f	f	f	f	f	
		(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	
M19: Öğrencilerin okulda kültürel farklılıklarını yansımalarını hoş karşılarım	Bahçelievler	0 (0,0)	14 (15,7)	27 (30,3)	48 (53,9)	89 (100,0)	26.563 P< 0.000
	Bakırköy	0 (0,0)	10 (32,3)	14 (45,2)	7 (22,6)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	7 (4,9)	47 (33,1)	88 (62,0)	142 (100,0)	
	Toplam	0 (0,0)	31 (11,8)	88 (33,6)	143 (54,6)	262 (100,0)	
M20: Öğrencileri farklı kültürler ile bir arada yaşamaya hazırlarım.	Bahçelievler	0 (0,0)	9 (10,1)	32 (36,0)	48 (53,9)	89 (100,0)	39.820 P< 0.000
	Bakırköy	0 (0,0)	13 (41,9)	12 (38,7)	6 (19,4)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	7 (4,9)	49 (34,5)	86 (60,6)	142 (100,0)	
	Toplam	0 (0,0)	29 (11,1)	93 (35,5)	140 (53,4)	262 (100,0)	
M21: Okulda farklı kültürlerinden dolayı öğrenciler arasında ayrımcılık söz konusu olursa duruma müdahale ederim.	Bahçelievler	0 (0,0)	5 (5,6)	21 (23,6)	63 (70,8)	89 (100,0)	44.060 P< 0.000
	Bakırköy	1 (3,2)	7 (22,6)	15 (48,4)	8 (25,8)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	3 (2,1)	29 (20,4)	110 (77,5)	142 (100,0)	
	Toplam	1 (0,4)	15 (5,7)	65 (24,8)	181 (69,1)	262 (100,0)	
M22: Öğrencilere kültürel farklılıkların birer zenginlik olduğunu anlatırım.	Bahçelievler	0 (0,0)	6 (6,7)	22 (24,7)	61 (68,5)	89 (100,0)	54.773 P< 0.000
	Bakırköy	0 (0,0)	12 (38,7)	10 (32,3)	9 (29,0)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	3 (2,1)	26 (18,3)	113 (79,6)	142 (100,0)	
	Toplam	0 (0,0)	21 (8,0)	58 (22,1)	183 (69,8)	262 (100,0)	

(devamı arkadadır)

Tablo 4.16. Öğretmenlerin Çokkültürlülük Açısından Eğitim-Öğretim Sürecindeki Eğilimlerinin (ESE) Görev Yaptıkları Yere Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları (devamı)

M23: Farklı kültürlerden gelen öğrencilerin tutum ve davranışları konusunda bilgi edinirim.	Bahçelievler	0 (0,0)	13 (14,6)	27 (30,3)	49 (55,1)	89 (100,0)	59.766 P< 0.000
	Bakırköy	2 (6,5)	15 (48,4)	9 (29,0)	5 (16,1)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	8 (5,6)	62 (43,7)	72 (50,7)	142 (100,0)	
	Toplam	2 (0,8)	36 (13,7)	98 (37,4)	126 (48,1)	262 (100,0)	
M24: Farklı kültürden öğrencilerin kendi kültürleri hakkındaki bilgileri sınıftaki diğer öğrencilerle paylaşmalarını sağlayacak bir ortam oluştururum.	Bahçelievler	0 (0,0)	15 (16,9)	31 (34,8)	43 (48,3)	89 (100,0)	39.352 P< 0.000
	Bakırköy	1 (3,2)	18 (58,1)	8 (25,8)	4 (12,9)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	22 (15,5)	57 (40,1)	63 (44,4)	142 (100,0)	
	Toplam	1 (0,4)	55 (21,0)	96 (36,6)	110 (42,0)	262 (100,0)	
M25: Öğrenciler derste işlenen konuyla ilgili farklı siyasi eğilimlere göre açıklamalar yaptığında rahatsız olurum.	Bahçelievler	11 (12,4)	29 (32,6)	33 (37,1)	16 (18,0)	89 (100,0)	30.160 P< 0.000
	Bakırköy	6 (19,4)	21 (67,7)	1 (3,2)	3 (9,7)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	14 (9,9)	35 (24,6)	58 (40,8)	35 (24,6)	142 (100,0)	
	Toplam	31 (11,8)	85 (32,4)	92 (35,1)	54 (20,6)	262 (100,0)	
M26: Farklı kültürden gelen öğrencilerin ait oldukları kültürel farklılıkları belirtmelerini olağan karşılarım.	Bahçelievler	0 (0,0)	9 (10,1)	27 (30,3)	53 (59,6)	89 (100,0)	41.743 P< 0.000
	Bakırköy	1 (3,2)	13 (41,9)	11 (35,5)	6 (19,4)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	10 (7,0)	46 (32,4)	86 (60,6)	142 (100,0)	
	Toplam	1 (0,4)	32 (12,2)	84 (32,1)	145 (55,3)	262 (100,0)	
M27: Ders esnasında ilgili konularda farklı yöreden gelen öğrencilere söz hakkı veririm.	Bahçelievler	0 (0,0)	6 (6,7)	31 (34,8)	52 (58,4)	89 (100,0)	71.854 P< 0.000
	Bakırköy	1 (3,2)	14 (45,2)	14 (45,2)	2 (6,5)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	9 (6,3)	28 (19,7)	105 (73,9)	142 (100,0)	
	Toplam	1 (0,4)	29 (11,1)	73 (27,9)	159 (60,7)	262 (100,0)	
M28: Sınıfta farklı kültürlerden öğrencilerin kaynaşmaları için etkinlikler düzenlerim.	Bahçelievler	0 (0,0)	25 (28,1)	28 (31,5)	36 (40,4)	89 (100,0)	36.072 P< 0.000
	Bakırköy	4 (12,9)	16 (51,6)	9 (29,0)	2 (6,5)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	1 (0,7)	47 (33,1)	35 (24,6)	59 (41,5)	142 (100,0)	
	Toplam	5 (1,9)	88 (33,6)	72 (27,5)	97 (37,0)	262 (100,0)	
M29: Farklı kültürden olan öğrencilerden her birinin kendi kültürel öğelerini yansıtan materyalleri sınıfta paylaşmalarını sağlarım.	Bahçelievler	1 (1,1)	29 (32,6)	27 (30,3)	32 (36,0)	89 (100,0)	17.869 P< 0.007
	Bakırköy	1 (3,2)	17 (54,8)	9 (29,0)	4 (12,9)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	1 (0,7)	34 (23,9)	65 (45,8)	42 (29,6)	142 (100,0)	
	Toplam	3 (1,1)	80 (30,5)	101 (38,5)	78 (29,8)	262 (100,0)	

(devamı arkadadır)

Tablo 4.16. Öğretmenlerin Çokkültürlülük Açısından Eğitim-Öğretim Sürecindeki Eğilimlerinin (ESE) Görev Yaptıkları Yere Göre Dağılımı ve Ki-Kare Analizi Sonuçları (devamı)

Madde – Soru No	Görev yeri	Hiçbir zaman f (%)	Nadiren f (%)	Sıklıkla f (%)	Her zaman f (%)	Toplam f (%)	Ki-kare P değeri
M30: Kaynaştırma öğrencilerinin derse katılımı artırmaya yönelik etkinlikler düzenlerim.	Bahçelievler	0 (0,0)	15 (16,9)	35 (39,3)	39 (43,8)	89 (100,0)	36.219 P< 0.000
	Bakırköy	2 (6,5)	15 (48,4)	13 (41,9)	1 (3,2)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	43 (30,3)	45 (31,7)	54 (38,0)	142 (100,0)	
	Toplam	2 (0,8)	73 (27,9)	93 (35,5)	94 (35,9)	262 (100,0)	
M31: Kaynaştırma öğrencilerine sınıftaki diğer öğrencilerden farklı değerlendirme yaparım.	Bahçelievler	1 (1,1)	9 (10,1)	40 (44,9)	39 (43,8)	89 (100,0)	28.113 P< 0.001
	Bakırköy	2 (6,5)	10 (32,3)	14 (45,2)	5 (16,1)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	1 (0,7)	22 (15,5)	45 (31,7)	74 (52,1)	142 (100,0)	
	Toplam	4 (1,5)	41 (15,6)	99 (37,8)	118 (45,0)	262 (100,0)	
M32: Kaynaştırma öğrencilerine yönelik farklı yöntem ve teknikler uygulamam	Bahçelievler	0 (0,0)	21 (23,6)	44 (49,4)	24 (27,0)	89 (100,0)	47,763 P< 0.000
	Bakırköy	2 (6,5)	18 (58,1)	11 (35,5)	0 (0,0)	31 (100,0)	
	Küçükçekmece	0 (0,0)	37 (26,1)	45 (31,7)	60 (42,3)	142 (100,0)	
	Toplam	2 (0,8)	76 (29,0)	100 (38,2)	84 (32,1)	262 (100,0)	

Genel olarak Küçükçekmece’de görev yapan öğretmenlerin M19, M20, M21, M22, M26, M27 ve M31 maddelerine yönelik eğilimlerinin Bahçelievler ve Bakırköy ilçelerinde görev yapan öğretmenlere göre daha pozitif yönde anlamlı farklılıklar gösterdikleri görülmektedir. Diğer taraftan Bakırköy ilçelerinde görev yapan öğretmenlerinde M24, M25, M28, M29, M30 ve M32 maddelerine yönelik eğilimlerinin Bahçelievler ve Küçükçekmece ilçelerinde görev yapanlara göre daha olumsuz yönde anlamlı farklılıklar sergiledikleri görülmektedir. Bahçelievler ilçesinde görev yapanlar ise sadece M23 maddesinde diğer iki ilçede görev yapan öğretmenlere göre daha olumlu düzeyde anlamlı farklılık göstermektedir. Ortaya çıkan bu bulgulara göre araştırmanın dördüncü boyutunu oluşturan öğretmenlerin çokkültürlülük açısından eğitim-öğretim sürecindeki eğilimlerinin (ESE) sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları ilçelere göre anlamlı farklılıklar gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak İstanbul’un üç farklı ilçesinde sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapmak öğretmenlerin çokkültürlülük açısından eğitim-öğretim sürecindeki eğilimlerini (ESE) anlamlı bir şekilde etkilemektedir.

4.3. Açık Uçlu Soruya İlişkin Bulgular

Veri toplama aracının sonuna eklenen “Bu maddeler dışında eklemek istediğiniz varsa lütfen yazınız?” açık uçlu soru bölümüne ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Açık uçlu soruya verilen cevaplarda öğretmenlerin çokkültürlülüğe yönelik eğilimlere ilişkin olarak bazı öğretmenler demokrasi çerçevesinde farklı kültürlerle bir arada yaşanılması gerektiğini, demokrasinin gelişimi açısından öğrencilere farklılıkların zenginlik olduğunun kavratılmasıyla da toplumun bir arada sorunsuz yaşam sürülebileceğini belirtmiştir.

Açık uçlu soruya verilen cevaplarda öğretmenlerin çokkültürlülük açısından sosyal bilgiler dersinin müfredatına yönelik eğilimlerine ilişkin olarak bazı öğretmenler ders içeriğinde örtük ve açık programlarda çokkültürlülüğün yer almasının gerektiğini, konuya ilişkin objektif anlatım sağlayan bir ünitenin yararlı olacağını vurgulamışlardır. Ders içeriğine ülkemizden ve dünyadan farklı kültürel unsurlara daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca dersin içeriğine ülkemizdeki kültürel unsurların (türküler, yemek isimleri, şehir isimleri vb.) ülkemizde konuşulan farklı dillerden karşılıklarının eklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Açık uçlu soruya verilen cevaplarda öğretmenlerin çokkültürlülük açısından eğitim-öğretim sürecindeki eğilimlerine ilişkin olarak da bazı öğretmenler öğrencilere kültür tanımları ve uygulamaları yaptırılmasının önemli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca öğretmenler kaynaştırma öğrencilerine yönelik tedbirlerin yeterli olmadığını da belirtmişlerdir.

Öğretmenler genel olarak çokkültürlü bir ülkede çokkültürlülük kavramının bireysel inisiyatiflerden ziyade yasal düzenlemelerle eğitime yansması gerektiğini önemli şekilde vurgulamışlardır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde; araştırmada ortaya çıkan bulgular daha önceden yapılan araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak tartışılmış, sonra da araştırmanın alt problemlerine ilişkin sonuçlar başlıklar halinde ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak da öneriler sunulmuştur.

5.1. Tartışma

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin ortalamanın üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Gürel'in (2013) çalışmasında öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim tutumlarının orta seviyelerde olduğu sonucuyla farklılık göstermesine rağmen, öğretmenlerin çokkültürlü kişilik özellikleri yüksek seviyelerde olduğu bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda elde edilen bulgular, Kaya'nın (2013)'te ulaştığı öğretmenlerin çokkültürlü eğitim konusunda yüksek düzeyde olumlu görüş bildirdikleri saptamasıyla örtüşmektedir. Diğer taraftan araştırma sonucunda elde edilen bulgular Kervan'ın (2017) öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutum düzeylerinin yüksek olduğu bulgusuyla da paralellik göstermektedir. Aynı şekilde Yazıcı, Başol ve Toprak'ın (2009) öğretmenlerin çokkültürlü eğitim konusunda olumlu tutuma sahip oldukları bulgusu bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin olumlu anlamda yüksek düzeyde çıkması, Marangoz'un (2014) öğretmenlerin çokkültürlü eğitime karşı algılarından elde ettiği bulgularıyla da örtüşmektedir. Aynı zamanda Avval'ın (2018) araştırmasında ulaştığı, katılımcıların çoğunluğu çokkültürlü eğitime ilişkin olumlu düşünceler bildirdiği sonucuyla da örtüşmektedir.

Diğer taraftan araştırma sonucunda elde edilen bulgularda öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin cinsiyete, yaşa ve görev yapılan yere göre dağılımında farklılık göstermektedir. Bu bulgular Mazı'nın (2018) çalışmasında ortaya çıkan bulgularla çelişmektedir.

Araştırmada öğretmenlerin konuyla ilgili açık uçlu sorulara verdiği yanıtlarda müfredatın çokkültürlülük açısından eksik olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum Cırık'ın (2008) ders kazanımlarından yola çıkıp içeriğin çokkültürlü eğitim bakımından yetersiz olduğu görüşüyle uyusmaktadır. Benzer şekilde bu sonuç, Uyanık'ın (2014) öğretmenlerin

çokkültürlü eğitimin ilkeleri konusundaki düşüncelerinin olumlu olması sonucu ile de örtüşmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular daha önceden bu alanda yapılan çalışmaların bulgularını tam olarak desteklerken, bazılarını kısmen desteklemekte, bazılarını da ters düşmekte olduğu görülmektedir.

5.2. Sonuç

5.2.1. Öğretmenlerin Çokkültürlülüğe Yönelik Eğilimine İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu çokkültürlü eğitimin bütün insanlar için gerekli olduğunu düşünmektedirler. Çokkültürlü eğitim ile ilgili bilimsel araştırmaları takip etme ve çokkültürlü eğitimin hangi ülkede nasıl uygulandığını araştırmaya yönelik eğilim *nadiren* düzeyindedir. Ayrıca katılımcıların yarısından çoğu ülkemizde çokkültürlü eğitimin *nadiren* uygulandığını düşünmektedir. Çokkültürlülüğe yönelik eğilimler alt boyutunun diğer tüm alt boyutlardan daha düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

5.2.2. Öğretmenlerin Çokkültürlülük Açısından Toplum İçerisindeki Kültürel Farklılıklara Yönelik Eğilimlerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çokkültürlülük açısından toplum içerisindeki kültürel farklılıklara yönelik eğilimleri genellikle *her zaman* şeklinde olup çokkültürlülüğe saygı duyulduğu ve çokkültürlülüğün hoş karşılandığı yönündedir. Farklı siyasi eğilimleri olan insanlarla bir arada bulunmaktan rahatsız olurum maddesi ters puanlandığından bu maddenin de çokkültürlülük açısından olumlu bir anlam içerdiği görülmektedir. Ayrıca toplum içerisindeki kültürel farklılıklar alt boyutu diğer tüm alt boyutlardan daha yüksek düzeyde bir ortalamaya sahiptir.

5.2.3. Öğretmenlerin Çokkültürlülük Açısından Sosyal Bilgiler Dersinin Müfredatına Yönelik Eğilimlerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi müfredatının çokkültürlü eğitime uygunluğu ve dersin içeriğinde farklı kültürel unsurlara yer verildiğini düşünenlerin eğilimi genellikle *nadiren* yönündedir. Buna karşılık sosyal bilgiler dersinin içeriğine farklı ülkelere ait kültürel unsurların daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünenlerin eğilimi ise daha çok *sıklıkla* yönündedir. Sosyal bilgiler dersinin içeriğine, ülkemizde var olan farklı kültürel unsurlara ait bilgilerin daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünenlerin eğilimi daha çok *her zaman* şeklindedir. Bu durumda araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin

sosyal bilgiler ders içeriğinin hem ülkemize ait hem de farklı ülkelere ait kültürel unsurlara daha fazla yer verip, çokkültürlü eğitime daha uygun hale getirilmesi gerektiği konusunda aynı fikre sahip oldukları sonucuna ulaşılabilir.

5.2.4. Öğretmenlerin Çokkültürlülük Açısından Eğitim-Öğretim Sürecindeki Eğilimlerine İlişkin Sonuçlar

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülük açısından eğitim-öğretim sürecindeki eğilimlerine ait maddeler değerlendirildiğinde, öğretmenlerin kültürel farklılıklara karşı yüksek derecede duyarlı oldukları sonucuna ulaşılabilir. Çünkü sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülük açısından eğitim-öğretim sürecindeki eğilimlerine ait maddelerin çoğunluğuna *her zaman* düzeyinde cevap vermişlerdir. Bu bulgulardan hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin olumlu bir yaklaşıma sahip olduğu belirtilebilir. Okulda çokkültürlü eğitime uygun etkinlikler düzenlemeyi ve farklı kültürlere ait bilgileri öğrencilere aktarmayı içeren maddeler öğretmenler tarafından yoğun bir şekilde *nadiren* şeklinde cevaplamışlardır. Bu durum öğretmenlerin lisans döneminde çokkültürlü eğitim içeren bir ders almalarının gerekli olduğunu göstermektedir. Ayrıca görevde olan sosyal bilgiler öğretmenleri için seminerler veya hizmet içi çalışmalar kapsamında çokkültürlü eğitim hakkında bilgiler verilmesinin bir gereklilik olduğu ortaya çıkmaktadır.

5.2.5. Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimlerinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Analizi

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında ankette bulunan M13, M14, M16, M17, M22, M24 ve M29 maddelerine kadınların *her zaman* cevabı erkeklere göre daha yüksek düzeyde tercih ettikleri görülmektedir. Bu maddeler sosyal bilgiler dersinin içeriğinin çokkültürlü eğitime uygun olduğunu, farklı kültürel unsurlara yer verildiğini, kültürel unsurların daha fazla eklenmesi gerektiğini belirten; katılımcının okulda çokkültürlü eğitime uygun etkinlikler düzenlediğini, kültürel farklılıkların zenginlik olduğunu anlattığını ve bu ortamı oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu durumda kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre hem kültürel farklılıklara daha açık oldukları hem de eğilimlerinin çokkültürlülüğe daha uygun olduğu sonucu çıkarılabilir. Ayrıca eğitim-öğretim sürecinde kadınların sosyal bilgiler dersinin müfredatının çokkültürlü eğitime daha uygun hale getirilmesi gerektiği konusunda erkek öğretmenlere göre daha olumlu eğilimler sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir. Ancak anlamlılık bulunan 31 ve 32. maddelerde

erkekler *her zaman* yönünde kadınlara göre daha yüksek yüzdeler orana sahiptir. Kaynaştırma eğitime yönelik olan bu iki madde için erkek öğretmenlerin kadınlar öğretmenlere göre daha olumlu eğilimler sergileme eğiliminde oldukları sonucu çıkmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin için çokkültürlü eğitime yönelik yaşa göre dağılımına bakıldığında M1, M11, M20, M21, M23 ve M25. maddelerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu maddelerde genel olarak 31-40 yaş grubunun kendi altındaki ve üstündeki yaş grubuna göre çokkültürlülüğün gerekli olduğuna inandığı, farklı kültürlerle bir arada yaşamaya hazır olduğu, kültürlere ait tutum ve davranışlar hakkında bilgi edinmek istediği, ayrımcılığa müdahale edebileceği, farklı cinsel eğilimleri olan insanlarla bir arada bulunmaktan rahatsız olmadığına yönelik bir eğilimde olduğu görülmektedir. Ayrıca anlamlı farklılık görülen M25. maddede (ters puanlandığı için) 21-30 yaş arasındaki öğretmenlerin farklı siyasi eğilimlerden diğer yaş gruplarına göre daha az rahatsız olduğunu belirtmektedirler. Bu bulgulardan bu yaş grubundaki öğretmenlerin kültürel farklılıklar ile daha iç içe bir yaşam sürdürdüklerini ve davranışlarını da olumlu yönde etkilediği sonucu çıkarılabilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin öğrenim durumuna göre dağılımına bakıldığında M17. ve M22. maddelerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. M17. maddede çokkültürlü eğitime uygun etkinlikler düzenlediğini belirten lisans mezunu öğretmenler *nadiren* cevabını yüksek lisans mezunu öğretmenler ise *sıklıkla* cevabını daha yüksek oranda tercih etmişlerdir. M22. maddede kültürel farklılıkların zenginlik olduğunu yüksek lisans mezunu öğretmenler daha yüksek oranda tercih etmişlerdir. Bu durum öğretmenlerin öğrenim durumunun yükselmesiyle beraber çokkültürlülüğe yönelik etkinlik çalışmalarının ve çabalarının arttığı şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik eğilimlerinin görev yerine göre dağılımını alt boyutları açısından dört ayrı boyutta değerlendirilmiştir. Çokkültürlülüğe yönelik eğilimler (ÇYE) alt boyutundaki M1, M2, M3 ve M5. maddelerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Toplum içerisindeki kültürel farklılıklara yönelik eğilimler (TKF) alt boyutundaki tüm maddelerde, sosyal bilgiler dersinin müfredatına yönelik eğilimler (SDM) alt boyutundaki M14, M15, M16. maddelerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Eğitim-öğretim sürecindeki eğilimler (ESE) alt boyutunda anlamlı farklılıklar, M19, M20, M21, M22, M23, M24, M25, M26, M27, M28, M29, M30, M31 ve M32. maddelerindedir. Tüm alt boyutlarda genellikle Küçükçekmece’de görev yapan

öğretmenlerin diğer iki ilçede görev yapanlara göre daha yüksek düzeyde çokkültürlülüğe yönelik eğilim gösterdikleri sonucu çıkmıştır. Bakırköy ilçesinde görev yapan öğretmenlerde genellikle diğer iki ilçeye göre daha düşük düzeyde eğilime sahip oldukları görülmüştür. Bu bulgular, Küçükçekmece ilçesinin hem yurtiçi hem de yurtdışı göçmenlerinin oluşturduğu farklı kültürlerin yaşadığı bir ilçe olması sonucu öğretmenlerin farklı kültürden insanlarla daha çok iç içe yaşadıkları sonucuyla bağlantı kurulabilir. Aynı sonuç Bahçelievler ve Bakırköy ilçelerinden elde edilen sonuçlar için de geçerlidir. Bahçelievler'in çokkültürlülüğe eğilimi açısından Bakırköy'den yüksek çıkması Bahçelievler'in Bakırköy'den daha heterojen bir yapıya sahip olmasından kaynaklandığı sonucu çıkarılabilir. Buradan hareketle öğretmenlerin farklı kültürler ile daha çok iç içe yaşadığı ilçelerde ve farklı kültürden öğrencilerle daha çok eğitim-öğretim sürecine dahil olduğu ilçelerde onların farklı kültürlere yönelik eğilimlerini olumlu yönde etkilediği sonucu çıkarılabilir.

5.3. Öneriler

Bu araştırmanın sonucunda öğretmenlerin çokkültürlü eğitim ile ilgili bilimsel araştırmaları takip etme ve çokkültürlü eğitimin hangi ülkede nasıl uygulandığını araştırmaya yönelik eğilimleri *nadiren* düzeyinde olduğu görülmüştür. Çokkültürlü eğitim ile ilgili yapılan çalışmalar öğretmenler ile paylaşılabilir. Öğretmenler için çokkültürlü eğitime yönelik seminerler verilebilir. Ayrıca, sosyal bilgiler dersinde çokkültürlü eğitimi destekleyen program geliştirme çalışmaları yapılabilir.

Bu öneriler dışında, araştırmacılar, farklı il ve ilçelerden daha fazla öğretmeni kapsayan örneklem gruplarıyla çokkültürlülüğün tüm boyutlarıyla ele alındığı başka çalışmalar yapabilir.

Araştırmacılar, din ve inanç ile ilgili araştırmalarda bireylerin farklı dinlere sahip insanlara yönelik araştırmalar yapılabilir. Aynı zamanda araştırmacılar farklı dilleri konuşan insanlara, göçmenlere ve mültecilere yönelik çokkültürlü eğitim çalışmaları yapabilirler.

Bu araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin sosyal bilgiler ders müfredatının çokkültürlü eğitime uygun olduğu konusunda yeterli düzeyde olmadığı konusunda eğilim göstermişlerdir. Sosyal bilgiler ders müfredatı çokkültürlü eğitime daha uygun hale getirilebilir.

KAYNAKLAR

- Açıkalın, M. (2010). Sosyal bilgiler eğitiminde yeni yaklaşımlar: çokkültürlü ve küresel eğitim. *Elementary Education Online*, 9 (3), 1226-1237.
- Akhan O. ve Yalçın A. (2016). Sosyal bilgiler öğretim programlarında çokkültürlü eğitimin yeri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (2). 23-46.
- Alanay, H. (2015). *Eğitim fakültesi lisans öğrencilerinin çokkültürlülüğe ve çokkültürlü eğitime dair görüşleri*. Yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ateş, S. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmenleri ve ortaokul öğrencilerinin çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitime yönelik algı ve farkındalıkları (Kocaeli örneği)*. Yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Avval, T.G. (2018). *Sosyal bilgiler eğitimcilerinin ve sosyal bilimcilerin çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitime bakış açıları*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, H. (2013). *Dünyada ve Türkiye’de çokkültürlü eğitim tartışmaları ve uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Aydın, S. (2009). *Terzinin biçtiği bedene uymazsa: Türk kimliğinin yaratılması ve ulusal kimlik sorunu üzerine*, Ankara: Özgür Üniversite Kitaplığı
- Bağlı, M. ve Özensel, E. (2013). *Çokkültürlü Vatandaşlık*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Bahadır, Ö. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim algılarının değerlendirilmesi: Kocaeli örneği*. Yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Banks, J. A. (2013). *Çokkültürlü eğitime giriş*. (çev. H. Aydın). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Başarrı F. (2012). *Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime ilişkin görüşlerinin ve öz-yeterlik algılarının değerlendirilmesi (Erciyes Üniversitesi örneği)*. Yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Başbay, A. ve Bektaş, Y. (2009). Çokkültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34 (152), 30-43.
- Başbay, A. ve Kağnıcı D.Y., (2011). Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36 (161), 199-212.
- Bekerman, Z., (2004). Potential and Limitations of Multicultural Education In Conflict-ridden Areas: Bilingual Palestinian Jewish Schools In Israel. *Teachers College Record*, 106 (3), 574-610.

- Borland, B. (1994). How Two School Faculties Look at Multicultural Education. Master thesis. University of Virginia, ABD.
- Bozkut, V. (2014). *Değişen dünyada sosyoloji*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Burke, P. (2008). *Kültür tarihi*. (çev. M. Tunçay). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chan, K. C. (2002). "The Visible and Invisible in Cross-Cultural Movement Experiences: Bringing in Our Bodies to Multicultural Teacher Education", *Intercultural Education*, 13 (3), 245–257.
- Cho, G. and DeCastro-Ambrosetti, D. (2005). Is ignorance bliss? Pre-service teachers' attitudes toward multicultural education. *The High School Journal*, 89 (2), 24-28.
- Cırık, İ. (2008) Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 27-40.
- Coşkun, M. K. (2012). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime yönelik tutumları (ilahiyat - eğitim dkab karşılaştırması). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 33-44.
- Çalışkan H. ve Gençer R. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime ilişkin tutum düzeyleri*. <file:///C:/Users/pc/Downloads/%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fkan%20ve%20gen%C7er.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Çelik, S. (2014). *The undergraduate students' perception on multicultural education and democracy in Turkey*. Master thesis. Yıldız Technical University Graduate School of Social Sciences, İstanbul.
- Çiftçi, Y. A. (2015). *Çokkültürlü eğitim bağlamında öğretmenlerin kültürel yeterliklerine ilişkin algıları*. Doktora tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Damgacı, F. (2013) *Türkiye'deki akademisyenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin tutumları*. Yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Damgacı F. ve Aydın H. (2013). Akademisyenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin tutumları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.12, 45, 325-341.
- Demir Ö. ve Acar, M. (2005) *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Adres Yayınları.
- Demirdağ, S. (2018). *Öğrenci çeşitliliği ve çokkültürlü eğitim*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Demirel, H.H. (2014). *Perspectives of international cadets towards cross- cultural diversity and its impact on language learning; case of military students in Turkish military academy*. Master thesis. Gazi University Graduate School of Educational Sciences, Ankara.

- Demirsoy, M. (2013). *sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlülüğe ilişkin görüşleri ve çokkültürlü eğitime yaklaşımları*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Doytcheva, M. (2016). *Çokkültürlülük*. (çev. T. A. Onmuş). İstanbul: İletişim Yayınları.
- EĞİTİM SEN (2005). *4. Demokratik Eğitim Kurultayı "eğitim hakkı"*. (1. Cilt, 1. Baskı). Ankara: EĞİTİM SEN Yayınları.
- Esen, H. (2009). *An Analysis of public primary school teachers' dealing with difference in the absence of a multicultural education policy in Turkey*. Master thesis. Boğaziçi University Graduate School of Social Sciences, İstanbul.
- Fichter, J. (2009). *Sosyoloji nedir*. (çev. N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gay, G. (2014). *Kültürel değerlere duyarlı eğitim*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gezgin, U.B. (2015). *İnsan hakları, demokratik okul ve anadilinde eğitim için çokkültürlü eğitim*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Gökalp, Z. (2015). *Türk medeniyeti tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Günay, V.D. (2016). *Kültürbilime giriş*. İstanbul: Papatya yayıncılık
- Gürel, D. (2013). *İlköğretim öğretmenlerinin çok kültürlü eğitim tutumları ile çok kültürlü kişilik özelliklerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Güven, B. (2008). Öğretim İlke ve Yöntemleriyle İlgili Temel Kavramlar. Ş. Tan (Ed.), *Öğretim İlke ve Yöntemleri* içinde (3.Baskı, s.1-31). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Güvenç, B. (1994). *İnsan ve kültür*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Haviland, W.A., Walrath, D., Prins, H.E.L., McBride, B., 2008). *Kültürel antropoloji*. (çev. İ.D.E. Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Herron, K., Green, J., Russel, F. A., ve Southard, M. (1995). Evaluation of Multicultural Education In Schools From The Teachers' Perspective, Annual Meeting of the American Educational Research Association, Retrieved from ERIC, ED384635.
- Huntington , S. P. (2013). Çoktan tek bir ulus. R. Kaymakcan (Ed.), *Çok Kültürlülük Eğitim, Kültür ve Din Eğitimi* içinde (2. Baskı, s. 21-34). Dem Yayınları: İstanbul.
- İçli, G. (2002). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaplan, M. (2012). *Kültür ve dil*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karaca, F. (2018). Türkiye’de ve dünyada çokkültürlülük ve eğitim. *The Journal of Academic Social Science Studies*,72: 25-40.

- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, Y. (2013). *Öğretmenlerin çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi (Diyarbakır ili örneği)*. Yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Kaya İ. ve Aydın H. (2014). *Çoğulculuk çokkültürlü ve çokdilli eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kervan, S. (2017). *Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutumları ile epistemolojik inançları ve öğretim yaklaşımları arasındaki ilişki*. Doktora tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Keskin, Y. ve Yaman, E. (2014). *İlköğretim sosyal bilgiler ders programı ve ders kitaplarında yeni bir paradigma: çokkültürlü eğitim*. I. Uluslararası Eğitim Sempozyumu, 10 - 11 Mayıs, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Koçak, M. (2010). *Çok-kültürlülük açısından dil hakları*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Kongar, E. (2005). *Kültür üzerine*, İstanbul: Remzi Kitabevi,
- Kymlicka, W. (2015). *Çokkültürlü yurttaşlık: azınlıklık haklarının liberal teorisi*. (çev. A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Marangoz, G. (2014). *Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin çokkültürlü eğitime karşı algısı*. Yüksek lisans tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Mazı, A. (2018). *Öğretmenlerin çokkültürlülük algılarının incelenmesi: Hatay ili örneği*. Yüksek lisans tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- METK. (1973). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Resmi Yazı (2019). http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_01/22102017_20192020_eYitimY_Yretim_yYIY_iYin_seYmeli_derslerin_seYimi_yazYsY_16_Ocak_2019.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Oğuz, H. (2016). *Öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Lefke Avrupa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enststüsü, Lefke.
- Ozankaya, Ö. (1986). *Toplumbilim*, Ankara: Tekin Yayınevi.

- Özdemir, C. E. (2018). *Beden eğitimi öğretmenlerinin çokkültürlü kişilik özelliklerinin çokkültürlü eğitime yönelik tutum ve yeterlik algıları ile ilişkisi*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özensel, E. (2012). Çokkültürlülük uygulaması olarak Kanada çokkültürlülüğü. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 7 (1), 55-70.
- Özkul, O. (2008). *Kültür ve küreselleşme*, İstanbul: Açılımkitap Yayınları.
- Özmen, N. (2012). *Çokkültürlü toplumda sosyal entegrasyon ve din*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Öztürk, C. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, F. K. (2018). *Çokkültürlü eğitim çerçevesinde hazırlanan etkinliklerle farklılıklara saygı değeri ve araştırma becerisi geliştirmeye yönelik bir eylem araştırması*. Doktora tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Parekh, B. (2002). *Çokkültürlülüğü yeniden düşünmek: kültürel çeşitlilik ve siyasal teori*. (çev. B. Tanrıseven). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Polat, İ. ve Kılıç, E. (2013). Türkiye’de çokkültürlü eğitim ve çokkültürlü eğitimde öğretmen yeterlilikleri. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, X (I), 352-372.
- Polat, S. (2009). Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime yönelik kişilik özellikleri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1 (1), 154-164.
- Ramsey, O.G. (2018). *Çeşitliliklerin olduğu bir dünyada öğrenme ve öğretim: çocuklar için çokkültürlü eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Say, Ö. (2013). *21. yüzyılda ulus, çokkültürlülük ve etnisite*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Sayar, K. ve Dinç, M. (2018). *Psikolojiye Giriş*, İstanbul: Dem Yayınevi.
- Steven, L. (2005). Institutional social and cultural influences on the multicultural perspectives of preservice teachers. *Multicultural Perspectives*, 7:2, 20-28
- Taş, C. (2019). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programları ve ders kitaplarında çok kültürlülük: 1998 – 2017 sosyal bilgiler ders kitaplarının karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Tezcan, M. (2015). *Sosyolojiye giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Thompson, J.B. (2013). *İdeoloji ve modern kültür: kitle iletişimi çağında eleştirel toplum kuramı*. (çev. İ. Çetin). Ankara: Dipnot Yayınları.
- TRT (2019). <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/TelevizyonTanitim.aspx> sayfasından erişilmiştir.

- Turhan, M. (1987). *Kültür değişimleri, sosyal psikolojik açıdan bir tetkik*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1988). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK.
- Uyanık, H. (2014). *Türkiye'deki devlet okulları ile uluslararası özel okulların çokkültürlü eğitim ilkeleri açısından değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Williams, R. (1993). *Kültür*, (çev. S. Aydın). İstanbul: İmge Yayıncılık.
- Vatandaş, C. (2002). *Çok kültürlülük*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Yanık, C. (2013). *Dünyada ve Türkiye'de çokkültürlülük*, Bursa: Sentez Yayınları.
- Yavuz, G. ve Anıl, D. (2010). *Öğretmen adayları için çokkültürlü eğitime yönelik tutum ölçeği: güvenilirlik ve geçerlik çalışması*. https://www.researchgate.net/publication/331792394_Ogretmen_Adaylari_Icin_Cok_Kulturlu_Egitime_Yonelik_Tutum_Olcegi_Guvenirlik_ve_Gecerlik_Calismasi sayfasından erişilmiştir.
- Yazıcı, S., Başol, G., ve Toprak, G. (2009). Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitim Tutumları: Bir Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 229-242.
- Yıldırım, S. (2016). *Kosova'daki öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik bilgi, inanç, tutum ve özyeterliklerinin sınıf içi uygulamalarıyla ilişkisinin incelenmesi*. Doktora tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Yücel, C. (2005). Eğitimle İlgili Temel Kavramlar. C. Celep (Ed.), *Meslek Olarak Öğretmenlik içinde*, (3. Baskı S. 1-22), Ankara: Anı Yayıncılık.

EKLER

Ek 1. Araştırma İzin Belgesi

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.9450636
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi.

14/05/2019

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Pamukkale Üniversitesinin 22.04.2019 tarihli ve 7944 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/2017/25 No'lu Gen.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 10.05.2019 tarihli tutanağı.

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Hüseyin BAŞAR'ın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutum ve Davranışları" konulu tezi kapsamında, ilimiz Bahçelievler, Bakırköy ve Küçükçekmece ilçelerinde bulunan ortaokullarda; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarınıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

- Ek:
1- Genelge.
2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
14/05/2019

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek 2. Öğretmenler için Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilim Anketi (ÖÇEEA)

DEĞERLİ KATILIMCILAR

Bu araştırma, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalından Doç. Dr. Feyyaz KARACA danışmanlığında yürütülen Hüseyin BAŞAR'ın yüksek lisans tez çalışmasıdır. Bu tez kapsamında sosyal bilgiler öğretmenlerinin farklılıklara saygı, empati ve hoşgörü konusunda “çokkültürlü eğitim”e yönelik eğilimleri incelenecektir. Bu çalışmada her bir soruya vereceğiniz cevap oldukça önemlidir. Size yöneltilen kişisel bilgiler dışında hiçbir sorunun doğru ya da yanlış bir cevabı bulunmamaktadır. Vereceğiniz bilgiler ve cevaplar başka kişi ya da kurumlarca paylaşılmayacak yalnızca ilgili çalışma için değerlendirilecek ve tamamıyla gizli tutulacaktır. Katkılarınızdan dolayı önceden teşekkür ederiz.

Hüseyin BAŞAR

Açıklama: Aşağıda verilen genel bilgilerden ve anket sorularından size uygun olan seçeneğe (X) işareti koyunuz.

1. Cinsiyetiniz: Kadın (...) Erkek (...)
2. Yaşınız: ...
3. Öğrenim Durumunuz: Lisans (...) Yüksek Lisans (...) Doktora (...)
4. Meslekte Hizmet Yılıınız: ...
5. Görev yeriniz: Bahçelievler (...) Bakırköy (...) Küçükçekmece (...)

Aşağıda sosyal bilgiler öğretmenlerinin “çokkültürlü eğitim”e yönelik eğilimlerini belirlemek amacıyla oluşturulan bir anket bulunmaktadır. Aşağıda verilen ifadelerden sizin için en uygun olan ifadeyi (1 Hiçbir zaman, 2 Nadiren, 3 Bazen, 4 Sıklıkla, 5 Her zaman) daire içine alarak işaretleyiniz.

Öğretmenler için Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilim Anketi (ÖÇEEA)

Maddeler	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman
1. Çokkültürlü eğitimin bütün insanlar için gerekli olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
2. Çokkültürlü eğitim ile ilgili yayınlanmış bilimsel araştırmaları takip ediyorum.	1	2	3	4	5
3. Çokkültürlü eğitimin hangi amaçları taşıdığını biliyorum.	1	2	3	4	5
4. Çokkültürlü eğitimin hangi ülkelerde nasıl uygulandığını araştırıyorum.	1	2	3	4	5
5. Çokkültürlü eğitimin ülkemiz için faydalı olacağına inanıyorum.	1	2	3	4	5
6. Ülkemizde çokkültürlü eğitimin uygulandığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
7. İnsanların kültürel farklılıklarına saygı duyarım.	1	2	3	4	5
8. İnsanların inançlarını (dinlerini ve mezheplerini) rahatça uygulamaları gerektiğini savunurum.	1	2	3	4	5
9. İnsanların farklı dillerde anlaşmalarını hoş karşılarım.	1	2	3	4	5
10. Engelli insanlara (zihinsel ve fiziksel bakımdan), ihtiyaç duydukları zaman gerekli yardımı yaparım.	1	2	3	4	5
11. Farklı cinsel yönelimleri olan insanlar ile bir arada bulunmayı olağan karşılarım	1	2	3	4	5
12. Farklı siyasi eğilimleri olan insanlarla bir arada bulunmaktan rahatsız olurum.	1	2	3	4	5
Lütfen bir sonraki sayfaya geçiniz.					

Maddeler					
	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman
13. Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin çokkültürlü eğitime uygun olduğuna inanıyorum.	1	2	3	4	5
14. Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin farklı kültürel unsurlara yer verdiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
15. Sosyal bilgiler dersinin içeriğine farklı ülkelere ait kültürel unsurların daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
16. Sosyal bilgiler dersinin içeriğine ülkemizde yaşayan farklı kültürlerle ait bilgilerin daha fazla eklenmesi gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
17. Okulda çokkültürlü eğitime uygun etkinlikleri düzenlerim	1	2	3	4	5
18. Okulda farklı kültürlerle ait bilgileri öğrencilerin görebileceği alanlara yerleştiririm.	1	2	3	4	5
19. Öğrencilerin okulda kültürel farklılıklarını yansıtma amaçlı hoş karşılarım.	1	2	3	4	5
20. Öğrencileri farklı kültürler ile bir arada yaşamaya hazırlarım.	1	2	3	4	5
21. Okulda farklı kültürlerinden dolayı öğrenciler arasında ayrımcılık söz konusu olursa duruma müdahale ederim.	1	2	3	4	5
22. Öğrencilere kültürel farklılıkların birer zenginlik olduğunu anlatırım.	1	2	3	4	5
23. Farklı kültürlerden gelen öğrencilerin tutum ve davranışları konusunda bilgi edinirim.	1	2	3	4	5
24. Farklı kültürden öğrencilerin kendi kültürleri hakkındaki bilgileri sınıftaki diğer öğrencilerle paylaşmalarını sağlayacak bir ortam oluştururum.	1	2	3	4	5
25. Öğrenciler derste işlenen konuyla ilgili farklı siyasi eğilimlere göre açıklamalar yaptığında rahatsız olurum.	1	2	3	4	5
26. Farklı kültürden gelen öğrencilerin ait oldukları kültürel farklılıkları belirtmelerini olağan karşılarım.	1	2	3	4	5
27. Ders esnasında ilgili konularda farklı yöreden gelen öğrencilere söz hakkı veririm.	1	2	3	4	5
28. Sınıfta farklı kültürlerden öğrencilerin kaynaşmaları için etkinlikler düzenlerim.	1	2	3	4	5
29. Farklı kültürden olan öğrencilerden her birinin kendi kültürel öğelerini yansıtan materyalleri sınıfta paylaşmalarını sağlarım.	1	2	3	4	5
30. Kaynaştırma öğrencilerinin derse katılımı artırmaya yönelik etkinlikler düzenlerim.	1	2	3	4	5
31. Kaynaştırma öğrencilerine sınıftaki diğer öğrencilerden farklı değerlendirme yaparım.	1	2	3	4	5
32. Kaynaştırma öğrencilerine yönelik farklı yöntem ve teknikler uygularım.	1	2	3	4	5

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Bu maddeler dışında eklemek istedikleriniz varsa lütfen yazınız.

1. ....
2. ....
3. ....

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı	Hüseyin
Soyadı	Başar
Doğum Yeri ve Tarihi	Siirt 1984
Uyruğu	T.C.
İletişim Adresi ve E-Mail Adresi	Zafer Mahallesi, Damla Sokak, 3/2 Bahçelievler/ İstanbul huseyinbasar@hotmail.com
Eğitim	
İlköğretim	İlkokul: Sümer İlkokulu Ortaokul: Kurtalan İmam Hatip Lisesi
Ortaöğretim	Çubuk Lisesi
Yükseköğretim (Lisans)	Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (2006-2010)
Yükseköğretim (Yüksek Lisans)	Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi (2010-2019)
Yabancı Dil	
Yabancı Dil Adı	İngilizce
Sınav Adı	YÖKDİL YDS
Sınavın Yapıldığı Ay ve Yıl	MART 2017 NİSAN 2017
Alınan Puan	48.750 42.5
Mesleki Deneyim	
Yıllar	Mesleki Deneyim
2013 – 2016	Kudret Saraçoğlu Ortaokulu
2016 – 2019	Emir Sultan Ortaokulu